

**NATIONAL
DEMOCRATIC
INSTITUTE**

FOR INTERNATIONAL AFFAIRS

निर्वाचन क्षेत्रका मतदातासँग सम्बन्ध

**NATIONAL
DEMOCRATIC
INSTITUTE**
FOR INTERNATIONAL AFFAIRS

असल अभ्यासहरूका लागि निर्देशिका

धन्यवादज्ञापन

परिचय

निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध कायम गर्ने

निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध भनेको के हो ?	५
निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँगको सम्बन्ध किन महत्वपूर्ण छ ?	६
जनतासँग गर्ने कामलाई चुनाव पद्धतिले कस्तो असर पार्दछ ?	८
आम चुनौतिहरूको समाना	८

अध्याय १

निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग प्रभावकारी सम्बन्ध बनाउनका लागि रणनीति निर्माण

१.० योजनाको आवश्यकता	११
१.१ ज्ञान नै शक्ति हो : निर्वाचन क्षेत्रकाबारे सूचना संकलन	१४

अध्याय २

निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सञ्चारसम्पर्क

२.० प्रेस विज्ञप्तिहरू र पत्रकार सम्मेलनहरू	१७
२.१ कार्यालय/दलको समाचारपत्र	१९
२.२ सम्पादकलाई चिठी	१९
२.३ वैचारिक लेख	२०
२.४ पर्चा टाँस्ने	२०
२.५ स्थानीय रेडियो तथा टीभी कार्यक्रम तथा सार्वजनिक सेवाको घोषणा	२०

अध्याय ३

सीधा जनसम्पर्क सञ्चालन

३.० सार्वजनिक सभा र बैठक	२३
३.१ निर्वाचन क्षेत्रमा पुग्ने तथा जिल्ला भ्रमण	२७
३.२ विशेष कार्यक्रम र विदाका गतिविधि	२८
३.३ रोजगारी मेला	२८
३.४ सल्लाहकार समितिको निर्माण	२८
३.५ विधायिकाको भ्रमण र अरू गतिविधिहरू	२९
३.६ मत सर्वेक्षण सञ्चालन र जनताका आवश्यकताको सर्वेक्षण	२९

अध्याय ४

जिल्ला कार्यालयहरूमार्फत निर्वाचन क्षेत्रका जनताको सेवा गर्ने

४.० जिल्ला कार्यालयको स्थापना	३३
४.१ कार्यालयको परिचय बारे (ब्रोशर)	३४
४.२ कसले के गर्दछ ? कार्यालय सहायोगी र विशेषज्ञहरू	३४
४.३ कार्यालय समय र जनतासँग भेटघाट	३५
४.४ जनताका अनुरोधको तालिका बनाउने	३६
४.५ स्थानीय सार्वजनिक सेवाहरूको सूची बनाउने	३६
४.६ आम समस्याहरूका बारेमा मार्गनिर्देशन तयार पार्ने	३७
४.७ सम्पर्कका लागि प्रविधि र वेभको प्रयोग	३७
४.८ सम्पर्कमा रहने	३८

अध्याय ५

निर्वाचन क्षेत्रका जनताका व्यक्तिगत मुद्दा मामिला समाधान

५.० निर्वाचन क्षेत्रका जनताका व्यक्तिगत समस्या समाधान (निरिक्षण)	३९
५.१ व्यक्तिगत मामिला मिलाउने काम किन गर्ने ?	४०
५.२ व्यक्तिगत मामिला मिलाउने काम कसरी गर्ने भन्ने बारेमा केही सूझावहरू	४०
५.३ व्यक्तिगत मामिला मिलाउने कामका आधारहरू	४१
५.४ जनतालाई पत्र	४३
५.५ स्थानीय प्रशासनलाई पत्र	४३
५.६ सरकारी निकायहरू तथा अरू राष्ट्रिय प्रशासनिक निकायलाई पत्र	४३
५.७ जनताका तर्फबाट औपचारिक सोधखोज	४४
५.८ सामूदायिक विकास र सुधारको प्रवर्धन	४४
५.९ निर्वाचन क्षेत्रमा गरिएको कामको सफलता मापन	४५

अध्याय ६

निष्कर्ष	४७
----------	----

The National Democratic Institute (NDI) is a non-profit organization working to strengthen and expand democracy worldwide. Calling on a global network of volunteer experts, NDI provides practical assistance to civic and political leaders advancing democratic values, practices, and institutions. NDI works with democrats in every region of the world to build political and civic organizations, safeguard elections, and promote citizen participation, openness, and accountability in government.

Copyright © National Democratic Institute for International Affairs (NDI) 2008. All rights reserved.
Portions of this work may be reproduced and/or translated for noncommercial purposes provided that NDI is acknowledged as the source of the material and is sent copies of any translation.

2030 M Street, NW
Washington, DC 20036
Telephone: 202-728-5500
Fax: 202-728-5520
Website: www.ndi.org

This report is made possible by the generous support of the American people through the United States Agency for International Development (USAID) under the Leader Cooperative Agreement No. DGC-A-00-01-00004-00. The opinions expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect the views of USAID or the United States Government.

भूमिका

यो पुस्तिका निर्वाचित प्रतिनिधिहरूलाई निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध कायम गर्ने कार्यहरू सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न व्यावहारिक विधि र अवधारणाहरू समेटेर बनाइएको छ। अफ्रिका र एशिया हुँदै ल्याटिन अमेरिका, मध्यपूर्व, उत्तर अमेरिका र युरोपसम्मका संसारभरका विधायकहरूको यथार्थ अनुभवबाट सिकेको पाठका आधारमा यो पुस्तिका तयार गरिएको छ। हुन त यो पुस्तिका मुख्यरूपमा राष्ट्रिय स्तरका विधायकहरूलाई ध्यानमा राखी तयार गरिएको हो तर यहाँ बताइएका विधि र रणनीतिहरू स्थानीय स्तरका जनप्रतिनिधि, राजनीतिक दल, नागरिक समाजका संस्थाहरू र आम नागरिकहरूलाई पनि उपयोगी छन्। निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग प्रभावकारी सम्बन्ध स्थापना गर्ने रणनीतिका लागि यी सबै वर्गको त्यस प्रकृत्यामा सहभागी हुन जरुरी छ र यसले ती सबै वर्गहरू पनि लाभान्वित हुनेछ।

गएको २० वर्षमा नेशनल डेमोक्रेटिक इन्टिच्युट (एन डी आई) ले ६० देशका विधायक, राजनीतिक दलहरू, नागरिक समाजहरूलाई सहयोग गरेको छ र उनीहरूले विधायक र निर्वाचन क्षेत्रका जनताबीच प्रभावकारी सम्बन्ध बनाउन रणनीतिहरू विकास गर्ने, समयानुसार परिवर्तन गर्ने र लागू गर्ने गरेका छन्। निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँगको सम्बन्ध : असल अभ्यासहरूका लागि निर्देशिका ले यस्ता कार्यक्रमहरूबाट प्राप्त बृहत् संस्थागत ज्ञानलाई आधार बनाएको छ र विधायकसभा वा चुनावी व्यवस्था जस्तो भए पनि संसारभर लागू गर्न सकिने खालका अनुभव, राम्रा अभ्यास र यथार्थ उदाहरणहरूलाई एक ठाउँमा समेटेको छ। सहभागिता, प्रतिनिधित्व, जवाफदेहिता र पारदर्शिता यी प्रजातान्त्रिक अभ्यासप्रतिको प्रतिबद्धता नै यसमा निहित सिद्धान्त हो।

यो सहयोग पुस्तिका तयार पार्दा एनडीआईले चुनावी पद्धति, शासन व्यवस्था, राजनीतिक दलका संरचनाहरू, खुला राजनीतिक वातावरण, र उपलब्ध मानवीय तथा आर्थिक स्रोतजस्ता विविध तत्वहरूलाई ध्यानमा राखेको छ किनकि यी तत्वले अलगअलग देशमा विधायकहरूले निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग कसरी सम्बन्ध राख्न सक्छन् भन्ने कुरालाई निर्धारण गर्दछन्। यहाँ दिइएका सबै विधिहरू सबै विधायकहरूलाई लागू हुँदैन विशेषतः जहाँ प्रतिनिधित्वको अवधारणा नै नयाँ छ वा जहाँ स्रोतहरू सीमित छन् त्यहाँका सबै विधायकले प्रयोग गर्न सक्ने सम्भावना कम छ। यो सहयोग पुस्तिका एउटा स्रोत हो र यसबाट विधायकहरूले अवधारणा लिएर उपयुक्त तरिकाले परिवर्तन गरी कार्यान्वयन गर्न सक्दछन्।

यो सहयोग पुस्तिका छवटा अध्यायमा विभाजित छ। पहिलो अध्यायले जनतासँग सम्बन्ध विकास गर्ने रणनीति कसरी बनाउने भन्ने प्रक्रियाका बारेमा बताउँछ, दोस्रो अध्यायले निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्पर्कका उपाय र रणनीतिका बारेमा बताउँछ, तेस्रो अध्यायले जनताका कुरा सुन्नुको महत्व र त्यसका लागि उपलब्ध विविध माध्यमहरूका बारेमा बताउँछ, अध्याय चारले निर्वाचन क्षेत्रमा सम्पर्क कार्यालय खोल्ने बारेमा, अध्याय पाँचले हरेक जनताले व्यक्तिगत समस्या लिएर आउँदा कसरी प्रतिक्रिया जनाउने भन्ने बारेमा बताउँछ र छैटौँ अध्यायले केही अन्तिम निष्कर्षका बारेमा बताउँछ।

केनथ डी बोलक, अध्यक्ष

जोन के जोन्सन, सुशासनका लागि निर्देशक

धन्यवादज्ञापन

यो सहयोग पुस्तिका नेशनल डेमोक्रेटिक इन्स्टिच्युट (एनडिआई) ले अमेरिकी अन्तर्राष्ट्रिय विकास नियोग (युएसएआइडी) को आर्थिक सहयोगमा तयार पारेको हो। सन् २००७ मा एनडिआईको रोमानिया कार्यालयले युएसएआइडीको सहयोगमा तयार पारेको निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउन सहयोग गर्ने निर्देशिका निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँगको सम्बन्ध : असल अभ्यासहरूका लागि निर्देशिका को आधारमा मिलाएर गरिएको हो। स्कट एन्डरसन, एनडीआई रोमानियाका पूर्व आवाशिय निर्देशक तथा एलिसन पल डिशीभर, वरिष्ठ कार्यक्रम अधिकृत (सिनियर प्रोगाम अफिसर) ले यसको मुख्य पाठ संकलन तथा तयारी गरेका थिए। यसको सम्पादन सुशासन निर्देशक जोन जोन्सन र मध्य तथा पूर्वी युरोप निर्देशक रोबर्ट बेन्जामिनले गर्नु भएको हो। पुस्तकबारे महत्वपूर्ण टिप्पणी तथा समीक्षा दिनुहुनेहरू हुनुहुन्छ : क्याथरिन मेसिना पाजिक, मध्य तथा पूर्वी युरोपका लागि उपनिर्देशक, एमी शुल्ज, एनडीआई काजखस्तान आवासीय निर्देशक, डेल आर्चर, वरिष्ठ कार्यक्रम अधिकृत, अलेकजेन्ड्रा लिन्क, कार्यक्रम अधिकृत र क्यामेरन म्याकलियोड, कार्यक्रम सहायक। इन्स्टिच्युटका निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध कार्यक्रमका लागि एनडीआईका कर्मचारीले तयारपारेका थुप्रै सामग्रीहरूबाट पनि सहयोग लिइएको छ।

परिचय

निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध कायम गर्ने

प्रजातान्त्रिक समाजहरूमा नागरिकका चासोहरू (चाहना) विधायकहरूले प्रतिनिधित्व गर्ने आशा गरिन्छ। विधायकहरूले विविधताको प्रतिनिधित्व गर्छन् र उनीहरू देशमा भएका चासोहरूका विविधता सुनिश्चित गर्न उत्तरदायी हुन्छन्। ती चासोका विषयहरू राजनीतिक आस्था, धर्म, भौगोलिक वासस्थान, जातीयता, वा अरू कुरामा आधारित हुनसक्छन् र सरकारी निर्णयमा यस्ता विविधताको प्रतिनिधित्व र जबाफदेहिता हुन्छ। निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग प्रभावकारी रूपमा बनाइएको सम्बन्धले विधायकहरूलाई जनप्रतिनिधिको भूमिका सफलतापूर्वक पूरा गर्न सहयोग गर्छ साथै दूरगामी नीतिनियम बनाउनका लागि आवश्यक सूचना दिन्छ। यो परिचयको उद्देश्य निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउने काम के हो भन्ने जानकारी दिनु र यस बारेमा विभिन्न किसिमका विचारहरू प्रस्तुत गर्नु हो।

निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँगको सम्बन्ध भनेको के हो ?

अल्बानिया : सार्वजनिक बैठकबाट जनसम्पर्क

अल्बानियामा विधायकहरूले नागरिकहरूसँग विभिन्न विषयमा छलफलका लागि सार्वजनिक बैठकको प्रयोग गर्दछन्। फोटोमा अल्बानियाको नोभोसेला सहरका नागरिकले सार्वजनिक बैठकमा बजेटका प्राथमिकता के हुनेछन् भनेर जननिर्वाचित प्रतिनिधिलाई प्रश्न गर्दैछन्।

निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउनु पर्छ भन्ने कुरा जनसेवाको मान्यतामा आधारित छ। मतदाताहरू नागरिक हुन् र उनीहरूलाई प्रतिनिधित्व गर्न एक विधायक चुनिएका हुन्छन्। प्रजातान्त्रिक व्यवस्थामा यी मतदाताका चासोका कुराहरू विधायिकामा प्रतिनिधित्व गरेर र सरकार सँग सीधै सम्बन्ध कायम गराएर उनीहरूको सेवा गर्नु विधायकको काम हो। नागरिकहरूले उनीहरूका निर्वाचित प्रतिनिधिसँग सम्पर्क हुने आशा राख्छन् र ती प्रतिनिधिले उनीहरूको समस्या समाधान गर्न सक्दछन् तथा उनीहरूलाई सरकारी कर्मचारी संयन्त्रका जटिलता पार गरी अघि बढ्ने बाटो देखाउन सक्दछन् भन्ने विश्वास गरेका हुन्छन्।

निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउने अभ्यासभित्र जनतासँग सम्पर्क गर्नु, उनीहरूका आवश्यकता र चासोका बारे थाहा पाउनु र जहाँ सम्भव छ वा उपयुक्त छ त्यहाँ उनीहरूको समस्या समाधानमा सहयोग गर्नु जस्ता काम पर्दछन्। यसभित्र अनेकौं किसिमका गतिविधिहरू पर्दछन् जसलाई विधायकको आर्थिक स्रोत, समय, र अनुभवका आधारमा व्यवस्थित गर्न सकिन्छ। निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग प्रभावकारी सम्बन्ध स्थापनाका लागि तयार गर्ने रणनीतिअन्तर्गत सार्वजनिक बैठक सञ्चालन र समाचार बुलेटिन प्रकाशनदेखि बजार र चियापसल जाँदा जनतासँग भेटघाट हुँदै स्थानीय सरकारी निकायमा जनताका तर्फबाट हस्तक्षेप गर्नुसम्मका सबै गतिविधि समेटिन्छन्। विधायकले अपनाउने तरिका भने विभिन्न कुराहरूमा भर पर्दछ जसका बारेमा केही तल छलफल गरिने छ तर सबै विधायकले कुनै न कुनै तहमा मतदातालाई सहभागी गराउन सक्छन्।

१. सजिलो होस् र जे जस्तो विधायिका भए पनि विश्वभरका देशहरूका लागि उपयोगी होस् भनेर यो निर्देशिकामा जनप्रतिनिधि र विधायकलाई उही अर्थमा प्रयोग गरिएको छ र यसको अर्थ सांसद, विधायक, डेप्युटीज, संसद सदस्य आदि सबैलाई बुझाउन प्रयोग गरिएको छ। त्यसैगरी विधायिका शब्द संसद, कांग्रेस, सभा आदि कुनै पनि किसिमको राष्ट्रियस्तरको प्रतिनिधित्व हुने संस्था बुझाउनका लागि प्रयोग गरिएको छ।

■ निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँगको सम्बन्ध किन महत्वपूर्ण छ ?

निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउनु विधायकका कामहरू मध्येमा चुनौतिपूर्ण काम हो तर यो धेरै कारणहरूले महत्वपूर्ण छ। जनता, विधायक, राजनीतिक दलहरू र सम्पूर्ण समाजलाई नै यसले विभिन्न फाइदा पुऱ्याउन सक्दछ। पहिलो, जनतासँग सक्रिय सम्बन्ध राख्ने विधायकले नागरिक र उनीहरूको सरकारबीच सेतुको काम गर्दछ। स्थानीय समस्याहरू बुझेर काम गर्दा विधायकहरूले जनताका जीवनमा पर्ने यथार्थ मुद्दाहरूलाई सर कारले सम्बोधन गर्दछ भन्ने देखाउन सक्छन् र आफूले प्रतिनिधित्व गर्ने समुदायलाई ठोस सहयोग पुऱ्याउन सक्दछन्। जनताका चासोहरू सुनेर, ती कुराहरू विधायिका र सम्बन्धित राजनीतिक दलसम्म पुऱ्याई विधायकहरूले जनताका यथार्थ मानवीय आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्ने खालका नीति तर्जुमा गर्न तथा संशोधन गर्न सहायता गर्ने छन्। यसरी जनतासँग सक्रियरूपमा सहभागी भई संकलित सूचनालाई राजनीतिक दलहरूले जनतामाझ आफ्नो आधार बलियो बनाउन प्रयोग गर्न सक्छन् तथा दलको नीतिले जनताका सान्दर्भिक चासोलाई प्रतिबिम्बित गर्दछन्।

दोस्रो, आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रमा सक्रिय सहभागिताले विधायक, विधायिका र दललाई अभिमानवीय बनाउँछ। निर्वाचित जनप्रतिनिधिले आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रका हरेक पुरुष तथा महिलाका समस्या समाधान गर्न नसक्ने भएपनि केहीलाई सहयोग गर्दा, र अरूलाई सहयोग गर्ने कोशिश

इन्डोनेशिया : जनताका कुरा सुन्ने

जनताका कुरा सीधा सुन्दा विधायक र जनता दुवैलाई थुप्रै फाइदाहरू हुन्छन्। जनताका कुरा सुन्दाको अनुभवबारे बताउँदै इन्डोनेशियाकी एक विधायकले भनिन् :

“मलाई अहिले जनताका कुरा सुन्नु उनीहरूलाई भाषण दिनु भन्दा महत्वपूर्ण हुँदो रहेछ भन्ने थाहा भयो। मेरो कुरा मेरा समर्थकहरूलाई बुझाउन सजिलो भयो र उनीहरूका समस्या गहन तथा सूक्ष्मरूपमा बुझ्न मलाई सहयोग मिल्यो। हालसालै एकजनाको कुरा सुनेर मैले मेरो क्षेत्रका परम्परागत हस्तकला बनाउनेहरूको एउटा विशेष समस्या बारेमा राम्रोसँग बुझ्न पाएँ। उनीहरूले आफ्ना उत्पादनका लागि बजार व्यवस्थापनलागि पूँजीमा पहुँच सम्बन्धमा विशेष समस्या भएको बताए र मैले यो समस्यालाई सही ढंगले संसदको सम्बन्धित समितिमा लैजान सकेँ।”

गर्दा विधायक तथा विधायिकामाथि जनताको विश्वास बढ्दछ। जनता र विधायकबीचको सीधा सम्पर्कले विधायक र विधायिका संसदमाथि जनविश्वास बढ्दछ। नागरिकहरूले उनीहरूका विधायक को हुन्, उनीहरूको भूमिका के हो र उनीहरूले कसरी सहयोग गर्न सक्छन् (साथै कस्तो अवस्थामा सहयोग गर्न सक्दैनन्) भन्ने कुरा बुझ्न सक्दछन्।

जनतासँग सिधा सम्पर्क कायम गर्न सक्ने विधायकले जनतालाई उनीहरूले कुनै विशेष निर्णय किन गरे तथा उनिहरूले कस्ता समस्याहरू भोगिरहेका छन् जस्तै वित्तिय तथा अन्य स्रोतहरूको कमी जस्ता कुराहरूका बारेमा बुझाउन सक्षम हुन्छन्।

निर्वाचित जनप्रतिनिधिसँग सीधा सम्पर्क हुने नागरिकहरूले राजनीतिक दललाई आफूले समर्थन गर्ने संस्थाका रूपमा पहिचान गर्ने सम्भावना बढ्दछ र यो कुराले निर्वाचनका बेला ठूलो भूमिका खेल्दछ।

तेस्रो, निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँगको प्रभावकारी सम्बन्धले सार्वजनिक गतिविधिमा नागरिक सहभागिताका लागि जनपरिचालनलाई सहज बनाउन सक्दछ। स्थानीय अधिकारीहरू, गैरसरकारी संस्था (एनजीओ) हरू तथा आम नागरिकसँग विधायकले काम गर्दा जनताको जीवन र समुदायको सुधारका लागि उनीहरूको सशक्तीकरण पनि हुन्छ। सार्वजनिक नीति तथा निर्णयमा नागरिक सहभागिता बढाई जनप्रतिनिधिले उनीहरूलाई बेवास्ता गर्ने प्रवृत्तिसँग जुध्दछन् र व्यावहारिक समस्या समाधान गरी प्रजातन्त्रले काम गर्ने वातावरण बनाउँछन्। जनतासँग बलियो सम्बन्ध बनाउने विधायक र राजनीतिक दलले बफादार राजनीतिक समर्थक बनाउने आधार निर्माण गर्दछन् र स्वयंसेवकहरू परिचालन गर्दछन्।

अन्तमा, विधायकको निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँगको सम्बन्ध बनाउनका लागि गरिएका गतिविधिले अत्यन्त आवश्यक सार्वजनिक फाइदा प्रदान गर्छ। जनप्रतिनिधिहरू नागरिकलाई सरकारसँग जोड्न सक्ने विशेष स्थानमा हुन्छन् र नागरिकले धेरैजसो भोग्नु पर्ने कर्मचारी व्यवस्थाको भुलभुलैयाबाट निकाल्न सक्ने स्थानमा हुन्छन्। विधायकहरूसँग जबाफ पाउनसक्ने अधिकार र स्रोत हुन्छन् तथा नागरिक, स्थानीय जनप्रतिनिधिहरू र समुदायमा काम गर्ने नेताहरूले पाउन नसक्ने सूचना पनि पाउन सक्ने क्षमता हुन्छ।

प्रजातान्त्रिक पद्धतिले राम्रोसँग काम गर्न विधायक, राजनीतिक दल र नागरिकहरूले सक्रिय भूमिका खेल्नु पर्दछ। निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउँदा यो कुरा भन्नु साँचो रूपमा देखिन्छ। प्रतिनिधित्वलाई र निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँगको सम्बन्धलाई यी तीनको (विधायक, राजनीतिक दल र नागरिक) हेर्ने दृष्टिकोण अलगअलग भए पनि यिनीहरूको काम एक अर्काका पूरक हुन्। तलका अनुच्छेदमा यी तीन दृष्टिकोणमा निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध को महत्व के छ भनी लेखिएको छ।

विधायक

राजनीतिशास्त्री नेल्सन पोल्सबी विधायकहरूलाई “राज्यको रेशाका टुप्पा” भन्दछन्। उनीहरू सरकारका शाखा हुन् जो जनताका सबभन्दा नजिक हुन्छन्। राष्ट्रिय तहका अरू कुनै अधिकारी भन्दा विधायकहरू आफ्ना

2. Nelson W. Polsby, “Legislatures,” in Handbook of Political Science: Government Institutions and Processes eds., Fred Greenstein and Nelson Polsby (reading, MA; Addison Wesley, 1975)

जनताका आवश्यकता बारेमा सचेत हुनु पर्दछ र जनतालाई उनीहरूले ती आवश्यकताप्रति केही गर्ने छन् भन्ने आशा हुन्छ ।

संसारभर नागरिकहरूले अरू अधिकारीभन्दा फरक रूपमा र व्यक्तिगत किसिमले विधायकहरूलाई हेर्ने गरेको देखिन्छ । मतदाताले “मेरा सांसद”, “मेरा कांग्रेसपर्सन”, “मेरा सिनेटर”, “मेरा डेप्युटी”, वा “मेरा जनप्रतिनिधि” भनेको सुनिन्छ । (तर “मेरा राष्ट्रपति”, “मेरा न्यायाधिश”, “मेरा कर्मचारी” भनेको खासै सुनिदैन ।) सम्पूर्ण देशलाई प्रतिनिधित्व गर्ने कार्यकारी प्रमुख, वा कर्मचारी वा सबै नागरिकप्रति विनाभेदभाव कानून लागू गराउने र व्याख्या गर्ने न्यायाधिशभन्दा फरक विधायकहरूले समाजको विविधताको प्रतिनिधित्व गर्दछन् र नीतिनिर्माणको प्रक्रियामा ती विविधतालाई प्रयोग गर्दछन् । यस्ता विविधताहरू स्थान, जातियता, धर्म, राजनीतिक पहिचान, लैंगिकता, र अरू आधारहरूले बनेका हुनसक्छन् तर विधायकहरूले यी सबै विविधतालाई राष्ट्रिय तहमा प्रतिनिधित्व गर्ने आशा गरिन्छ ।

प्रतिनिधित्व भनेको देशको कुनै एउटा निश्चित क्षेत्रमा बसोबास गर्ने वा आफूले प्रतिनिधित्व गर्नेहरू सँग समान गुण वा चरित्र (जस्तै, लैंगिकता, धर्म, राजनीतिक विचार) हुनु मात्र होइन । यसमा त जनता र समूहहरूको कुरा सुन्नु तथा उनीहरूका पक्षमा निर्णय गर्नु तथा उनिहरूको प्रतिनिधित्व गर्दै आफ्नो प्रभावको प्रयोग गर्नु पनि पर्दछन् । जनताको काम अर्थात् उनीहरूका व्यक्तिगत चासो र समस्याहरूको समाधान पनि विधायकले जनप्रतिनिधिका रूपमा गर्ने उत्तरदायित्वभित्र पर्दछ र यसलाई मतदाताले खासगरी निर्वाचनका समयमा सम्झन्छन् ।

राजनीतिक दलहरू

राजनीतिक दलहरू प्रजातन्त्रका आधारभूत तत्वहरू हुन् । निर्वाचनमा प्रतिस्पर्धा गरेर, नागरिकहरूलाई आफ्नो समाजप्रतिको विशेष दृष्टिकोणका लागि परिचालन गरेर र विधायिकामा काम गरेर राजनीतिक दलहरूले नागरिकहरूलाई शासनको अर्थपूर्ण छनौटको अवसर, राजनीतिक सहभागिताको अवसर र आफ्नो देशको भविष्य बनाउने अवसर दिन्छन् । राम्रोसँग काम गरेको अवस्थामा राजनीतिक दलहरूले ठूलो समूहबीच एउटै विचार निर्माण गरी राजनीतिक व्यवस्थामाथि नै दवाव सिर्जना गर्न सक्छन् । त्यसैले, यिनीहरूले नागरिकका स्थानीय चासोहरूलाई राष्ट्रिय परिस्थितिमा लैजान र जनता र जनप्रतिनिधिबीच सक्रिय सेतु बाँध्न प्रोत्साहन गर्दछन् । जब राजनीतिक दलहरूमाथि जनविश्वास कम हुन्छ, सम्पूर्ण प्रजातान्त्रिक प्रक्रियामा समस्या पर्दछ ।

संसदीय दल र समूहहरूको तथा विधायकहरूको व्यक्तिगत कार्यसम्पादनले राजनीतिक दलहरूप्रति बन्ने जनधारणालाई ठूलो असर पारेको हुन्छ । कुनै पनि देशमा जनताले दलको कार्यसम्पादनलाई त्यस दलले राष्ट्रिय विषयमा प्रभाव पार्न सक्ने क्षमताको आधारमा मात्र नभई उनीहरूका स्थानीय चासो (आवश्यकता) सँग त्यसको सम्बन्धका आधारमा पनि मूल्यांकन गरेका हुन्छन् । पूर्व अमेरिकी सभामुख टिप ओनिलले एकपटक भनेका थिए, “सबै राजनीति स्थानीय हुन्छ ।” निर्वाचित जनप्रतिनिधिमार्फत् प्रभावकारीरूपमा निरन्तर जनसम्पर्क गरी नागरिकका चासोहरू सम्बोधन गर्ने काममा राजनीतिक दलहरूले आफ्नो सान्दर्भिकता र क्षमता प्रदर्शन गर्न सक्दछन् ।

मेसेडोनिया : निर्वाचन क्षेत्रमा कार्यालय खोल्दै

मेसेडोनियामा समानुपातिक निर्वाचन व्यवस्थामा दलको सुचीमार्फत् विधायिकामा प्रतिनिधि छानिन्छन् । निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउनका लागि गर्ने कामलाई त्यहाँ राजनीतिक दलहरूले महत्वपूर्ण उत्तरदायित्वकारूपमा बुझेका छन् र उनीहरूलाई जनताले सकारात्मक रूपमा लिएको कुरा जाँच्ने साँचोको रूपमा लिएका छन् । ती दलहरूले सन् २००२ मा केही निर्वाचन क्षेत्रमा कार्यालयहरू खोले । सन् २००५सम्ममा त्यस्ता कार्यालयको संख्या बढेर ४६ भयो । यहाँ एक विधायकले रिबन काटेर एउटा त्यस्तै कार्यालयको उद्घाटन गर्दैछन् ।

जनताका काम प्रभावकारी रूपले गरी निर्वाचन क्षेत्रलाई प्रतिनिधित्व गरेको विश्वसनीय अभिलेखले राजनीतिक दलहरूको मध्यस्थता र एकता गराउने भूमिका बढाउँछ तथा दलका लागि जनसमर्थन बढाउँछ ।

नागरिकहरू

प्रजातान्त्रिक पद्धतिमा राज्यसंयन्त्रहरू जनताको सेवाका लागि बनेका हुन्छन् । राजनेताहरू र सरकारी कर्मचारीहरू उस्तै गरी नागरिकहरूप्रति जबाफदेही हुन्छन् । यो सम्बन्धले जनता प्राथमिक भएको र राज्यसंयन्त्रहरू जनताप्रति उत्तरदायी हुने व्यवस्था हुनु पर्ने कुरा लाई प्रतिबिम्बित गर्दछ । कुनै पनि प्रजातान्त्रिक व्यवस्थामा जबाफदेहिताका सम्बन्धहरू जटिल र थुप्रै तह र स्वरूप भएका हुन्छन् ।

नागरिकहरू र जनप्रतिनिधिबीच जबाफदेहिताको विशेष किसिमको सम्बन्ध हुन्छ । प्रतिनिधिहरू आफूले प्रतिनिधित्व गर्ने क्षेत्रका नागरिकका लागि काम गर्न र उनीहरूको जीवनस्तर सुधार्ने काममा सहयोग गर्न बाध्य हुन्छन् । यो भूमिका प्रभावकारी रूपमा पूरा गर्न प्रतिनिधिहरूले जनताका चासो, चाहना र विषयहरूबारेमा बुझ्नु पर्ने हुन्छ । त्यसै गरी नागरिकहरूले आफ्ना विचार राख्न र ती विषयमा प्रतिनिधिहरूसँग छलफल गर्ने अवसर पाउनु पर्छ ।

जनप्रतिनिधिलाई आफूप्रति जबाफदेही बनाउने शक्ति नागरिकहरूले मतपत्रबाट पाउँछन् । जनताको दृष्टिकोणमा आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रको वास्ता नगर्ने र समूदायले चाहेको सुधार ल्याउन इमान्दार पहल नगर्ने जनप्रतिनिधिलाई पुनः निर्वाचित गरेर पठाउनु हुँदैन ।

मेक्सिको : “घुमन्ते कार्यालय ”मा जिल्ला भ्रमण

मेक्सिकोमा मेक्सिको नामक राज्यकी पूर्व संघीय विधायक र हाल राज्य विधायक प्याट्रिसिया फ्लोरेसले एउटा भ्यानलाई जिल्लाका जनता भेट्ने आफ्नो “घुमन्ते कार्यालय ” बनाएकी छिन् । बजार लाग्ने दिन बजारछेउ भ्यान रोकेर भ्यानबाहिर त्यसको पछाडितिर टेबुल राखी उनले मतदातालाई भेटिन्छन् । त्यहाँ उनले आफ्नो मासिक समाचार बुलेटिन पठाउन मतदाताको सम्पर्क ठेगाना टिप्पिन्छ, उनीहरूका चासो, रुची र मागका बारेमा जानकारी लिन्छन् । धेरैजसो अनुरोधहरू उनको कार्यक्षेत्रभित्र नपर्ने खालका हुन्छन् त्यसैले उनले ती व्यक्तिहरूलाई कुन सरकारी वा सम्बन्धित निकायमा जानु पर्छ भनेर बताउँछिन् ।

■ जनतासँग गर्ने कामलाई चुनाव पद्धति कस्तो असर पार्दछ ?

प्रजातान्त्रिक राजनीतिक व्यवस्थामा विधायकहरूले पद ग्रहण गर्न चुनाव जित्नु पर्ने हुन्छ तर कस्तो निर्वाचन प्रणाली अपनाइन्छ भन्ने कुराले उनीहरूले जनतासँग गर्ने अन्तरक्रियालाई निर्धारण गर्दछ । बहुदलीय बहुमतीय प्रणाली -पी.एम. (जसमा एउटा क्षेत्रबाट एकजना निर्वाचित हुन्छ वा पहिलो हुनेले जित्ने व्यवस्था हुन्छ) मा विधायकहरू भौगोलिक सीमा निश्चित गरिएको क्षेत्रको प्रतिनिधित्व गर्न चुनिन्छन् । यस्ता प्रतिनिधिहरू मतदाताहरूप्रति सिधै जवाफदेही हुने सम्भावना बढी हुन्छ र उनीहरू निरन्तर सम्पर्कमार्फत् सिधा र बलियो सम्बन्ध बनाउन चाहन्छन् । यस्ता विधायकहरू दलको चाहना वा प्राथमिकताभन्दा पनि आफ्ना मतदाताको चाहना र प्राथमिकतालाई जोड दिने पनि हुन्छन् ।

समानुपातिक प्रतिनिधित्वको व्यवस्थामा भने उम्मेदवारका नाम सूचीकृत हुन्छन् र नागरिकहरूले कुनै एक सूची चयन गर्दछन् । खुला सूची प्रणालीमा मतदाताले सूचीमा राखिएको उम्मेदवारको क्रममा प्रभाव पार्न सक्छन् तर बन्द सूची प्रणालीमा त्यसो गर्न सक्दैनन् । समानुपातिक प्रतिनिधित्वको व्यवस्थामा विधायकहरू आफ्नो दलका ती नेताहरूप्रति बढी भुकाव देखाउँछन् जसले आउँदो निर्वाचनमा उनीहरूलाई उम्मेदवार बनाउने वा सूचीमा कुन स्थानमा राख्ने भन्ने निर्णय गर्दछन् । समानुपातिक प्रतिनिधित्वको व्यवस्थामा निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउने काम दलमार्फत् गरिन्छ र दलले निश्चित सदस्यहरूलाई जनतासँग सम्पर्कको जिम्मेवारी तोक्न सक्छ । त्यसका साथै समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीबाट बनेको विधायिकामा धेरै दलहरूको प्रतिनिधित्व हुन्छ र

समाजका विविधताहरूको प्रतिनिधित्व बहुदलीय बहुमतीय प्रणालीमा भन्दा राम्रो हुन्छ । मिश्रित चुनाव प्रणालीमा चुनावी व्यवस्थाले बहुदलीय बहुमतीय तथा समानुपातिक प्रतिनिधित्व दुवै प्रणालीलाई मिसाएको हुन्छ । मिश्रित चुनाव प्रणाली अपनाउने राष्ट्रहरूले दुवै प्रणालीमा सकारात्मक पक्षहरूलाई लिएर मिसाएका हुन्छन् अर्थात् क्षेत्र र जिल्लाका आधारमा प्रतिनिधित्व गराउने र विविधसमूहबाट बहुदलीय बहुमतीय प्रणालीका भन्दा धेरै प्रतिनिधित्व गराउने कुरालाई ध्यान दिन्छन् ।

समानुपातिक प्रतिनिधित्वको प्रणालीले भन्दा बहुदलीय बहुमतीय प्रणालीले विधायकहरूलाई जनतासँग सीधा अन्तरक्रिया गर्न उत्प्रेरणा दिने भएता पनि निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउनु सबै विधायकहरूको दायित्व हो । यस मागनिर्देशन पुस्तिकामा कसरी समानुपातिक प्रतिनिधित्वको निर्वाचन प्रणाली बाट चुनिएका विधायकले सफलतापूर्वक जनतासँग सम्बन्ध बनाए भन्ने प्रसस्त उदाहरणहरू छन् । स्वतन्त्ररूपमा चुनिएका विधायकले अर्कै ढंगमा आफ्नो सम्बन्ध विस्तारका उत्प्रेरणा पाउँछन् । अगल अलग निर्वाचन प्रणालीका आधारमा कस्तो विधि प्रयोग गर्ने भन्नेमा फरक पर्ला तर नागरिक विश्वास जित्न विधायकलाई, उनको दललाई, विधायिकालाई सक्रिय रूपमा नागरिकहरूमाझ जानु आवश्यक छ र जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउनका लागि पनि यसको आवश्यक छ ।

■ आम (साभा) चुनौतिहरूको सामना

हरेक विधायकले जनतासँग सम्बन्ध बनाउने काम गर्दा चुनौतिहरूको सामना गर्नु पर्दछ । एन. डी. आई. को अनुभवमा चुनौतिहरू समाना गर्न हरेक विधायकले आफ्नै उपायहरू सिर्जना गरेका छन् । ती मध्येका तीनवटाको यहाँ छलफल गरिएको छ :

स्रोतमा सीमित पहुँच : निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउने काम गर्दा विधायकहरूसँग सीमितमात्रामा समय, आर्थिक स्रोत र जनशक्ति हुन्छ । एकलै भन्दा सबै मिलेर काम गर्दा प्रतिनिधित्व गर्न, सहयोग गर्न र जनतासँग सम्पर्क गर्न सजिलो हुन्छ । त्यसो भएता पनि, निर्वाचन क्षेत्रका सक्रिय व्यक्तित्वका रूपमा रहन धेरै पैसा वा जनशक्ति आवश्यक पर्दैन । विधायकहरूले दलको सहयोग लिन सक्दछन् साथै प्रशासन तथा गैरसरकारी संस्थाहरूसँग सहयोग लिइ कम खर्चमा सम्पर्क बढाउने काम गर्न सक्दछन् । थुप्रै देशहरूमा कर्मचारी राख्न रकम नभएपनि स्वयंसेवकहरूलाई सहयोगका लागि परिचालन गरेका उदाहरणहरू छन् । दीर्घकालमा जनप्रतिनिधिहरूले आफ्ना दलका नेता अथवा विधायिकाका नेतृत्वलाई जनतासँग जनसम्पर्क गतिविधि गर्न सञ्चालन गर्न, नियमित रूपमा जिल्लाहरूमा यात्रा गर्न,समस्या समाधानमा सहयोग पुऱ्याउन थप कर्मचारी राख्न अथवा जिल्ला कार्यालय स्थापना गर्न र कर्मचारीमा लगानीका लागि रकम छुट्टयाउनका लागि विश्वस्त बनाउन सक्दछन् ।

निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउने कार्यमा लगानी गर्नका निमित्त रणनीतिहरू

- २००३ मा केन्याको संसद भवनले आफ्नो नजिक रहेका कार्यालयहरू आफूले लिएर तिनलाई पुनर्निर्माण गर्‍यो । हरेक विधायकको अब एउटा कार्यालय छ जसमा उनीहरू आफ्ना निर्वाचन क्षेत्रका जनता लाई भेट्दछन् ।
- १९९० मा पोल्यान्डको संसदले दलका स्थानीय कार्यालयमा हरेक विधायकलाई कार्यालय स्थान दियो ।
- पिनोशे शासनको अन्त्यसंगै चिलीमा प्रजातन्त्रको पुनर्स्थापना भयो र संसदले आफ्नो भित्तेपात्रोमा सांसदहरूले हरेक महिनाको एक हप्ता आफ्नो जिल्लामा बिताउन सक्ने व्यवस्था मिलायो ।
- दक्षिण अफ्रिकाको राष्ट्रिय सभाले हरेक सभामा प्रतिनिधित्व गर्ने हरेक दललाई अनुदान दिन्छ (रकम संसदीय दलका प्रतिनिधि संख्यामा आधारित हुन्छ) । यसलाई दलले आफ्नो अधिकारमा निर्वाचन क्षेत्रका सेवाका लागि उपयोग गर्दछन् ।
- स्लोभाकियामा विधायकहरूले हप्ताको एक दिन जनसम्पर्क सञ्चालन गर्नु पर्दछ । हरेक विधायकले राजधानी तथा निर्वाचन क्षेत्रमा रहेको आफ्नो कार्यलयको निमित्त खर्च पाउँछन् । संसदीय दलले पनि तोकिएको रकम जनसम्पर्क गर्ने प्रयोजनका लागि पाउँछन् ।
- मेक्सिकोमा निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउने गतिविधि सञ्चालनका लागि त्यहाँका विधायकहरूले संसदबाट रकम पाउदैनन् तर राजनीतिक दलहरूले त्यसका लागि लगानी गर्ने विधि बनाएका छन् ।
- युगान्डाको राजनीतिक उथलपुथलका बेला त्यहाँको संसद भवन बन्द थियो र १९९६ मा त्यहाँको छैटौँ संसदले तत्काल मन्त्रालयहरूले कब्जा गरेको संसद भवन आफ्नो अधिकारमा लिई सुधार गर्नका लागि तुरुन्तै काम गर्न लगायो । सांसदहरूले अब ती कार्यालयहरूमा आफ्ना जनता भेट्ने गर्दछन् ।
- लिथुवानियाको विधायकले आफ्नो कार्यविधिमा सुधार गरी हरेक विधायकका निमित्त निर्वाचन क्षेत्रमा कार्यालय र ाख्नु, यात्रा गर्न, टेलिफोन तथा अन्य खर्चका निमित्त कोष छुट्टायो । निर्वाचन क्षेत्रका कार्यालयहरू नगरपालिका भवनमा राखिएका छन् । नियमित बजेटचक्रका बेला यो कोषको उपयोग बारे दलहरूले संसद भवनमा प्रतिवेदन दिनुपर्छ ।
- बुल्गेरियामा विधायकहरूले सञ्चालन गर्ने जनताहरूसँग सम्बन्ध बनाउन गरिने गतिविधिहरू विधायिकाका कार्यविधिमा नियमअन्तर्गत छन् । हरेक संसदीय समूहलाई कोष उपलब्ध छ र उनीहरूले जनताहरूसँग सम्बन्ध बनाउने कामका लागि चाहे अनुसार खर्च गर्न सक्दछन् ।

संसदहरूका लागि अभिमुखीकरण हातेकिताब, जोन के जोन्सन् र रोवर्ट टि नाकामुरा, वर्ल्ड बैंक इन्स्टीच्युट (डवलु वी आई), २००६

नागरिकहरूलाई प्रतिनिधित्व गर्दा : लगानीका तुलनात्मक तरिकाहरू, नेसनल डेमोक्रेटिक इन्स्टीच्युट, २००८ (नछापिएको प्रतिवेदनमा आधारित)

निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउनका लागि उत्प्रेरणाको कमी :

जुन देशहरूका चुनाव प्रणालीहरूमा हरेक उम्मेदवारको परिचयमा नभएर राजनीतिक दलको स्थानलाई महत्व दिइन्छ त्यहाँ विधायकहरूले जनतासँग साक्षात्कारका लागि धेरै हतार नदेखाउन सक्दछन् । तर विधायकहरूले जनतासँग साक्षात्कार गर्ने र उनीहरूका चासोमा प्रतिक्रिया दिए दललाई नै फाइदा हुन्छ । खासमा, जनताको सेवा गर्दा एउटा विधायकलाई स्थानीय आवश्यकता तथा समस्याहरू सम्बोधन गर्न दललाई सहभागी गराउने मौका प्राप्त हुन्छ । तसर्थ, स्थानीय तहमा सक्रिय विधायकले जनतासँग सम्पर्कमा रही दललाई बलियो बनाउन सक्दछ । यसो गर्नाले दलभित्र विधायकको छवि उच्च बनाउन पनि सहयोग पुग्दछ । अनि विधायकहरूले

दलका स्थानीय नेतालाई सामूदायिक काममा खटाउन पनि सक्छन् । कतिपय विधायकहरूले निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउने कामका लागि दलका स्थानीय नेतालाई सहभागी गराई त्यससम्बन्धी गतिविधि बोर्डका खास तथा वास्तविक सदस्य बनाएका छन् । कतिपय ठाउँमा विधायकहरूले जनतासँगका कामका लागि दलका नेताहरूको राय लिएर छन् वा दलसँग समन्वय गरी कार्य गर्ने उपाय खोजेका छन् ।

नागरिकका अयथार्थवादी आशाहरू : थुप्रै जनप्रतिनिधिहरूको गुनासो हुन्छ कि जनताका आशा एकदम अयथार्थवादी हुन्छन् र विधायकले के गर्छन् भन्ने बारेमा गलत धारणाहरू व्याप्त छन् । जनताले विधायकहरूलाई

उत्तरदायित्वहरूभन्दा बाहिर पर्ने कुरा पूरा गर्न भन्दछन् (जस्तै जागीरको अनुरोध वा सीधा आर्थिक सहयोग) । कहिलेकाँही अति भएपछि अफ्रिकी विधायकहरूले टिप्पणी गरेका थिए : आफूहरूका निर्वाचन क्षेत्रका जनताले उनिहरूलाई चलाएमान ए. टी.एम.” नै भन्ठानेका छन् । धेरै देशहरूमा राष्ट्रिय नीतिनिर्माताहरूका सीमितताका बारेमा नागरिकहरूलाई थाहा हुँदैन जस्तै आर्थिक स्रोत सीमित हुन्छ, प्राथमिकताहरू हुन्छन्, नीति

निर्माण सम्बन्धमा अन्तर्राष्ट्रिय वित्तीय संस्थाका नीतिगत शर्तहरू हुन्छन् । यो बुझाइको खाडल पुर्न गाह्रो छ तर विधायकहरूले नागरिकहरूलाई शिक्षित बनाएर र सम्पर्क गरेर यो समस्यासँग जुध्न सक्दछन् । अर्को शब्दमा, नागरिकहरूलाई विधायकले के गर्न सक्छन् वा सक्दैनन् भन्ने कुरा बुझाउन निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग प्रभावकारी सम्बन्ध बनाउनु पर्दछ । ■

अध्याय १

निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग प्रभावकारी सम्बन्ध बनाउनका लागि रणनीति निर्माण

समय, पैसा र अरू स्रोतहरूको अभाव भएकै विधायकहरूले आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउने कामहरूको प्राथमिकता निर्धारण र योजना तर्जुमा गर्नु पर्ने हुन्छ। यसका लागि विधायकहरूले स्पष्ट लक्ष्य बनाउनु पर्दछ, यी लक्ष्यमा आधारित भई उद्देश्य बनाउनु पर्दछ र प्राथमिकता निर्धारण गर्नु पर्दछ। यो अध्यायमा विधायकहरूले निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँगको प्रभावकारी सम्बन्ध बनाउन कसरी रणनीति तयार गर्न सक्दछन् भनी छलफल गरिएको छ।

१.० योजनाको आवश्यकता

आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रका जनतालाई कसरी प्रभावकारी रूपमा प्रतिनिधित्व गर्ने भन्ने चुनौति विधायकहरूका सामु हुन्छ। नागरिकसँग र राजधानीमा बिताउनु पर्ने समयबीच सन्तुलन मिलाउनु पर्ने र त्यो पनि उपलब्ध बजेटभित्र रहनु पर्ने हुनाले प्रतिनिधिहरूले दुवै कार्यक्षेत्रमा प्रभावकारी भूमिका खेल्नका लागि रणनीतिगत छनौटहरू गर्न बाध्य हुन्छन्।

हुन त एक अनुभवी प्रतिनिधिलाई थाहै हुन्छ, हरेक जनताका हरेक आवश्यकताहरू पुरा गर्न सकिँदैन। प्रशस्त कोष चलाउन पाउने विधायकहरू (अमेरिकी राज्य कंग्रेसका जस्ता) का लागि पनि समय अभाव हुन्छ र हरेक जनताका अनुरोध पूरा गर्ने स्रोतहरू हुँदैनन्। सफल विधायकले प्राथमिकता निर्धारणको रणनीति बनाउनु पर्दछ किनभने समय र रकम दुवै बहुमूल्य स्रोतहरू हुन्। त्यस्तो रणनीति निर्माण गर्न निम्न कदमहरू उठाउनु आवश्यक छन् :

१. लक्ष्यलाई परिभाषित गर्नु
२. लक्ष्यअनुसारका उद्देश्यहरू निर्माण गर्नु
३. प्राथमिकताहरूको निर्धारण गर्नु
४. लक्ष्यनिर्दिष्ट कार्ययोजना बनाउनु र
५. योजनाको नियमित मूल्याङ्कन गर्नु

लक्ष्यलाई परिभाषित गर्नु

आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग काम गर्न विधायकहरूले प्रायजसो केही निश्चित, तर पूरा गर्न सकिने लक्ष्यहरू राखेका हुन्छन्। ती लक्ष्यहरूले मुख्य राजनीतिक र नीतिगत प्राथमिकताहरूलाई समेटेका हुन्छन्, र त्यसपछि ती लक्ष्यहरूलाई ध्यानमा राखी खास कार्यक्रमहरूको योजना बनाइन्छ।

लक्ष्यहरू चुनौतिपूर्ण तर पुरा गर्न सकिने हुनु पर्दछ। सजिलै पूरा गर्न सकिने लक्ष्यहरू निर्धारण गरिएको भए प्रतिनिधिहरूको समय अरू लक्ष्यहरू पुरा गर्न प्रभावकारीरूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ। अर्कोतर्फ पूरा गर्ने नसकिने लक्ष्य पनि राख्नु हुँदैन। विधायकले पदमा रही काम गर्दा बृहत् राजनीतिक उद्देश्यहरू पूरा गर्न यो सन्तुलन अत्यावश्यक छ।

यदि जिल्ला धेरैजनासँग बाँडिएको छ भने (जस्तै क्षेत्रीयरूपमा बनाइएको उम्मेदवार सूची प्रणालीमा) सदस्यहरूले आफ्नै दलका वा अरू निर्वाचित सदस्यहरूसँग यी लक्ष्यका बारेमा समन्वय गर्न पनि सक्दछन्। यसो गर्दा विभिन्न प्रतिनिधिहरूमार्फत् जिल्लाकै सामूहिक लक्ष्य पुरा हुन सक्दछ।

जनताका कामका लागि लक्ष्यहरू : केही उदाहरणहरू

जिल्लाका कमप्रतिनिधित्व भएका समूहहरूको स्वार्थका लागि काम गर्नु सम्भावित मतदाता वा समर्थकहरूसँग सम्बन्ध बनाउनु स्थानीय सरकारी कर्मचारीसँग निरन्तर सम्बन्ध विकास गर्नु विशेष किसिमका समूहहरूसँग सम्बन्ध बनाउनु जनताका महत्वपूर्ण मुद्दा उठाउने प्रवक्ता बन्नु (जस्तै, भूमिसुधार, एचआइभी/एड्स, निवृत्तिभरणमा सुधार) कुनै खास कानूनको कार्यान्वयनकालागि ताकेता गर्नु आफू र दललाई भोट दिने जनताका लागि काम गर्नु

■ लक्ष्यअनुसारका उद्देश्यहरू निर्माण गर्नु

निर्वाचन क्षेत्रका जनताका काम गर्ने लक्ष्य पूरा गर्न विधायकहरूले विभिन्न किसिमका गतिविधिहरू गर्नु पर्ने हुन्छ। ग्रामिण समूदायहरूसँग पहुँच बढाउने उद्देश्य पूरा गर्न हरेक वर्ष निश्चित संख्यामा ती क्षेत्रमा सार्वजनिक बैठक बोलाउन सकिन्छ। त्यसबाहेक विधायकको कार्यालयले निश्चित सहरका मेयर वा गा.वि.स. प्रतिनिधिलाई मासिक सम्पर्क गर्ने व्यवस्था मिलाउन सक्छ।

रणनीति बनाउने योजनाकारहरू भन्दछन्, विधायकहरूले लक्ष्य प्राप्तिका लागि गर्ने सबै गतिविधिहरूको सूची तयार गरी काम सुरु गर्नु पर्दछ। त्यसपछिको कदम अर्थात् प्राथमिकता निर्धारण गरि यी गतिविधिहरूको संख्यालाई घटाउन सहयोग गर्दछ र प्रतिनिधिलाई आफ्नो लक्ष्य प्राप्त गर्न कुन कुन गतिविधि बढी उपयोगी हुन्छन् भन्ने देखाउँछ।

■ प्राथमिकताहरूको निर्धारण

रणनीतिगत योजना बनाउँदा विधायकहरूले आफ्ना गतिविधिहरूलाई प्राथमिकताको आधारमा सूचीकृत गर्ने गान्हो काम गर्नु पर्ने हुन्छ र आफूलाई गर्ने मन लागेका गतिला कार्यक्रम पनि सूचीबाट हटाउनु पर्ने हुन्छ। अत्यावश्यक उत्तरदायित्व पूरा गर्न कतिपय बेला उनीहरूले गतिला विचार पनि छोड्नु पर्ने स्थिति हुन्छ। मानिसहरूले आफूहरूलाई भेट्नु वा आफ्ना अनुरोध पूरा गर्नु नै विधायकका लागि सबभन्दा महत्वपूर्ण काम हो कि जस्तो पनि गर्दछन् र त्यस्ता बेलामा विधायकहरूले उनीहरूको अनुरोध अस्वीकार पनि गर्नु पर्ने हुन्छ।

जनतासँग सम्बन्ध बनाउने कामको प्राथमिकता निर्धारण गर्दा पहिलो कदम हो विधायकका लक्ष्यहरूलाई महत्वका आधारमा क्रम मिलाउनु। मानौं एक विधायकले जनतासँग सम्बन्ध बनाउने कामका लागि दुई प्राथमिक लक्ष्य राखे : (१) दूरदराजका ग्रामिण भेगका जनतासँग सम्बन्ध सुधार गर्नु र (२) पुरै क्षेत्रका साना व्यापारीसँग सम्बन्ध राम्रो बनाउनु। यदि विधायकले साना व्यापारिसँग सम्बन्ध राम्रो बनाउने लक्ष्यलाई प्राथमिकता दिए भने ग्रामिण भेगका गतिविधि स्थगन वा रद्द गर्नु पर्ने हुन्छ। यदि हरेक महिना गाउँ भ्रमणको योजना थियो भने त्यसलाई वर्षको चारपटक बनाउनु पर्ने हुन्छ। परिणामस्वरूप ती सीमित भ्रमणका क्रममा सकेसम्म धेरै गतिविधि गर्ने र धेरै मानिस भेट्नु पर्ने हुन जान्छ।

क्यानडाको एउटा राजनीतिक दलले प्राथमिकता निर्धारण गर्न एउटा निर्देशिका दिएको उदाहरण प्रस्तुत छ :

प्राथमिकताहरूको सावधानीपूर्वक चयन

भर्खर चुनाव जितेका एक अमेरिकी सांसदले सबै निमन्त्रणाहरूमा व्यक्तिगतरूपमा आफैं उपस्थित हुने योजना बनाए। तर केही समयमै उनलाई के लाग्यो भने उनका लक्ष्य अनुसार नै भएपनि यसरी धेरै गतिविधिमा भाग लिँदा उनको धेरै समय खर्च भयो र परिणाम कम देखियो। उनी अहिले आफ्ना प्राथमिकताहरू सावधानीपूर्वक चयन गर्दछन्।

निर्वाचन क्षेत्रको कार्यक्रमले कति जनतासँग सम्पर्क हुन्छ ?

निर्वाचित जनप्रतिनिधिसामु एकजना किसानलाई भेटेर थुप्रै विषयमा छलफल गर्ने वा ४० किसानलाई भेटेर एक विषयमा छलफल गर्ने दुवै विकल्पहरू छन्। ठूला बैठकहरू व्यक्तिगत किसिमका हुँदैनन् तर प्रतिनिधि र जनता दुवैलाई धेरै फाइदा हुने खालका हुन्छन् किनभने यस्ता बैठकले धेरै मानिसका जीवनमा सकारात्मक असर पार्दछ।

समूदायका लागि गतिविधि कति महत्वपूर्ण छ ?

विधायकहरूलाई विभिन्न समूह तथा व्यक्तिबाट समूदायका बृहत् चासो भन्दा बाहिरका कुराबारे छलफल गर्न अनुरोध आउँछ। जनताबाट विभिन्न दृष्टिकोणहरू जान्नु आवश्यक कुरो भएपनि अधिकांश जनताका बृहत् चासोका कुरालाई र ठूलो जनसंख्यालाई प्रतिनिधित्व गर्ने समूह वा व्यक्तिसँग भेट्न प्राथमिकता दिनु पर्छ।

कति काम गर्नु पर्ने छ ? के स्रोतसाधनहरू उपलब्ध छन् ?

कुनै कार्यक्रम आयोजना गर्ने कि नगर्ने भन्ने विश्लेषण गर्दा विधायकले अरू सँग सहयोग माग्नु हिचकिचाउनु हुँदैन। पहिले नै कुनै गैरसरकारी संस्था वा दलको स्थानीय तहले गर्न लागेको कार्यक्रममा विधायकले सामेल हुन सक्छन् वा थप केही गरिदिन सक्दछन् भने अर्कोतर्फ आफैं काम सुरु गरी ती संस्था वा समूहबाट सहयोग लिन सक्छन्। उदाहरणका लागि विधायकले नियमितरूपमा खास क्षेत्रका नागरिकहरूसँग भेट्न चाहन्छन् भने स्थानिय गैरसरकारी संस्थाले सार्वजनिक मञ्चमा बैठक आयोजना गर्न सक्छ। उही दलका विधायकले लक्षित समूह जस्तै वृद्धहरूसँग काम गर्न चाहन्छन् भने मिलेर केही गतिविधि गर्नु र कामको भार बाँडफाँड गर्नु उपयोगी हुन्छ। सीमित समय र शक्ति लगाएर गर्न सक्ने गतिविधिमा केन्द्रित हुनु पर्छ। समान्यतया, विधायकहरूले एकदम फाइदा हुने अवस्था नदेखेसम्म एकदम गाह्ला र जटिल किसिमका काम गर्ने प्रयास गर्नु हुँदैन।

कार्यक्रमका निमन्त्रणा अस्वीकार गर्दा नकारात्मक असरहरूबारे विचार गर्नुहोस्

विधायकहरू आफ्ना कामका असरहरूबारे सचेत रहनु पर्दछ। कुनै कार्यक्रमको निमन्त्रणा अस्वीकार गर्दा सुधानै नसक्ने गरी सम्बन्ध बिग्रने पो हो कि ? विधायकको अनुपस्थितिले दुष्प्रचार पो हुने हो कि ? यो कुराको मापन गर्न विधायक र उनका कर्मचारीले कार्यक्रमका सहभागीलाई तीन किसिमले वर्गीकरण गर्न सक्दछन् :

मित्रवत् समूह : धेरैजसो देशमा जननिर्वाचित प्रतिनिधिहरू मित्र समूहसँग नियमित सम्पर्क राखी सुसम्बन्ध कायम राख्न चाहन्छन्। बोस्निया हर्जगोभिनामा संसद सदस्यहरूले आफ्नै दलबाट निर्वाचित मेयर वा परिषद् अध्यक्षहरूसँग राम्रो सम्बन्ध रहेको पाइन्छ। स्थानीय तहमा निर्वाचित कर्मचारीसँगको सम्बन्ध जिल्ला सम्पर्कको प्रभावकारी माध्यम हो।

अमित्रवत् समूह : स्पष्टरूपमा अमित्रवत् समूहसँग विधायकहरू सम्बन्ध विस्तारलाई सीमित पार्न चाहन्छन्। यद्यपि सबै जनताको सही अर्थमा प्रतिनिधित्व गर्नका लागि यस्ता समूहलाई पूर्ण रूपमा बेवास्ता गर्नु हुँदैन। यस्ता जनतासँग निश्चित समयमा भेटघाट गरी वैचारिक मतभेदबारे खुल्ला र स्पष्ट छलफल गर्नु तथा सहमत खोज्न सकिने विषय तथा मुद्दामा छलफल गर्नु विधायकहरूका लागि महत्वपूर्ण कुरा हो।

सम्भावित समर्थकहरू : धेरै विधायकहरू सम्भावित समर्थकहरूसँग समय बिताउनु लाभदायक हुन्छ भन्ने विश्वास गर्दछन्। उदाहरणका लागि रोमानियाका एक प्रतिनिधिले राष्ट्रियकरण गरिएको आवासमा बस्ने मानिसहरूबीच को ठूलो जमघटमा पूरै दिन बिताए। उनले त्यो बैठकलाई आफ्नो समयको प्रभावकारी प्रयोगका रूपमा लिए किनभने उनी पूर्णरूपमै नभए पनि प्रायजसो उनीहरूका कुरामा सहमत थिए।

■ लक्ष्यनिर्दिष्ट कार्ययोजना

क्यालेन्डरमा योजना लेखियो भने काम अति धेरै भयो अनि लक्ष्य अनुसार छुन् कि छैनन् भनेर विधायक र उनका सहयोगी कर्मचारीले प्रत्यक्ष देख्न सक्दछन्। कार्यतालिका बढी महत्वाकांक्षी देखियो भने कार्यक्रमहरू रद्द वा स्थगित गर्न सकिन्छ। पक्का प्रतिबद्धता जनाइएका गतिविधिहरूलाई क्यालेन्डरमा उल्लेख गर्दै जानुहोस्। स्थानीय तहमा दलका कार्यक्रम वा राजधानीमा मुख्य समितिका सुनुवाइहरू यस्ता कार्यक्रम हुनसक्छन्। यी घटनाका दिन र समय टिपेपछि विधायक र उनका कर्मचारीले आफ्ना योजना बनाउने र गतिविधि व्यवस्थित गर्ने काम गर्न सक्दछन्। यस्ता गतिविधिले निश्चित लक्ष्य प्राप्तिका लागि काम गर्नु पर्दछ र लक्ष्यद्वारा निर्देशित कार्य योजनाको खाकाभित्र मिलाउनु पर्दछ। कार्य योजनाले कसले, के, कहाँ र कहिलेको जानकारी दिन्छ र रणनीतिक योजनाले गर्ने प्रश्न “कसले के कहिलेसम्म गर्ने ?” को उत्तर दिन्छ। कार्य योजनाले लक्ष्य र ती लक्ष्य पूरा गर्न आवश्यक गतिविधिहरूको सूची बनाउँछ। कार्य योजनामा

कार्यक्रमको म्याद र कार्यान्वयनका लागि जिम्मेवार व्यक्ति तोकेको हुन्छ। उदाहरणका लागि, वर्षमा चारपटक समाचारबुलेटिन प्रकाशन गर्ने लक्ष्य छ भने कहिलेसम्ममा खेसा तयार हुने, कहिले छापामा जाने र कहिले अनि कसरी वितरण गर्ने भन्ने कुरा कर्मचारीले निर्धारण गर्नु पर्छ।

■ कार्ययोजनाको नियमित मूल्याङ्कन

केही महिनाको फरकमा नियमितरूपमा विधायकले आफ्ना रणनीतिहरू लक्ष्य पूरा गर्ने बाटोमा अगाडि बढे-नबढेको मूल्याङ्कन गर्नु पर्दछ। योजना गरिएका गतिविधिहरूको कार्यान्वयन भयो त ? यी गतिविधिले लक्ष्य प्राप्त गर्न सहयोग गरे त ? शायद विधायकले विकट क्षेत्रको जनतासँग स्थानिय जनप्रतिनिधि मेयर मार्फत् पहुँच बनाउने योजना गरेका थिए तर ति व्यक्ति विश्वसनीय छैनन् वा अलोकप्रिय छन् जसका कारण विधायकलाई नागरिकसँग सम्पर्क गर्न गाह्रो भयो। यस्तो बेला परिस्थिति हेरी गतिविधिहरू परिवर्तन पनि गर्नु पर्ने हुन्छ।

अन्तमा, यथार्थवादी हुनुहोस्। जनप्रतिनिधिको क्षेत्रको कुनै निश्चित स्थान उनी वा उनको दलप्रति अमित्रवत् भएमा जुनै किसिमको सम्पर्क पनि प्रभावकारी नहुन सक्दछ। यस्तो अवस्थामा विधायकलाई मान्ने र कुरा सुन्ने समूहमा ध्यानकेन्द्रित गरियो भने राम्रो हुन्छ। अरू अवस्थामा, विधायकले कर्मचारी वा कोषको अभावमा कुनै कार्यक्रमको कार्यान्वयन पहिले सोचेको भन्दा जटिल बन्दै गएको थाहा पाउछन्। यस्तो अवस्थामा पहिलेको योजना नै घटाउनु पर्ने हुन्छ वा दलको स्थानीय तह, स्थानीय समूहहरू, गैरसरकारी संस्थाहरू जस्ता अरू संभाविक साभेदार संस्थाहरू खोज्नु पर्ने हुन्छ। यो विकासको निरन्तर प्रक्रियामा के कुरा सम्झनु पर्दछ भने सानो सफलता पाउनु ठूलो असफलता भोग्नु भन्दा राम्रो हो। त्यसैले सानो जितबाट सुरु गरी ठूलो जित हासिल गर्नु विधायकको रणनीति हुनसक्छ।

१.१ ज्ञान नै शक्ति हो : निर्वाचन क्षेत्रकाबारे सूचना संकलन

निर्वाचन क्षेत्रको बारेमा ज्ञान नै त्यस क्षेत्रका जनतासँग पहुँच बनाउने रणनीतिको सबभन्दा महत्वपूर्ण उपाय हो। जनप्रतिनिधिलाई जति धेरै आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रको बारेमा ज्ञान हुन्छ, त्यति नै त्यहाँका जनताका आवश्यकता पहिचान गर्न सजिलो हुन्छ, र राम्रो परिणाम ल्याउने किसिमका सम्बन्ध निर्माण गर्ने गतिविधिहरू निर्धारण गर्न सकिन्छ। उदाहरणका लागि, विधायकको निर्वाचन क्षेत्रमा थोरै स्वास्थ्यपरीक्षण केन्द्रहरू छन् भने त्यहाँका जनताका लागि स्वास्थ्य सेवामा पहुँच हुनु महत्वपूर्ण र चासोको विषय हुन्छ। त्यसै गरी सम्पर्क रणनीति बनाउँदा साक्षरता दर थाहा पाउनु महत्वपूर्ण हुन्छ किनभने साक्षरता कम रहेछ भने लेखिएका सामग्रीहरू प्रभावकारी हुँदैनन्। निर्वाचन क्षेत्रको विवरण बनाउँदा निम्न कुरामा ध्यान दिनु पर्दछ :

- जनसंख्यासम्बन्धी तत्वहरू (जनसंख्या, जवान र वृद्धहरूको अनुपात, मुख्य जातीय, भाषिक वा धार्मिक समूह, बेरोजगारी दर, साक्षरता दर, आदि)
- सेवा प्रदायक गैरसरकारी संस्थाहरू र समाजिक दातृ संस्थाहरू
- स्थानीय सरकारी कार्यालयहरू
- निर्वाचन क्षेत्रभित्रका संगठित समूहहरू, जस्तै श्रम संगठन, युवा तथा विद्यार्थी संगठनहरू, वातावरणीय समूहहरू, किसान तथा कृषिसम्बन्धी समूहहरू आदि
- व्यापार र रोजगारीका अरू स्रोतहरू
- विद्यालय र विश्वविद्यालयहरू
- यातायात र सञ्चारका मुख्य भौतिक पूर्वाधारहरू
- सञ्चार माध्यमहरू
- प्राकृतिक सम्पदाहरू
- सामूदायिक खतराहरू जस्तै (फोहर व्यवस्थापन, ढल निकास, कारखानाबाट निस्कने फोहरहरू आदि)

केही सूचना सजिलै पाउन सकिन्छ, केही सकिदैन। स्थानीय र अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूमा जानुहोस्, तिनीहरूले आफ्नै उद्देश्यका लागि

सूचना संकलन गरेका हुन्छन्। सूचनाका अरू स्रोत हुन् : सरकारी तथ्यांक (उपलब्ध छ भने), र स्थानीय प्रशासनिक कार्यालयहरू र जिल्लाका अरू नेताहरू। दलको स्थानीय तहले पनि सहयोग गर्न सक्छ। यसरी गैरसरकारी संस्था, स्थानीय प्रशासन, व्यापार र अरू स्थानहरूमा जाँदा मुख्य सम्पर्क व्यक्ति र उनीहरूको सम्पर्क सूचना लिनु पनि राम्रो हुन्छ। निर्वाचन क्षेत्रका जनताका चासो र आवश्यकताका बारेका निरन्तररूपमा सर्वेक्षण गरिरहँदा पनि विधायकले आफ्नो क्षेत्रका आवश्यकता बुझेर तिनलाई प्राथमिकता दिन सक्दछन्। अध्याय ३ को भाग ३.६ मा वर्णन गरिएका औपचारिक मतदान र सर्वेक्षण सूचना संकलनका राम्रा उपायहरू हुन्। जनतासँग सीधै कुरा गर्दा सोध्न सकिने केही आधारभूत प्रश्नहरू

- स्थानीय नागरिकको जीवनमा हालसालैका कुनै घटना वा परिवर्तनले ठूलो असर पारेको छ ? असर सकारात्मक छ कि नकारात्मक ?
- जनताको जीवनमा कुन सरकारी कार्यक्रमको असर सीधै परेको छ ? ती कार्यक्रम कसरी चलिरहेका छन् भन्ने लाग्छ ?
- जीवनको गुणस्तरको कुन पक्षले यहाँका मानिसलाई एकदम पिनोलेको छ ? कुन पक्ष चाहिँ राम्रै काम गरिरहेको छ ? कुन कुराले यहाँका जनतालाई एकदम उत्साही वा क्रुद्ध बनाउँछ ?
- स्थानीय नेता र नागरिकले आउँदो वर्षका लागि कस्तो लक्ष्य राखेका छन् ?
- विगतमा समूदायका सदस्य, नेता र कार्यकर्ताले कस्ता व्यवस्था वा अरू कार्यक्रमहरू माग गरेका छन् ?

यो सूचना संकलन गरिसकेपछि यसलाई व्यवस्थित पारी सजिलै पाइने र अद्यावधिक गर्न सकिने बनाउनु पर्दछ। कम्प्युटरमा वा कागजमै फाइल बनाएर स्थान, मिति, विषय वा अरू वर्गमा विभाजन गरी व्यवस्थित गर्नु पर्दछ। एउटा संक्षिप्त सूचना विवरण साथमै राख्नु पनि उपयोगी हुन्छ।

निर्वाचन क्षेत्रको विवरण तालिका

क. आधारभूत सूचना

जम्मा जनसंख्या..... %पुरुष..... %महिला..... औसत आय..... रोजगारी संख्या..... %आमनिर्वाचनमा भोट हाल्ने..... %स्थानीय निर्वाचनमा भोट हाल्ने.....	उमेरका आधारमा जनसंख्या वितरण (%मा) <१८ :१८-३० : ३०-६० :>६० :	बोलिने भाषा (%मा) नेवारीनेपाली मैथिलि भोजपुरीतामाङराई लिम्बु हिन्दीअवधीअन्य
--	--	--

ख. श्रम/रोजगारी

रोजगारीका प्रमुख उपाय (%मा) १..... (%) २.....(%) ३.....(%) ४.....(%) ५.....(%) ६.....(%)	निम्न सम्पर्क सूचना संकलन गर्नुहोस् ☐ श्रम संगठन, राष्ट्रिय र स्थानीय ☐ स्थानीय व्यापार संकलन गरेर लिएपछि रेजा लगाउनुहोस्
---	--

ग. स्थानीय राजनेताहरू/सेवाहरू

राजनितिक नेता निर्वाचन क्षेत्रमा निम्न उल्लिखितहरूको सम्पर्क सूचना संकलन गर्नुहोस् ☐ स्थानीय सरकारी परिषद्हरू ☐ स्थानीय सरकारी कर्मचारीहरूको (बायोडाटा लिनुहोस्) ☐ निर्वाचन क्षेत्रभित्र कार्यालय भएका अरू दल र नेता ☐ निर्वाचन क्षेत्रभित्रका परम्परागत नेता संकलन गरेर लिएपछि रेजा लगाउनुहोस्	सेवा ठेगाना र फोन नम्बर लिनुहोस् : प्रहरी कार्यालय(हरू) ठेगाना फोन..... ठेगाना फोन.....	अस्पताल(हरू) ठेगाना फोन..... ठेगाना फोन..... धेरै संकलन गरेर लिएपछि रेजा लगाउनुहोस्
---	---	--

घ. सामाजिक वातावरण

ड.सञ्चार सम्बन्ध

निर्वाचन क्षेत्रमा निम्न उल्लिखितहरूको सम्पर्क सूचना संकलन गर्नुहोस् ☐ विद्यालय र विश्वविद्यालयहरू ☐ धार्मिक संगठनहरू (मन्दिर, मस्जिद, चर्च,आदि) ☐ स्थानिय खेलकुल क्लबहरू संकलन गरेर लिएपछि रेजा लगाउनुहोस्	मुख्य तीन प्रकारका सञ्चार माध्यम (%)(%)(%) निर्वाचन क्षेत्रमा निम्न उल्लिखितहरूको सम्पर्क सूचना संकलन गर्नुहोस् ☐ सञ्चारका प्रकार (जस्तै मनोरञ्जन, खेलकुद, राजनीति, आदि) ☐ विज्ञापन दर ☐ श्रोता वा दर्शक संख्या संकलन गरेर लिएपछि रेजा लगाउनुहोस्
---	---

च. निर्वाचनक्षेत्रको विकास स्थिति

☐ निर्वाचन क्षेत्रमा कार्यरत गैरसरकारी संस्थाहरूको सूची बनाउनुहोस्, कार्यालय भएको ठाउँ, पत्राचार ठेगाना, फोन, फ्याक्स नम्बर टिप्नुहोस् । यो शाखा कार्यालय भए मुख्य कार्यालयका यस्तै सूचना टिप्नुहोस् । ☐ गैरसरकारी संस्थाहरूको प्रमुख व्यक्तिको नाम, र स्थानीय तहका कर्मचारी र कार्यविवरण ☐ निर्वाचन क्षेत्रमा अहिले चलिरहेका, भविष्यमा लागू हुने कार्यक्रम यसको समयावधि र दाताको नाम

निर्वाचन क्षेत्र विवरण फाराम

दक्षिण अफ्रिकी संसदले आफ्ना सांसदहरूका लागि तयार पारेको निर्वाचन क्षेत्र विवरण तालिकामा विधायकसँग हुनु पर्ने विभिन्न किसिमको सूचनाहरूको विवरण देखिन्छ । यसलाई कागजी फाइलमा, वा निर्वाचन क्षेत्रसम्बन्धी नोटकापीमा वा कम्प्युटरमा राख्नुहोस् र आवश्यकता पर्दा अद्यावधिक गर्नुहोस् ।

अध्याय २

निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सञ्चारसम्पर्क

निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग प्रभावकारी सञ्चारले विधायकको समुदायप्रतिको उत्तरदायी भावना र प्रतिबद्धता झल्काउँछ। साथै सार्वजनिक छवि राम्रो बनाउँदछ र यी दुवै कुरा निर्वाचनमा विजयी हुन तथा जनप्रतिनिधिको रूपमा काम गर्नका लागि अत्यन्त महत्वपूर्ण छन्। यो अध्यायमा निर्वाचित जनप्रतिनिधिले प्रयोग गर्न सक्ने सञ्चारका विभिन्न तरिकाका बारेमा छलफल गरिएको छ र मुख्यतः पत्रपत्रिका (छापा) र टीभी, रेडियो, विद्युतिय जस्ता प्रसारण संचारमाध्यममार्फत् गर्ने सञ्चारमा केन्द्रित गरिएको छ।

२.० प्रेस विज्ञप्तिहरू र पत्रकार सम्मेलनहरू

तत्काल प्रकाशनका लागि
सांसद

सम्पर्क : सुश्री के. टलेब्वे,

महिलाहरूद्वारा सञ्चालित व्यापारलाई सांसदको सहयोग

त्रियान्जा वेस्टबाट निर्वाचित सांसद सुश्री के. टलेब्वेले महिलाहरूको सानो समूहलाई व्यापारी महिलाहरूको राष्ट्रिय संगठन (एन.ए.वी.डब्लु)बाट ऋण लिन सहयोग गरेको जम्मा ६ महिना मात्रै भयो तर यही छोटो समयमा त्यस निर्वाचन क्षेत्रमा साना व्यापार व्यापकरूपमा फैलिएको छ। अलगअलग पृष्ठभूमि र राजनीतिक आस्था भएका महिलाहरूको सानो समूहले ऋण खोज्ने सबै प्रयासहरू विफल भएपछि, गत वर्षको अन्त्यतिर सुश्री टलेब्वेलाई भेटे। सुश्री टलेब्वेले ती महिलाहरूलाई दरखास्त फारम भर्न र एन.ए.वी.डब्लु.लाई सम्पर्क गर्न सहयोग गरिन्, र केही समयमै ती महिलाहरूले व्यापार गर्ने आफ्नो सपना पूरा गर्ने पूँजी प्राप्त गरे।

“त्रियान्जा पश्चिमका महिलाहरू सदा परिश्रमी छन्। उनीहरूलाई आफ्नो व्यापार सुरु गर्नका लागि मात्र पूँजीको आवश्यकता थियो। अहिले महिलाहरू आम्दानी गर्दै छन्, सेवा दिँदै छन् र हाम्रो निर्वाचन क्षेत्रमा रोजगारी सिर्जना गर्दै छन्। खासमा त व्यापारी महिलाले मात्रै होइन, पूरै समुदायले यसको फाइदा पाउँछ,” सुश्री टलेब्वेले भनिन्।

ऋण पाउने महिलाहरूले सुती खेतीदेखि खुद्रा व्यापार र हस्तकलाका सामग्री उत्पादनसम्मका व्यापार सुरु गरेका छन्। त्यहाँ माछा माने महिलाहरूमात्र संलग्न एउटा समूह पनि छ। ऋण लिएपछि उनीहरूले एउटा डुङ्गा र जालहरू किने, र त्यसपछि माछा माने र विक्री गर्ने गरेकाछन्। थुप्रै महिलाहरूले आफूले लिएको ऋण तिन थालिसकेका छन् र राम्रो नाफा कमाइरहेका छन्।

पहिले माछा माने महिला समूहकी कप्तान श्री एन.एस. द्रानिकाले ऋण कार्यक्रमको प्रशंशा गरेकी छिन्। “गाउँमा महिलाहरूले माछा माने व्यापार सुरु गर्दा भन्दा सबजना हँसिँ। डुङ्गा र जालहरू महँगो छन्, र माछा माने काम प्रायः पुरुषहरूले गर्दछन्, तर सुश्री टलेब्वेले हाम्रो कुरा सुन्नुभयो र एन.ए.वी.डब्लु.बाट ऋण लिन सहयोग गर्नुभयो। अहिले मेरो समूहका साथीहरू आफ्ना बच्चाका विद्यालय शुल्क तिन र परिवारका लागि खानेकुराको व्यवस्था गर्न सक्षम छन्। हाम्रा श्रीमानहरू पनि हाम्रो सफलतामा गर्व गर्दछन्। सुश्री टलेब्वे र एन.ए.वी.डब्लु. नभएको भए हाम्रो सपना पूरा हुने थिएन,” श्री द्रानिकाले भनिन्।

सुश्री टलेब्वेले एन.ए.वी.डब्लु.को सहानुभूति र सहयोगलाई ऋणीहरूबाट समयमै ऋण चुक्ता गराउन पनि सहयोग गर्ने बताउनु भयो। “त्रियान्जा वेस्टमा अरूले पनि महिलाहरूको सफलता देखे र उनीहरू पनि ऋण लिन र आफ्नै व्यापार गर्न चाहन्छन्,” वहाँले भन्नुभयो। “समयमै ऋण तिरेर हामी यस निर्वाचन क्षेत्रका जनता विश्वासयोग्य छन् भन्ने प्रमाणित गर्न चाहन्छौं र हाम्रो समुदायका सदस्यहरूलाई ऋण दिइरहन ऋणदाता संस्थाहरूलाई प्रोत्साहित गर्न चाहन्छौं।”

नमूना प्रेस विज्ञप्ति

यो नमूना प्रेस विज्ञप्ति एउटा मुख्य विषयमा केन्द्रित छ, निर्वाचन क्षेत्रको खास किसिमका जनताप्रति लक्षित छ (यहाँ महिलाहरूप्रति लक्षित छ)। यसले आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रका जनताका लागि एक विधायकले हासिल गरेका उपलब्धिहरू देखाउँछ, महिलाहरूले व्यापार संचालन गर्नुको महत्व दर्शाउँदै यो सूचना प्रसार गर्दछ, र विधायकले एउटा राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थासँग गरेको सहकार्यलाई झल्काउँछ। यो छोटोछरितो छ, एक पृष्ठको छ र पत्रकारहरूलाई थप सूचना आवश्यक भए सम्पर्क सूत्र दिइएको छ।

Legislative Public Outreach on Poverty Issues: Strengthening Parliamentary Involvement in the Millennium Development Goals and the Poverty Reduction Strategy Process, Toolkit No. 4, NDI, 2004.

प्रेस विज्ञप्तिहरू राजनीतिक जीवनमा मानक तत्व भइसके र ठूलो संख्यामा जननिर्वाचित प्रतिनिधिहरूले नियमित रूपमा वा बेलाबखतमा प्रेस विज्ञप्तिहरू जारी गर्दछन्। धेरैजसो कार्यालयहरू प्रेस विज्ञप्तिका बारेमा जानकार नै छन् र जनतालाई कुनै विशेष विषयका बारेमा आफ्नो धारणा स्पष्ट गर्न उनीहरूले प्रेस विज्ञप्ति प्रकाशन गर्दछन् तर पनि नयाँ प्रेस विज्ञप्तिको मस्यौदा गर्दा ध्यान दिनु पर्ने केही महत्वपूर्ण कुराहरू छन् :

- प्रेस विज्ञप्तिले “जनतालाई केही भन्नु पर्दछ।” विधायकहरूले कुनै मुख्य लक्ष्य पूरा गर्दा, ठूलो कार्यक्रम सुरु गर्दा, आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रमा केही नयाँ वा चाख लाग्दो काम गर्दा वा केही कुराको कडा विरोध गर्दा प्रेस विज्ञप्ति निकाल्नु पर्दछ।
- प्रेस विज्ञप्ति छोटो, सीधै विषयवस्तुमा केन्द्रित, समयसापेक्ष र संचारजगतका लागि चाख लाग्दो हुनु पर्दछ। प्रेस विज्ञप्तिलाई एक पृष्ठमा सीमित गर्नुहोस्, पत्रकारहरूलाई थप जानकारी छुट्टै पन्नाहरूमा दिन सकिन्छ। सबै मुख्य बुँदाहरू सजिलै बुझिने र उपलब्ध गराउन सकिने हुनु पर्दछ। प्रेस विज्ञप्तिले को, के, कहाँ, कहिले, किन र कसरी भन्ने समाचारका आधारभूत तत्वहरूको जवाफ दिएको हुनु पर्दछ।
- समाचार बनाउन लायकका घटनालाई समेट्नुहोस्। समाचार र टीभी रिपोर्टमा ठाउँ पाउने कुरा समेटिएको प्रेस विज्ञप्ति राम्रो

सञ्चारसँग काम गर्नका लागि ध्यान दिनु पर्ने ७ ओटा कुराहरू

- आफूलाई सजिलै पहुँचमा राख्नुहोस् । सञ्चारमाध्यमले तपाईंलाई कसरी फेला पार्ने भन्ने थाहा छ कि छैन सुनिश्चित गर्नुहोस् । पत्रकारलाई सक्दो छिटो फोन गर्नुहोस्, यसले राम्रो सम्बन्ध बनाउन सहयोग गर्दछ ।
- नराम्रो घटना छ भने नलुकाउनुहोस् । तपाईंसँग जवाफ छैन भने किन त्यसको जवाफ छैन भनेर स्पष्ट व्याख्या गर्दै विवरण दिनुहोस् । सञ्चारको सम्पर्कमा सक्दो छिटो जानुहोस् ।
- तपाईंको भनाइ गलत तरिकाले उद्धरित भयो वा पत्रकारले गलत तथ्य दिए भने तत्काल सम्पर्क गरी सुधारका लागि अनुरोध गर्नुहोस् । तर सम्वाददातासँग सम्पर्क नटुटाउनुहोस्, कहिलेकाहीँ सम्पादकले लेखिएको समाचारमा परिवर्तन गर्न दिँदैनन् र तपाईंलाई भविष्यमा पनि उही सम्वाददातासँग काम गर्नु पर्ने हुन्छ ।
- इमान्दार हुनुहोस् । भ्रुटा आशाहरू सिर्जना नगर्नुहोस् र आफ्ना गल्तीहरू सार्वजनिक रूपमा स्वीकार्न साहस जुटाउनुहोस् । सम्झनुहोस्, कुनै प्रतिक्रिया नदिनु भनेको तपाईंलाई लगाएको आरोपले भने भैं तपाईं दोषी हुनुहुन्छ । हामी सबैले गल्ती गर्दछौं तर जनताले आफ्नो गल्ती अस्वीकार गर्ने र भाग्नेलाई भन्दा स्वीकार्ने मानिसलाई मन पराउँछ ।
- जनतासँग सम्पर्क गर्न सञ्चारको मात्र भर नपर्नुहोस् । समाचार बुलेटिन छापेर वा विद्युतिय रूपमा प्रेषित गरेर आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रका जनतालाई तपाईं संसदमा के गर्दै हुनुहुन्छ भन्ने जानकारी दिनुहोस् ।
- याद राख्नुहोस्, पत्रकारहरू सधैं तपाईंका दुष्मन वा पक्षका भन्ने हुँदैनन् । उदार प्रजातन्त्रमा सञ्चारको भूमिका विचारको आदानप्रदान बढाउनु र सूचनाको स्वतन्त्र प्रवाहलाई बढाउनु हो ।
- अन्तरवार्ता दिए पछि वा सञ्चारमा कुनै कार्यक्रम सञ्चालन गरेपछि सबै छापा र विद्युतिय सञ्चारको प्रकाशन प्रसारण अनुगमन गर्नुहोस् ।

Service and Accountability, NDI Macedonia Constituent Relations Handbook, 2007

हुन्छ । सञ्चारहरूले फोटो र भिडियो प्रयोग गर्न मन पराउँछन् भन्ने पनि ध्यानमा राख्नु होस् । एउटै चित्रले हजार शब्दहरू बोल्दछ । समाचारलायकका प्रेस विज्ञप्तिहरू भएनन् वा सधैं चल्ने गतिविधिको विस्तृत विवरण लेखियो भने सम्वाददाताहरूले भविष्यमा प्रेस विज्ञप्ति नै नपढी फ्याँकि दिनसक्छन् ।

- प्रेस विज्ञप्तिहरूमा भनाइहरूलाई उद्धरण गर्न नबिसर्नुहोला । विधायक वा घटना विवरणसँग सम्बन्धित अरू महत्वपूर्ण व्यक्तिका भनाइहरू नहिचकिचाईकन उद्धरण गर्नुहोस् । स्पष्ट भाषा प्रयोग गर्नुहोस् र पत्रकारहरूले उद्धरण गर्न सक्ने खालको शैलीमा लेख्नुहोस् । सञ्चारमा उद्धरणहरू र घटनाप्रधान विवरण मन पराउँछ । प्रशासनिक क्षेत्रमा प्रयोग हुने पारिभाषिक शब्दहरू प्रयोग नगर्नुहोस् ।
- सम्वाददाता र सम्पादकलाई समाचार पछ्याउन भन्नुहोस् र उनीहरूलाई फ्याक्स वा इमेल पुगे नपुगेको पक्का गर्नुहोस् । कुनै कार्यक्रम भविष्यका लागि कार्यतालिकामा छ भने त्यो घटनामा कोही पत्रकार आउन सक्ने नसक्ने बारेमा सोधपुछ गर्नुहोस् । कार्यक्रम सकिएपछि कार्यक्रममा भाग लिने सञ्चार प्रतिनिधिसँग सम्पर्क गर्नुहोस्, सोधेका प्रश्नको जवाफ दिनुहोस् र कुनै कुरा प्रष्ट पार्नु पर्ने भए बताउनु होस् ।

- पत्रकारले समाचार पछ्याउँदै केही प्रश्न सोध्न सक्ने हुनाले सबै प्रेस विज्ञप्तिहरूमा सम्पर्क व्यक्ति र फोन नम्बर दिनुहोस् । धेरै सम्वाददाताहरूसँग समयअभाव हुन्छ र पहिल्यै समाचारको रूपमा तयार पारिएको विज्ञप्ति पाउँदा खुशी हुन्छन् । फोन नम्बर पाए उनीहरूले सम्पादकको टेबुलमा पठाउनुअघि समाचारका बारेमा केही सोध्न सक्दछन् ।

- एउटा समाचार बाँड्ने सूची बनाउनुहोस् । स्थानीय स्तरमा मन पराउने समाचार एजेन्सीहरू पहिचान गरी ठेगाना, फोन नम्बर, फ्याक्स, र राजनीतिक समाचारको बिट हेर्ने सम्पादक तथा सम्वाददाताको नाम जम्मा गर्नुहोस् । आफ्ना कुराहरू सार्वजनिक गर्न सञ्चारमाध्यमसँग राम्रो सम्बन्ध हुनु आवश्यक छ । अलगअलग किसिमका समाचार बाँड्ने सूची पनि उपयोगी हुन्छ किनभने यसो गर्दा विशेष किसिमका नीतिअन्तर्गत आधारित कार्यक्रम तथा गतिविधिका समाचार लक्षित गर्न र समाचार लायक बनाइ पठाउन सजिलो हुन्छ । पत्रिकाहरूले अलि लामा प्रेस विज्ञप्ति मन पराउँछन् भने टीभी, रेडियो र अरू विद्युतिय माध्यमले अलि छोटो विज्ञप्ति मन पराउँछन् ।

२.१ कार्यालय/दलको समाचारपत्र

निर्वाचित जनप्रतिनिधि र/वा दलको समाचारपत्र निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सिधै सम्पर्क गर्ने, सन्देश दिने, निर्वाचन क्षेत्रमा लागू गरिएका कार्यक्रम र प्राथमिकताहरूलाई जोड दिने महत्वपूर्ण उपाय हो। समाचारपत्र महंगो हुनु पर्दैन, उत्पादनका लागि त्यसैमा दक्षता हासिल गरेको जनशक्ति पनि चाहिँदैन, बरु हेर्दा व्यवसायिक देखिनु पर्दछ। कम्प्युटर उपलब्ध छ भने र।मो वर्ड प्रोसेसिङ कार्यक्रम प्रयोग गर्न सकिन्छ। गतिविधिको कुनै प्रकाशन नै नगर्नु भन्दा त वर्षमा एउटा सामान्य प्रकाशन गर्नु नै राम्रो हुन्छ।

समाचारपत्रले विधायक वा दलका गतिविधिहरू र उनीहरूले उठाउने विषयहरूलाई समेटेको हुनु पर्दछ। यो निर्वाचन क्षेत्रका जनताको दृष्टिकोण तथा विचार प्रकट गर्ने मञ्च पनि हो। समाचारपत्रलाई सूचनामूलक बनाउनका लागि विधायकले विधायिका संसदमा, देशमा, निर्वाचन क्षेत्रमा के गतिविधि गरेकाछन्, र त्यहाँका जनतासँग के कुरा गरेका छन् भन्ने सोच्नु पर्दछ। एउटा राम्रो समाचारपत्रले विधायक सजिलै पहुँचमा छन् र उत्तरदायी छन् भन्ने देखाउन सक्नु पर्दछ तथा यसले समुदायमा विधायकको स्थान उँचो पार्न पनि सहयोग गर्दछ।

समाचारपत्रहरू सामान्यतः दुई प्रकारका हुन्छन् :

लक्षित समाचारपत्र : कम खर्चिलो र धेरै स्रोतहरू परिचालन गर्नु नपर्ने भएकाले लक्षित समाचारपत्र खास जनतालाई लक्षित गरी सन्देश पठाउन निकै उपयोगी छ। व्यापारिक समूहलाई उद्योगसम्बन्धी पूर्वाधारहरूको सुधारसम्बन्धी जानकारी दिने ब्रोशर, भूतपूर्व सैनिकहरूलाई उनीहरूका जनप्रतिनिधि निवृत्तिभरणको रकम बढाउने कुरालाई समर्थन गर्दछन् भन्ने जानकारी दिने समाचारपत्र, वा उपभोग्यवस्तुको समस्या भोगेको बस्तीमा समाचारपत्र पठाएर विधायकले आफ्नो निवारण क्षेत्रप्रति उत्तरदायी भएको प्रतिबद्धता जनाउन सक्दछन्। लक्षित समाचारपत्रमा समुदायका ती व्यक्तिहरूको भनाइ वा फोटो राख्नु पर्दछ जसले विधायकले गरिरहेको काममा सहयोग वा समर्थन गरेका छन्।

संयुक्त समाचारपत्र : खर्च धेरै हुने र समेट्नु पर्ने विषय ठूलो छ भने संयुक्त रूपमा दलको स्थानीय तहसँग मिलेर, एक वा बढी स्थानीय जनप्रतिनिधिसँग मिलेर, वा बहुसदस्यीय क्षेत्र छ भने उनीहरू अरू निर्वाचित जनप्रतिनिधिसँग मिलेर समाचारपत्र प्रकाशन गर्न सकिन्छ। यदि

दक्षिण अफ्रिका : संसदीय समाचारपत्र

विधायकका व्यक्तिगत वा दलद्वारा सञ्चालित समाचारपत्रहरू निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्पर्क गर्ने एउटा उपाय हो। अर्को उपाय विधायिका संसदले नै समाचारपत्र प्रकाशन गर्न सक्छ। माथि देखिने दक्षिण अफ्रिकी संसदको आवधिक समाचारपत्रमा देखिए जस्तै संसदका वारेमा प्रमुख सूचना, सम्पर्क गर्ने ठाउँ, व्यक्ति र संसदले गरिरहेको कामको जानकारी समावेश गर्नु पर्दछ।

एउटै कार्यक्रममा दलका थुप्रै सदस्यहरू काम गरिरहेका छन् भने (जस्तै, रोजगारी बढाउने काम, स्थानीय खेल क्लब बनाउने, वा मत सर्वेक्षण गर्ने) संयुक्त समाचारपत्र प्रकाशन गरी ती गतिविधिहरूको प्रवर्धन गर्न सकिन्छ।

२.२ सम्पादकलाई चिठ्ठी

प्रेस विज्ञापितले देखाएजस्तै विधायकसँग समाचार प्रसारणको चक्रलाई असर पार्ने र समय मिलाउने क्षमता हुन्छ। समाचार पत्र, जर्नल वा आवधिक समाचारपत्रका सम्पादकलाई चिठ्ठी लेखी विधायकले महत्वपूर्ण विषयमा वा पहिलो प्रकाशित लेखमा टिप्पणी गर्नु महत्वपूर्ण हुन्छ। थुप्रै देशहरूमा समाचार पत्रका अरू कुराभन्दा सम्पादकीय र सम्पादकलाई चिठ्ठी धेरै मानिसहरूले पढ्दछन्। राम्रोसँग लेखिएको सम्पादकलाई

चिठ्ठीले रहरहेको नकारात्मक दृष्टिकोण हटाउन वा सार्वजनिक बहसलाई महत्वपूर्ण विषयतिर तान्न सहयोग गर्दछ। सम्पादकलाई चिठ्ठी राजनीतिक प्रतिद्वन्द्वीले कुनै विषयमा राखेको दृष्टिकोणको विरोध गर्न, संचारले गरेको नकारात्मक समाचार सम्प्रेषणको विरोध गर्न, वा कोही विधायकले किन निश्चित तरिकाले मतदान गरे वा कुनै कार्यक्रमलाई समर्थन गरे भन्ने कुरा स्पष्ट पार्न पनि प्रयोग गर्न सकिन्छ।

२.३ वैचारिक लेख

इन्डोनेशिया : नयाँ ढंगले सञ्चारमाध्यम सम्पर्क

इन्डोनेशियाका एक विधायकलाई सञ्चारका सदस्यहरूसँग काम गर्न गाह्रो भयो, किनभने केही हदसम्म उनले आफ्ना विज्ञप्ति र वक्तव्य तत्काल जारी गर्न सक्दैनथे। जब उनले मोबाइल फोनको एस. एम. एस. सुविधा प्रयोग गरी पत्रकारहरूलाई सन्देश पठाउन थाले उनको समस्या समाधान भयो। अहिले उनी एस एम एस प्रयोग गरी वक्तव्य सञ्चारमाध्यममा पठाउँछन् र त्यो अर्को दिन नै छापिन्छ। यसले उनलाई सन्देश पठाउन तथा पत्रकारहरूसँग सम्बन्ध बनाउन दुवै काममा सहयोग गरेको छ।

सम्पादकलाई चिठीजस्तै लेख पनि कुनै महत्वपूर्ण विषयवस्तुमा एउटा सानो निबन्ध वा मुख्य विचार वा दृष्टिकोट व्यक्त गर्नका लागि लेखिन्छ। लेखमा विधायकको विचार स्पष्टरूपमा व्यक्त गरिएको हुनुपर्दछ र त्यो विचारलाई पत्रिकाले समर्थन नगर्न पनि सक्दछ। यस्तो लेख जनप्रतिनिधिले आफुले लिएको अडानलाई समर्थन गर्दै किन त्यो अडान लिइयो भनेर व्याख्या गरेका हुन्छन्। यो कुरा मतदातालाई किन विधायकले निश्चित कार्यक्रम वा गतिविधिलाई किन समर्थन गर्दछन् भनेर जनाउनका लागि तथा मतदाताले पनि त्यस्तै दृष्टिकोणले कुनै विषयलाई हेरुन् भन्ने उद्देश्यले लेखिन्छ। यसलाई आफ्नोमात्र नभई निर्वाचन क्षेत्रका जनताकै दृष्टिकोणका रूपमा प्रस्तुत गर्न र उनीहरूसँग छलफल गर्नका लागि प्रयोग गर्न सकिन्छ।

२.४ पर्चा टाँस्ने

पर्चाहरू एक वा धेरै पान्ना भएका दस्तावेज हुन् र प्रायजसो दुई तीन रंगका कागजमा छापिन्छन्। निर्वाचन क्षेत्रका जनतालाई समयानुसारका विषयमा जानकारी दिन वा केन्द्रिय सरकारका गतिविधिबारे बताउन पर्चाको प्रयोग गर्न सकिन्छ। पर्चा घरघरमा बाँड्न सकिन्छ वा सार्वजनिक स्थानमा टाँस्न पनि सकिन्छ। यिनीहरू लक्षित समूहसम्म पुग्नका लागि महत्वपूर्ण हुन्छन्। कुनै गतिविधिले निश्चित ठाउँ वा क्षेत्रमा असर पारेको छ भने सन्देशलाई त्यसै अनुसार विषयवस्तु केन्द्रित बनाएर र हरेक घरमा

पुर्‍याएर कुनै कार्यक्रमलाई स्थानीय विधायकले किन समर्थन वा विरोध गर्दछन् भन्ने स्पष्ट बनाउनु पर्दछ। राम्रो पर्चामा विधायकको तस्विर पनि हुनसक्छ, नामलाई बोल्ड टाइप गरी शीर्ष स्थानमा राख्न सकिन्छ, विषयहरूलाई सूचीकृत गरी केही कार्य गर्न अनुरोध गर्न सकिन्छ, र सम्पर्कका सूत्र दिनु पर्दछ।

२.५ स्थानीय रेडियो तथा टीभी कार्यक्रम तथा सार्वजनिक सेवाको घोषणा

राम्रो जनसम्पर्क रणनीतिले निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग कुरा गर्न र उनीहरूको कुरा सुन्नका लागि विविध तरिकाहरू समेटेको हुन्छ। थुप्रै निर्वाचित प्रतिनिधिहरूले धेरै समय राजधानीमा बिताउँछन्। स्थानीय रेडियो तथा टीभी स्टेशनले जनप्रतिनिधिलाई आफ्नो गृहजिल्लाका जनतासँग सम्पर्कमा रहन मद्दत पुर्‍याउँछन्।

जनसम्पर्क रणनीतिको विविधीकरणले धेरै नागरिकहरूलाई विधायकका गतिविधिहरूका बारेमा जान्ने मौका दिन्छ। रेडियो वा टीभीमार्फत्

सम्पर्क गर्ने एउटा उपाय हो सार्वजनिक सेवाको घोषणा। यस्तो घोषणा सार्वजनिक हितका लागि रेडियो टीभीलाई दिइने गैरव्यापारिक विज्ञापन हुन्। समूदायलाई असर पारिरहेका कुनै विषयबारे जानकारी दिई जनसचेतना बढाई जनताको हेराई परिवर्तन गर्नु यसको मुख्य उद्देश्य हो। सार्वजनिक सेवाको घोषणा एक मिनेटभन्दा कम समयका छोटो घोषणा हुन्। विभिन्न सञ्चार माध्यमले के लाई सार्वजनिक सेवाको घोषणा मान्ने भन्नेमा आआफ्नै नीति लिएका हुन सक्दछन्। एउटा राम्रोसँग तयार पारिएको घोषणाले विधायकको व्यक्तित्व चम्काउने तथा समूदायलाई

सिएरा लियोन : रेडियोमार्फत् थुप्रै श्रोतामाभ पुगनु

राम्रो सम्पर्क रणनीतिअन्तरगत थुप्रै तरिकाहरू पर्दछन् र आफ्ना श्रोता बढाउन विधायकका लागि रेडियो एउटा राम्रो माध्यम हो । सिएरा लियोनमा विधायकहरूले सार्वजनिक बैठकलाई रेडियोबाट प्रसारण गरी सक्दो धेरै श्रोतासम्म पुग्ने प्रयास गरे । सभाका क्रममा उनीहरूले स्थानीय रेडियो स्टेशनलाई आफ्नो कार्यक्रम प्रसारण गरिदिन भने । सभापछि उनीहरूले नब्बे मिनेट लामो फोन इन कार्यक्रम चलाए जसका क्रममा सभामा आउन नसकेका जनताको जबाफ विधायकहरूले दिए । रेडियो कार्यक्रमहरू लोकप्रिय थिए र विधायकहरूले सभाबाट मात्र पुग्ने भन्दा धेरै श्रोतामाभ आफ्नो सन्देश पुऱ्याउन सके ।

असर पार्ने मुद्दाहरूमा विधायकको उत्तरदायित्व भल्काउने काम गर्दछ । रेडियो र टीभीका अन्तरवार्ताको पनि विशेष महत्व हुन्छ । पहिलो तिनीहरूले मतदाता र श्रोता वा दर्शकमाभ नामलाई परिचित बनाउँछ । अह, जनप्रतिनिधिलाई आफ्ना कुरा भन्न तथा कुनै विषयलाई समर्थन वा

विरोध गर्न सञ्चारमाध्यमले बीचमा कुरा नछान्नीकन भन्न सक्छन् । रेडियो वा टीभीमा अन्तरवार्ता दिँदा ध्यानमा राख्नु पर्ने केही कुराहरू :

- तयारी गर्नुहोस् । विधायकले आफ्नो गृहकार्य गर्नु पर्दछ । पत्रकार सँग पहिले नै कुरा गरी कस्ता प्रश्न हुनेछन् भनी बुझ्नुहोस् । यसले तपाईंलाई तनावमुक्त बनाउँछ ।
- आफ्नो सन्देशको बारेमा प्रष्ट हुनुहोस् । आफूले के बुँदामा जोड दिने हो स्पष्ट हुनुहोस् र त्यसलाई भन्नुहोस् । खाली अन्तर वार्ताकारका प्रश्नलाई उत्तर दिनेमात्र काम नगर्नु होस् ।
- कार्यक्रममा तपाईं सँगै अरू को हुनेछन् भन्ने थाहा पाउनुहोस् । कार्यक्रममा जानुअघि कम्तीमा पनि एक पटक कार्यक्रम र सञ्चालकलाई हेर्नुहोस् । विरोधीसँगै अन्तरवार्तामा जाँदै हुनुहुन्छ भने हल्का प्रहारका लागि तयार हुनुहोस् ।
- तपाईंका अन्तरवार्ताकारलाई तपाईंको सरल व्यक्तिगत विवरण उपलब्ध गराउनुहोस् । तपाईंको विवरण कति प्रभावकारी छ भन्ने कुराले तपाईंका दर्शक वा श्रोतालाई सुरुमा पर्ने छाप कस्तो हुनेछ भन्ने निश्चित गर्ने छ ।
- आत्मविश्वास भल्काउनुहोस् । आफ्नो दक्षता, प्रतिबद्धता र अधिकारक्षेत्र सम्भन्नुहोस् । ■

अध्याय ३

सीधा जनसम्पर्क सञ्चालन

निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध कायम बनाउने कामका लागि सीधा जनसम्पर्क हुने गतिविधिहरू संकलन गर्नु अत्यन्त महत्वपूर्ण हुन्छ। विधायकहरूले स्थानीय समस्या समाधान गर्न आवश्यक पर्ने शक्ति जम्मा गर्नु पर्ने हुन्छ। नागरिकका समूहहरूका सामू उपस्थिति भई जनप्रतिनिधिहरूले आफ्ना जनताका परिस्थिति र अवस्थाको बारेमा चासो देखाउँदै जनतासँग दोहोरो वार्तालाप गर्न सकिन्छ। यो अध्यायमा जननिर्वाचित पदाधिकारीले धेरै जनतासम्म पुग्न र आफ्नो सार्वजनिक छवि सुधार्न सम्पर्कका लागि गर्न सक्ने केही गतिविधि माथि छलफल गरिएको छ।

३.० सार्वजनिक सभा र बैठक

सार्वजनिक बैठकहरू जिल्लामा परिचय बनाउन र जनतामाभन्दा आफ्नो सन्देश पुऱ्याउने अत्यन्त महत्वपूर्ण माध्यमहरू हुन्। विविध किसिमका दर्शकहरूलाई एक ठाउँमा भेला गर्नुका आफ्नै चुनौतिहरू छन्। सकारात्मकरूपले हेर्दा सार्वजनिक बैठकमा विधायकले ठूलो समूहका नागरिकहरूलाई एकैचोटि सम्बोधन गर्ने मौका पाउँछन्। यसले विधायकहरूलाई समूदायको भावना, समस्या र मान्यताहरूबारे आफैले बुझ्ने मौका दिन्छ। नकारात्मकरूपले हेर्दा प्रतिनिधिहरूले चुनौतिपूर्ण र विरोध भरिएका प्रश्नहरूको सामना गर्नु पर्ने हुन सक्छ वा जनसेवकका रूपमा पुरा नै गर्न नसक्ने किसिमका अनुरोधहरूको वर्षा हुनसक्छ।

सार्वजनिक सभाको रूपरेखा कोर्दा कार्यक्रम योजना महत्वपूर्ण हुन्छ र यसो गर्ने थुप्रै उपायहरू छन्। केही विधायकहरू संसद नचलेका बेला नियमितरूपमा जिल्ला भ्रमणमा जान्छन् भने अरूले साप्ताहिक रूपमा कुनै निश्चित स्थानमा बैठक बस्दछन्। बैठकको समयतालिका योजना गर्दा विचार गर्नु पर्ने केही कुराहरू यहाँ उल्लेख गरिएको छ।

कतिओटा र कहाँ ? सक्रिय जनप्रतिनिधिले सम्पूर्ण जिल्लाभर सभा/भेटघाट गर्ने नियमित समयतालिका बनाउनु पर्दछ। यस्तो समयतालिकालाई कति ठूलो बैठक, सहभागी हुने जनताको संख्या, र भौगोलिक स्थितिका साथै उपलब्ध स्रोतले निश्चित गर्दछ। धेरै ग्रामिण इलाकामा मौसम र वातावरणीय परिवर्तन तथा कसरी यात्रा गर्ने हो भन्ने कुराले पनि असर पर्दछ। यात्राको योजना बनाउँदा कर्मचारीहरूसँग बसी प्राथमिकतामा पर्ने स्थानहरूका बारेमा समीक्षा गर्नु पर्दछ। त्यस्तो कुनै स्थान छ जहाँ विधायक पुगेका छैनन्, कुनै त्यस्तो ठाउँ छ जहाँ अकस्मात् कुनै ठूलो परिवर्तन भएको छ वा कुनै स्थान छ जहाँ लम्बिइरहेको समस्यालाई सही प्रयास गरियो भने समस्या समाधान गर्न सकिन्छ ? यस्ता ठाउँहरूले भ्रमणमा प्राथमिकता पाउनु पर्दछ।

लाइबेरिया : स्थानीय समूहहरूबाट समर्थन लिनु

लाइबेरियाका यातायातको पूर्वाधार राम्रो नभएकाले राजधानी मोनरोभियाभन्दा टाढाटाढा रहेका क्षेत्रमा पुग्न विधायकहरूलाई कठिनाई पर्दछ। सार्वजनिक बैठक गर्न गाह्रो छ र दुर्गम क्षेत्रमा कार्यक्रम गर्ने खर्च नै धान्न नसकिने किसिमको हुन्छ। केही विधायकहरूले स्थानीय गैरसरकारी संस्थाको सहयोग लिने गरेका छन्। वास्सा क्षेत्रमा वास्सा नागरिक चासो आन्दोलन वी. सी. सी. एम. ले विधायकहरूलाई सभाको योजना बनाउन र कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्‍यो। वी. सी. सी. एम. ले स्थान पहिचान गर्ने, सभाअघि, सभासमयमा र त्यसपछिका लागि आवश्यक सामग्रीहरू व्यवस्था गर्‍यो र कार्यक्रमको विज्ञापन गर्‍यो। वी. सी. सी. एम.को सहयोगमा सभा सफलतापूर्वक सम्पन्न भयो र त्यसमा १०० जना भन्दा बढी जनता सहभागी भए।

विषयवस्तु केन्द्रित वा सामान्य विषय ? विधायकहरूले उनीहरूका सभा एउटा विषय (जस्तै निवृत्तिभरण वा सडक सुधार र सरसफाइको व्यवस्था) मा केन्द्रित रहन सक्छ वा उनीहरूको भ्रमणमा सामान्य विषयवस्तु (जस्तै भर्खरसम्पन्न संसद बैठकको समीक्षा वा स्थानीय वासिन्दाले आफ्ना

स्थानीय मुद्दामा बोलेका हुरा सुन्नु) मा केन्द्रित हुन सक्छ। सामान्यतया विशेष विषयवस्तुमा केन्द्रित हुँदा थोरै मानिसहरूले रुची लिन्छन् तर यसले थुप्रै गम्भीर दर्शकहरू उत्पादन गर्दछ। यसले ठूलो क्षेत्रका संचार माध्यमको ध्यान आकर्षित गर्दछ र निर्वाचित जनप्रतिनिधिको रूपमा गरेका काम प्रति तीखा आक्षेपहरू कम गराउँछ। तर, साना सहर र गाउँहरूमा यदि जनप्रतिनिधि थोरै पटक भ्रमण गर्दछन् भने वा यदि राजनीति गर्नेहरू स्वागत गर्ने त्यति बानी नभएका जनतालाई खुला सभा उपयोगी हुन्छन्। थुप्रै सहर र गाउँमा समान्य नागरिकहरूले बैठकमा सहभागी भएर आफ्नो जीवनलाई असर पार्ने विभिन्न पक्षका बारेमा बोल्न मन पराउँछन् तथा स्थानीय संचारमाध्यमले विधायकले समय निकालेर भ्रमणमा आएकोले त्यसलाई ठूलो महत्व दिएर प्रचारप्रसार गर्दछन्।

बैठकको विज्ञापन : आफू पुग्न भन्दा पहिले नै बैठकको समय र स्थानका बारेमा विज्ञापन गर्नु होस् तर दुई वा तीन हप्ताभन्दा अगाडि होइन। मिल्छ भने पोस्टर टाँस्ने, होडिडबोर्ड मा वा स्थानीय पत्रिकामा आठ दश दिन अगाडि सानो विज्ञापन छापे काम कर्मचारी वा स्थानीय स्वयंसेवकले गर्न सक्दछन्। अर्को उपाय हो घर घरमा लगेर पर्चा दिने। धेरै जसो त स्थानीय पत्रिकालाई भ्रमणको उद्देश्यबारे जानकारी गराउँदा पनि विना खर्च विज्ञापन हुन्छ। संचारमाध्यमलाई भ्रमण किन महत्वपूर्ण छ भन्ने बताउन नबिर्सनुहोस्। भ्रमणको जसरी विज्ञापन गरे पनि कार्यक्रमको प्रसार गर्नुहोस् र विस्तृत विवरण फैलाउनुहोस्। भ्रमणको उद्देश्य समुदायका समस्या बारेमा बुझ्न मानिसहरूका कुरा सुन्नु हो भने यो यो उद्देश्यका बारेमा संचारमाध्यमलाई स्पष्टसँग भन्नुहोस्। प्रेस विज्ञप्ति गरेपछि स्थानीय संचारमाध्यम तथा पत्रकारलाई कर्मचारीले फोन गरी के कार्यक्रम हुँदैछ भनेर जानकारी दिनु पर्दछ। बैठकका सहभागी थोरै भएपनि सहभागीहरूले बैठकमा भाग लिएर र जनप्रतिनिधिले समुदायलाई समय दिए भन्ने कुरा धेरै प्रचार पाएको समाचारले स्पष्ट बनाउँछ। अध्याय २ मा छलफल गरिएका सम्पर्क रणनीति पालन गर्नुहोस्।

यमन : रेडियोमार्फत् आमसभाको घोषणा

यमनका एक विधायकले आफ्नो भाषण गर्ने कलालाई रेडियोको ज्ञानसँग प्रयोग गरे र कुनै निर्वाचन क्षेत्र जानुभन्दा केही हप्ता अगाडि रेडियोबाट कार्यक्रम प्रसारण गरे। उनले भ्रमणका विवरणहरू दिए, मिति, स्थान, र कार्यक्रमका बारेमा जानकारी दिए। अध्याय २ मा भने भैं रेडियो धेरै श्रोतामाझ पुग्न एउटा उपयुक्त माध्यम हुन सक्दछ। जिल्लामा आफ्नो कर्मचारी नभएका र आफू त्यहाँ गइरहन नसक्ने भएको अवस्थामा यमनी विधायकले त्यतिको प्रचारप्रसार गर्न आफ्नो सिमित स्रोतवाट खर्च मिलाउन भण्डै दोब्बर चुनौतीको सामना गर्नु पर्दथ्यो। तर रेडियो कार्यक्रम गरी उनले दुवै समस्या समाधान गरे र आफ्नो सार्वजनिक छवि पनि राम्रो बनाए।

स्थानीय समर्थकहरूको परिचालन : बैठक आयोजना र कार्यक्रम योजना गर्दा धेरै समय लाग्दछ। अरूहरूको सहयोग लिनु पर्दछ। मेयर, स्थानीय पदाधिकारी, गैरसरकारी संस्था वा विश्वविद्यालयका शिक्षकहरूले जनप्रतिनिधि र नागरिकको बैठकलाई राम्रो समन्वय गर्न सक्दछन् टाढाबाट टेलिफोन गरी कार्यक्रम मिलाउँदा भन्दा। कसैले कार्यक्रमको प्रायोजन गरिदियो भने विधायकले तत्काल स्थानीय तहमा विश्वसनीयता हासिल गरेको देखिन्छ। यसले स्थानीय संगठनसँग सम्बन्धित कस्ता सहभागीहरू आउलान् भन्ने पूर्वानुमान पनि गर्न मद्दत गर्दछ। भ्रमण गरिएको समुदायका मानिसले विधायकको कुरा वा दृष्टिकोण मान्दैनन् भने विधायकले श्रोता वा दर्शकका बारेमा जान्न केही उपाय अपनाउनु पर्दछ। समूहको बारेमा स्थानीय कर्मचारी वा स्वयंसेवकले सकेजति सूचना संकलन गर्नु पर्दछ। नयाँ ठाउँमा कार्यक्रम गर्दै हुनुहुन्छ भने त्यहाँका दल कर्मचारी वा स्थानीय सम्वाददातालाई फोन गरी त्यहाँको राजनीतिक स्थितिको जानकारी लिनु पर्दछ। अन्तमा, कसैले बैठकभन्दा अलि अगाडि पुगेर (भण्डै आधा घण्टा अगाडि पुगेर (जनप्रतिनिधि बोल्नु भन्दा आधा घण्टा अगाडि) त्यहाँ उपस्थित सहभागीहरूबाट प्रश्न लिएर कुरा गर्न सुरु गर्न सकिन्छ। विरोधको वातावरण मा पहिलेनै सूचना भयो भने रणनीति परिवर्तन गर्न सकिन्छ।

बैठक र सञ्चालक : एउटा सार्वजनिक बैठकको सफलताका लागि निर्वाचित जनप्रतिनिधि र कार्यक्रम सञ्चालकले विषयवस्तु केन्द्रित र जिवन्त छलफल चलाउनु पर्दछ। कुनै पनि छलफल चलाउन राम्रो कार्यक्रम सञ्चालक हुनु अति आवश्यक छ। कार्यक्रम संचालक स्थानीय समर्थक, पत्रकार, स्थानीय वकालत समूहहरूका सञ्चालक वा कर्मचारी पनि हुन सक्दछन्। सञ्चालकले विषयवस्तुको परिचय दिने, नियमहरू बताउने, र बैठकको समय बताउने काम गर्नु पर्दछ। सञ्चालकले कार्यक्रमलाई नियन्त्रण गर्न सक्नु पर्दछ र बैठक अनियन्त्रित बनेको अवस्थामा कडा रूपमा प्रस्तुत हुन सक्नु पर्दछ। अभद्र व्यक्तिलाई रोक्ने वा लामो कुरा गर्ने मानिसलाई रोक्ने काम विधायकले गर्नु हुँदैन। भण्डाको स्थिति आएमा बोल्न रोक लगाउने काम जननिर्वाचित नभएका र भोलिपल्टका संचारमाध्यमको समाचारमा चर्चित नहुने मानिसले गर्नु पर्दछ। तातेको वातावरणमा विधायक कुटनीतिक, चलाख र शोभनीय देखिनुपर्दछ। अन्तमा बैठक सकिनु पाँच दश मिनेट अगाडि सञ्चालकले कार्यक्रम सकिन लागेको जानकारी दिनु पर्दछ। सञ्चालकको घोषणाले विधायकलाई कसैलाई बोल्नबाट रोक्नु पर्ने वा थप प्रश्नको जवाफ दिन अस्वीकार गर्नु पर्ने अवस्थाबाट जोगाउँछ।

सार्वजनिक बैठक आयोजनाका लागि रुजु गर्नु पर्ने कुराहरू

बैठकअघि

- स्थान
 - उपयुक्त कोठा निर्धारण गर्ने
 - कोठा सुरक्षित गर्नु
 - आवश्यक व्यवस्थापन गर्न स्थलगत भ्रमण गर्ने
 - बस्ने तरिका व्यवस्थित गर्ने (सञ्चालक, विधायकहरू, अतिथि वक्ताहरू, नागरिकहरू, संचारमाध्यम) ।
- घोषणा
 - स्थान, समय र विषयका बारे घोषणा तयार पार्ने
 - देखिने स्थानहरूमा घोषणा टाँस्ने
- अनुशन्धान
 - सम्भावित सहकार्य गर्ने संस्थाका बारेका थाहा पाउने र कार्यक्रम हुने स्थानका बारे समस्याहरू थाहा पाउने
 - नगर कार्यालयहरू, गैरसरकारी संस्थाहरू र सहकारी नेतृत्वहरूलाई सम्पर्क गरेर हालका स्थानीय विषयबारे सोधपूछ गर्ने
- संचारमाध्यम
 - सार्वजनिक सूचान वा विज्ञापन तयार पारेर सर्वजनिक बैठकमा निमन्त्रणा गर्ने
 - सबै संचारमाध्यम (स्थानीय, राष्ट्रिय) मा सूचना/निमन्त्रण पठाउने
 - संचारमाध्यमलाई सम्पर्क गरी कार्यक्रमबारे जानकारी दिने
- सञ्चालक
 - मिटिङ सञ्चालन गर्ने सम्भाव्य सञ्चालक फेला पार्ने
 - सञ्चालकलाई उनीबाट के आश गरिएको छ भन्ने कुरा बुझाउने :
 - प्रश्न तथा टिप्पणीहरूका लागि खुला मञ्च प्रदान गर्ने
 - छलफल चलाउने
 - नागरिकको भाषण लामो भए अथवा छलफल विषयभन्दा बाहिर गए हस्तक्षेप गर्ने

बैठकका क्रममा

- संचारमाध्यम
 - उपस्थित सम्वाददाताका लागि उपस्थिति पुस्तिका तयार गर्ने
 - बैठकको सार समेटी समाचार विज्ञप्ति तयार पार्ने
 - सम्पूर्ण संचारमाध्यम प्रतिनिधिहरूलाई समाचार विज्ञप्ति बाँड्ने
- उपस्थिति सूची
 - उपस्थित व्यक्तिहरूका लागि उपस्थिति पुस्तिका तयार पार्ने
 - उपस्थित व्यक्तिहरूमाभू त्यो पुस्तिका बाँड्ने र सम्पर्क सूचना पनि लिने
- माइन्युट
 - भविष्यका अभिलेखका लागि बैठकमा बोलिएका कुराहरू कसैलाई टिप्पण लगाउने
- फोटो
 - बैठकमा क्यामेरा ल्याउने
 - कर्मचारी वा स्वयंसेवकलाई फोटो लिन लगाउने

बैठकपछि

- संचारमाध्यम
 - बैठकमा सहभागी संचारमाध्यम प्रतिनिधिलाई फोन गरी थप सूचना चाहिन्छ कि भनी सोध्ने
 - बैठकको फोटो उपलब्ध गराउने
- पछिको काम
 - विधायकले कसैलाई सूचना दिने सहमति जनाएका भए आवश्यक सूचना लेखी सिधै सूचना मार्फत नागरिकलाई पठाइदिने

प्रस्तुतिको सुरुआत : सुरुआती वक्तव्यमा सभाको मुख्य विषयबारेमा जनाकारी दिनु पर्दछ । उदाहरणका लागि, विधायकले भर्खर सिद्धिएको संसद अधिवेशनबारे जानकारी दिँदै छन् भने तीनवटा मुख्य विषयमा छलफल सीमित गर्नु पर्‍यो । प्रस्तुत गर्ने विषयकाबारेमा राम्रोसँग अनुशन्धान गरिएको हुनु पर्दछ । मुख्यतः कस्ता दर्शक छन् भन्ने कुराले प्रस्तुति कस्तो हुने भन्ने कुरा निर्धारण गर्दछ । निवृत्तिभरणमा बसेका वृद्धहरूको समूह र कानुन व्यवसायीको संगठनमा उस्तै किसिमको कुरा गरेर प्रभावकारी हुँदैन । विषयगत छलफलका लागि तयार हुनुहोस्, पुराना अभियानका भनाइलाई मिलाएर भन्ने काम मात्र नगर्नुहोस् । श्रोताका चासोका कुरामा ध्यान दिएर तथा उनीहरूले बुझ्ने शैलीमा कुरा गरेमा वक्ताका रूपमा विधायकको प्रशंशा हुन्छ ।

अफगानिस्तान : विकासका आवश्यकताबारे छलफल

बैठक सञ्चालन गर्दा आफू र त्यहाँका जनता दुवैले आफ्ना कुरा व्यक्त गरी छलफल गर्नु पर्छ । सार्वजनिक बैठकहरू नागरिकहरूलाई सूचना दिन उपयोगी छन् तर विधायकले नागरिकहरूका कुरा सुन्दा बैठक भन्नु उत्पादनमुलक हुन्छ । अफगानिस्तानमा प्रान्तीय सभाका सदस्यहरूले आफ्नो क्षेत्रमा सामूदायिक विकास योजना बनाउनु पर्ने हुन्छ । यो फोटोमा लाघमन प्रान्तका सभासदले जनतालाई प्रान्तमा एकदम आवश्यक विकास योजनाका बारेमा प्रश्न गर्दैछन्, र उनले विकास योजनामा ती कुराहरूलाई पारे ।

कार्यक्रम व्यवस्थापन : कार्यक्रम सुरु गर्नु अघि श्रोताबीच कसैलाई पठाएर उपस्थिति पुस्तिकामा हस्ताक्षर गराउनुहोस् वा उपस्थिति पुस्तिका बाहिर ठोकामै एउटा टेबलमा राखिदिनुहोस् । सबै ठाउँमा मानिसहरू आफ्ना नाम, ठेगाना र फोन नम्बर राजनीतिकर्मीलाई दिन चाहँदैनन् र भन्नु कडा प्रश्न सोध्ने योजनामा रहेछन् भने त्यसरी सूचना दिन गाह्रो पर्दछ । त्यसैले नाम दर्तालाई अनिवार्य नबनाउनुहोस्, तर यी नाम ठेगाना पाउन सके पछि विधायकले सबै सहभागीलाई “धन्यवाद पत्र” पठाउन सक्छन् । सरकारी सदस्यबाट कुनै सम्पर्क नगरिने देशहरूमा धन्यवाद पत्रजस्ता सम्पर्कले एक समूदायबाट अर्को समूदायमा पुग्दा पनि विधायकले जनताका समस्या बिर्सका छैनन् भन्ने सन्देश जान्छ ।

प्रश्नउत्तरको समय : धेरै ठाउँ भ्रमण गर्ने यात्रा होस् वा कुनै एक ठाउँ अडिने यात्रा, सार्वजनिक बैठकमा छलफल पनि होस् भन्ने कुरामा ध्यान दिनु पर्दछ । महत्वपूर्ण विषयमा र विधायकका गतिविधिबारे जानकारी दिनु उपयोगी हुन्छ तर सार्वजनिक बैठकहरू बहस गर्ने वा कुनै विषय सिकाउने ठाउँ होइनन् । राम्रो श्रोता बन्ने कोशिश गर्नुहोस् । कुरा बुझाउन भन्दा पहिला कुरा बुझ्ने कोशिश गर्नुहोस् । कर्मचारी वा स्वयंसेवकलाई मुख्य कुराहरू टिप्पण लगाउनुहोस् र महत्वपूर्ण विषयमा थप प्रश्नहरू पनि गर्नुहोस् ।

■ सफल प्रस्तुतिका लागि केही सल्लाहहरू

नबोलेका सहभागीलाई बोल्न प्रोत्साहित गर्नुहोस् : प्रश्न गर्दा विधायक तथा बैठक सञ्चालकले केही सोध्न खोजेका तर सोध्न डराइरहेका सहभागीलाई प्रश्न गर्न प्रोत्साहित गर्नुहोस् । कति बैठकमा त आयोजकहरूले शीशाकलम र कागजको टुक्रा बाँडेर नागरिकहरूलाई प्रश्न लेख्न लगाउँछन् । यी कागजका टुक्रा जम्मा गरी सीधै विधायकलाई उत्तर दिनका लागि दिइन्छ । यसले दुईओटा काम गर्दछ : पहिलो, सार्वजनिक स्थलमा बोल्न हिचकिचाउने व्यक्तिलाई प्रश्न सोध्ने मौका दिन्छ । दोस्रो, यसले सञ्चालकलाई कुनै व्यक्ति धेरै बोल्दछ भने उसको दबावबाट कार्यक्रमलाई बचाउँछ ।

अभियान र भाषण नगर्नुहोस् : सुरुमै विधायकले के प्रष्ट पार्नु पर्दछ भने जनसेवकका रूपमा उनी त्यहाँ नागरिकका कुरा बुझ्ने, उनीहरूका प्रश्नको उत्तर दिन र छलफल गर्नका लागि आएका हुन् र यो कुनै राजनीतिक अभियान होइन । प्रायोजित वा अकस्मात् हुने किसिमका उत्तेजक अभिव्यक्तिहरू रोक्नुहोस् । कसैलाई नीतिगत कुरामा चित्त दुखाइ छ वा प्रतिद्वन्द्वी दलको कसैले बैठकमा अवरोध गरिरहेछ भने ती मानिसमाथि नखनिनुहोस् । प्रश्नको उत्तर दिनुहोस्, विनम्रतापूर्वक कुरा सकाउनु होस् र त्यसपछि सञ्चालकलाई उनीहरू प्रश्नलाई वास्ता नगरी अगाडि बढ्न भन्नुहोस् । यदि विधायकले व्यवसायिक ढंगले अथवा राम्रो तरिकाले उनीहरूलाई चुप गराउँछन् र सञ्चालकले छलफललाई सही दिशामा लैजान्छन् भने श्रोता र विधायक दुवैजना दबावमुक्त हुन्छन् ।

छोटा प्रश्नलाई प्रोत्साहित गर्नुहोस् : परिचयात्मक टिप्पणी गर्दा नै सञ्चालकले प्रश्न सोध्ने समय कति हो भन्ने नियम स्पष्ट पार्नु पर्दछ । सहभागीलाई एकपटकमा एक प्रश्न सोध्ने अनुमति दिनु पर्दछ, र उनीहरू प्रश्न विषयवस्तुमा केन्द्रित तथा छोटा हुनु पर्दछ । कति मानिसहरू कुनै विषयमा भावुक भई खास प्रश्न सोध्नुअघि लामो कुरा बोल्दन् । कतिपय बेला सबैलाई हुने खालको प्रश्न अस्पष्ट र यताउताका कुरा गरेका वक्तव्यमा हराउँछन् । यस्ता बेला वक्तालाई रोकी प्रश्नमा केन्द्रित हुन आग्रह गर्नु राम्रो हुन्छ । प्रश्नकर्ता भगडालु देखिए भने विधायक होइन सञ्चालकले उनलाई रोकी मुख्य विषयमा केन्द्रित गराउनु पर्दछ ।

जनताको आलोचना स्वीकार गर्नुहोस् : सबैजनाले विधायक, उनको दल र अडान वा मुद्दालाई मन नपराउन सक्छन् । सार्वजनिक बैठकमा यो कुरा स्पष्ट हुन्छ । कुनै आलोचला राम्रा रहेछन् भने विधायकले तिनलाई स्वीकार गरेर आफ्नो इमान्दारीको श्रोताले कदर गरुन् भन्ने आशा गर्न सक्दछन् । आलोचनालाई जहिले पनि समस्या समाधानको सिर्जनात्मक उपायमा बदल्नुहोस् । कसैले विधायकले बेरोजगारीको समस्या समाधान गर्न नसकेको आरोप लगाए भने के गर्न सकिन्छ भनेर सोध्नुहोस् । प्रायः उनीहरूलाई के गर्ने भन्ने थाहा हुँदैन । यसले विधायकलाई उनीहरूको कुरा सुन्न इच्छुक देखाउनुका साथै कुरा काट्नेहरूलाई सरकारमा बसी काम गर्न कति गान्छो छ भन्ने कुरा देखाउँछ ।

३.१ निर्वाचन क्षेत्रमा पुग्ने तथा जिल्ला भ्रमण

मालावी : विशेष "सार्वजनिक भेटघाटको दिन" आयोजना गर्दै

मालावीमा विधायकहरूले निर्वाचन क्षेत्रका विभिन्न स्थानमा प्रति वर्ष आठपटक विशेष "सार्वजनिक भेटघाटको दिन" आयोजना गर्दछन् । उनीहरूले परम्परागत रूपमा मानिएका सामाजिक नेताहरू, धार्मिक नेताहरू तथा आम जनतालाई निम्त्याउँछन् नृत्य, फुटबल, खानपिन वा अनौपचारिक बैठककालागि । यसले विधायकलाई रमाइलो र तनावमुक्त वातावरणमा आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रका जनतासंग अन्तरक्रिया गर्ने र उनीहरूको कुरा सुन्ने तथा महत्वपूर्ण स्थानीय नेतृत्वसँग सम्पर्क राख्ने अवसर दिन्छ ।

केही विधायकहरूले आफ्नो जिल्लाका महत्वपूर्ण स्थानहरूको भ्रमण गर्नु र छोटो छोटो अवधिको विभिन्न खाले थुप्रै बैठकहरू गर्दा उपयोगी भएको पाएका छन् । यस्ता भ्रमणहरूको योजना बनाउँदा विविध किसिमका समूहहरू भेट्न तथा स्थानीय संचारमाध्यममा भ्रमणको समयतालिका प्रकाशित गर्न नबिसर्नुहोस् । दलको स्थानीय तह वा स्थानीय गैरसरकारी संस्थालाई भ्रमणको आयोजना गर्न लगाउन सकिन्छ । यसले कार्यक्रम आयोजना गर्न सहयोग हुने मात्र नभई स्थानीय कर्मचारी वा गैरसरकारी संस्थाहरूलाई स्थानीय मतदाताहरूका चासोका विषयहरू तथा उनीहरूले निश्चित दल वा विचार धाराप्रति दर्शाउने भावना पनि थाहा हुन्छ ।

निर्वाचन क्षेत्रमा हुँदा विधायकहरूले त्यहाँका जनतालाई कुनै खास स्थानहरूमा भेट्न चाहन्छन् (कतिपय देशहरूमा यसलाई "क्लिनिक" वा "शल्यक्रिया" भन्दछन्) । स्थान, मिति र समयको प्रचारप्रसार गर्न नबिसर्नुहोस् । चोक, चिया पसल, वा होटलजस्ता मानिसहरू जम्मा हुने ठाउँ छान्नुहोस् र एकैदिनमा थुप्रै यस्ता भेटघाटका तालिका बनाउन सकिन्छ । जिल्ला कार्यालयहरू नभएका ठाउँहरूमा यस्ता भेटघाटका "क्लिनिक" ले जनताप्रतिको दीर्घकालीन प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछ ।

३.२ विशेष कार्यक्रम तथा विदाका गतिविधि

धेरै देशहरूमा जनप्रतिनिधिहरूले विशेष कार्यक्रम बनाएर जनसम्पर्क गर्ने प्रचलन छ। विशेष कार्यक्रम तथा विदाका गतिविधिहरूले जनप्रतिनिधिहरूलाई आफ्नो जिल्लाका नागरिकसँग अनौपचारिक रूपमा कुराकानी गर्न, आफ्नो पहिचान बढाउन, र दलको छवि बढाउन सहयोग गर्दछ। राज्य मेला, कृषि महोत्सव, सामूदायिक गतिविधिहरू तथा प्रदर्शन जुलुशहरूबाट फाइदा लिन सकिन्छ। विदाका बेला धेरै जनप्रतिनिधिहरू मतदाताहरूमाभ्रम पुग्दछन्। विदाका बेला जाँदा अरू बेलाजस्तो कार्यव्यस्तता हुँदैन र मनस्थिति पनि चाडपर्वका बेलाको जस्तो तनावमुक्त हुन्छ।

नाइजेरिया : स्वास्थ्य सम्बन्धी मेलामा भाग लिँदै

वीसदेखि पचास लाख नाइजेरियनहरू एचआइभी/एड्स संक्रमित भएकाले एड्स प्रभावित मानिसहरू धेरै भएका देशहरू मध्ये नाइजेरिया संसारमै तेस्रो स्थानमा छ। नाइजेरियाली राष्ट्रिय सभाका सदस्यहरूले आम जनतासँग एड्सका बारे र अरू स्वास्थ्य समस्याबारे छलफल गर्न विभिन्न उपायहरू अपनाएका छन्।

आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रका जनतालाई एड्सका बारे जानकारी दिन तथा उनीहरूका स्वास्थ्य समस्याहरूबारे जानकारी लिन विधायक जुमोके ओकोयो थोमसले आफ्नो जिल्ला लागोसमा एउटा स्वास्थ्य मेला आयोजना गरिन्। ४०० भन्दा बढी मानिसहरूले कार्यक्रममा भाग लिए र छलफलको मुख्य विषय एड्स रह्यो। यसैक्रममा माननीय ओकोयो थोमसले जनताले मलेरिया र मधुमेहको पनि राम्रो उपचार खोजेका रहेछन् भन्ने जानकारी पाइन्।

३.३ रोजगारी मेला

जिन्दगीमा शायद बफादारी पाउनका लागि जनता रोजगारी खोजिदिनु जस्तो ठूलो काम अरु कुनै ठान्दैनन्। उद्योग वा अरू ठाउँमा रोजगारी खोजिदिन विधायकहरूले विभिन्न देशमा सहायता गर्ने गर्दछन्। रोजगारी मेला ती मध्येमा बडो छरितो उपाय हो। पुरै क्षेत्रका विभिन्न खालका रोजगारदाताहरू भेला गरी रोजगारी मेला सञ्चालन गर्दा विधायकहरूले निर्वाचन क्षेत्रका जनतालाई सशक्तीकरण गर्दछन्, रोजगारदाताहरूलाई

सहयोग गर्दछन् र स्थानीय अर्थतन्त्रलाई बढावा दिन्छन्। युवा विद्यार्थीहरूलाई छुट्टीका बेलामा काम गर्नका लागि प्रतिस्पर्धा गराएर वा उनीहरूलाई तालिम केन्द्रको सम्पर्कमा ल्याएर सामान्यतः उनीहरूलाई दल र राजनीतिमा चाख जगाउन सकिन्छ भने उनीहरूको व्यावसायिक अनुभव पनि बढाउन सकिन्छ।

३.४ सल्लाहकार समितिको गठन

विधायकहरू आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रका बारेमा विशेषज्ञको सूचना चाहन्छन् भने उनीहरूले सल्लाहकार समिति गठन गर्न सक्दछन्। संयुक्त राज्य अमेरिका र थुप्रै युरोपेली देशहरूमा सल्लाहकार समितिमा धेरै क्षेत्रका वा विषयका मानिसहरूलाई सदस्य बनाई उनीहरूलाई सुझावहरू दिन, अनुशन्धान गर्न, जनतासँग वार्तालाप गर्न वा कार्यक्रम आयोजना गर्ने जिम्मा दिइन्छ।

मानौं विधायकले आफ्नो जिल्लाको सानो सहरको मुख्य बाटोको गुणस्तर सुधार्न खोजे। यो कार्यक्रम गर्नका लागि विधायकले स्थानीय व्यापारीहरू, पसलेहरू, घरधनीहरू, ऐतिहासिक महत्वका कुराहरू संरक्षण गर्ने समूहहरू, पर्यटन व्यवसायीहरू, होटल रेस्टुरेन्टका सञ्चालक तथा त्यस कार्यमा रुची भएका नागरिकहरूको एउटा सल्लाहकार समिति बनाउन सक्दछन्। यस समितिले सडकको गुरुयोजना बनाउने, सार्वजनिक सेवा सुधारका

लागि कोष खोज्ने, स्थानीय र क्षेत्रीय राजनीतिकर्मिसँग पत्राचार गरी सहयोगका लागि अभियान सञ्चालन गर्ने वा त्यस क्षेत्रका विशेषताबारेमा प्रतिवेदन बनाउनेजस्ता कामहरू गर्न सक्छ। विधायक अभियानको क्रममा सरकारका मन्त्रीसम्म पुग्न सक्छन् भने समितिले दिएको महत्वपूर्ण सूचना, स्पष्ट तथ्य, नागरिक समर्थन, र विशेषज्ञको राय पनि पेश गर्न सक्षम

हुन्छन्। कार्यक्रममा सहभागी भई सल्लाहकार समितिले पनि यसको सफलताका लागि काम गर्दछ र यसमा काम गर्ने सदस्यहरू पछि दलका लागि काम गर्न पनि सक्दछन् तथा फेरि चुनाव हुँदा चुनावी अभियानमा पनि सहयोग गर्न सक्दछन्।

३.५ विधायिकाको भ्रमण तथा अरू गतिविधिहरू

मेसेडोनिया : युवाहरूका लागि खुला ढोका

थुप्रै देशमा संसदहरूले आफ्ना काम खुला र सार्वजनिक रूपमा गर्ने मात्र होइन जनतालाई आफ्नो ढोका खुला राखेका हुन्छन्। कतिपय देशमा वर्षका केही निश्चित दिनमा संसदमा जनता जान पाउने, संसद भवनभित्र हेर्ने, त्यहाँका कुर्सीमा बस्न र संसदको अनुभव लिन पाउने व्यवस्था छ। यसले सामान्य भ्रमणले भन्दा धेरै काम गर्दछ। मेसेडोनियामा विद्यालयका विद्यार्थीहरूलाई एक दिने शैक्षिक भ्रमणका रूपमा संसदभवनमा बसद्वारा ल्याउने र लाने व्यवस्था गरी संसद, यसको कार्यशैली, र यसले उनीहरूलाई के गर्छ भन्ने जानकारी दिने गरिन्छ।

प्रजातान्त्रिक समाजमा निर्वाचित पदाधिकारीहरूले सरकारले जनताको सेवा गर्छ भन्ने मान्यतालाई बल पुग्ने काम गर्नु पर्दछ। धेरै देशमा चलिरहेको विधायिका र सरकारी कार्यालयको भ्रमणले जनतालाई राजनीतिक प्रक्रियामा सामेल गराउँछ। विधायकको कार्यालय हेर्ने, कर्मचारी भेट्ने र प्रश्न सोध्ने अवसरले नागरिकहरूसामू विधायकलाई भन्नु मानवीय बनाउँछ। निर्वाचन क्षेत्रका जनताले विधायकको कार्यालय भ्रमणको कुरा निकै वर्षसम्म सम्झन्छन् र दलका लागि होस् कि नहोस् तर भ्रमण आयोजना गर्ने विधायकका लागि व्यक्तिगत रूपमा ती नागरिकहरू वफादार रहन्छन्।

३.६ मत सर्वेक्षण सञ्चालन तथा जनताका आवश्यकताको सर्वेक्षण

■ जनमत सर्वेक्षण

जनमत सर्वेक्षणले विधायक र राजनीतिक दललाई जिल्लाका आवश्यकता, प्राथमिकता तथा नागरिकको बुझाइका बारेमा सूचना प्राप्त हुन्छ। विधायकहरू निर्वाचन क्षेत्रका जनताका प्रतिनिधि हुन् तसर्थ उनीहरूलाई जनताले के सोच्छन् र उनीहरूका चासोका कुरा के छन् भन्ने थाहा हुनु

पर्दछ। कहिलेकाही, विधायक र दलले महत्वपूर्ण ठानेको कुरा मतदाताहरूले खोजेको कुरासँग अलिअलिमात्र मेल खाएको पनि हुनसक्छ।

जनमत सर्वेक्षणले नागरिकहरूलाई हाम्रो विचार पनि महत्वपूर्ण छ र शासन प्रक्रियामा हाम्रो पनि हात छ भन्ने भावना दिन्छ। सर्वेक्षण सजिलै सञ्चालन गर्न सकिन्छ, जस्तै एक पान्नाको प्रश्नहरू दिएर उनीहरूका

मुख्य चासोका विषयबारेमा जानकारी लिन सकिन्छ वा अलि जटिल किसिमको पनि बनाएर सूचना संकलन गर्न सकिन्छ। वैज्ञानिक किसिमको तथ्याङ्क जम्मा गर्नु पर्ने भए कुनै मत सर्वेक्षण गर्ने संस्थालाई जिम्मा दिँदा राम्रो हुन्छ। यसो गर्दा आफूले सोध्दा अप्ठ्यारा पर्ने प्रश्नहरू पनि सोध्न सकिन्छ जस्तै विधायकको काम गराइ कस्तो छ वा कुनै विषयमा लिएको अडान कस्तो छ आदि।

■ गुणात्मक कि संख्यात्मक ?

जनमत सर्वेक्षण गुणात्मक वा मात्रात्मक हुन्छन्। यहाँ दुवैको बारेमा छलफल गरिएको छ :

संख्यात्मक सर्वेक्षण : मात्रात्मक सर्वेक्षणमा निश्चित प्रश्नहरू लिएर धेरै संख्यामा मानिसहरूको अन्तरवार्ता लिइन्छ। अन्तरवार्ता दिनेहरूको “हो” वा “होइन” मा उत्तर दिने वा सूचीमा दिइएका मध्ये कुनै उत्तर छान्ने गर्दछन्। यी जवाफहरूलाई प्रश्नपत्रहरूबाट संकलन गरी कुनै विषयको बारेमा निर्वाचन क्षेत्रका जनता के सोच्छन् भन्ने कुरा प्रतिशतमा निकाल्न सकिन्छ। यस्तो सर्वेक्षणको ढाँचा तयार गर्न सजिलो हुन्छ। यस्तो सर्वेक्षणको बेफाइदा भनेको सही तथ्याङ्क निकाल्न अनियमित (राण्डम) डाटा संकलनका लागि धेरै मानिसहरूको अन्तरवार्ता लिनु पर्दछ र यसो गर्न धेरै समय तथा खर्च लाग्दछ।

गुणात्मक सर्वेक्षण : यस अन्तरगत धेरै संरचना बनाउन नपर्ने खुला अन्तरवार्ता र विशेष समूहको छलफलका उपाय प्रयोग गर्न सकिन्छ। सोधिने प्रश्न पनि खुला खुन्छन् र जवाफ दिनेले पनि आफ्नै शब्दमा जवाफ दिन्छ। औपचारिक खालका गुणात्मक सर्वेक्षणहरू अलि जटिल र संरचना बनाउन गाह्रो खालका हुन्छन् र संख्यात्मक परिणाम देखाउँदैनन् तर यस्ता सर्वेक्षणले जनताका विचारलाई गहिराइपूर्वक अध्ययन गर्दछन्। यसले मानिसहरूले कुनै विषयमा “किन” यस्तो भावना वा विचार लिएका छन् भन्ने जान्न सहयोग गर्दछ। निर्वाचन क्षेत्रका जनतालाई भेटी र समूहगत छलफल गरी अनौपचारिक खालका गुणात्मक अनुशन्धान प्रक्रियागत रूपमा चलाइरहन सकिन्छ।

विशेष समूहहरूको छलफल एउटा चलिआएको मात्रात्मक अनुशन्धानको उपाय हो र यसमा जनसंख्याको लक्षित समूहलाई प्रतिनिधित्व गर्ने प्रायः १० जना भन्दा कम व्यक्तिहरू सहभागी भई छलफल गर्दछन्। छलफलमा भागलिने व्यक्तिहरू अनियमित (राण्डम) ढंगमा छानिएका हुन्छन् र उनीहरूलाई केही प्रश्नहरूले मार्गनिर्देशन गरी कुनै विषयमा छलफल गर्न लगाइन्छ। छलफलको सबै विवरण टिपोट गरिन्छ र थुप्रै बैठकपछि विधायक वा उनका कर्मचारीले ती परिणामहरू हेरी नागरिकहरूले कुनै विषयप्रति कस्तो भावना राख्छन् भन्ने निष्कर्ष निकाल्न सक्छन्।

■ के कुरा गर्दा जनमत सर्वेक्षण राम्रो हुन्छ ?

समूदायका सबै सदस्यहरूले औसतरूपमा हाम्रो आवाजको प्रतिनिधित्व भयो भन्ने हुनका लागि प्रश्न सोधिएका व्यक्तिहरूको नमूना विस्तृत हुनु पर्दछ। सामान्यतया सर्वेक्षण जति सामान्य भयो त्यति राम्रो त्यसैले लामा भ्रणभटिला प्रश्नपत्र नबनाउनुहोस्। ८ देखि १० प्रश्नपछि, अरू प्रश्न दिइयो भने अन्तरवार्ता दिनेहरूको रुची घट्न थाल्छ र यताउताका कुरा छोटो रूपमा आई राम्रो परिणाम पाइँदैन। यस्ता अन्तरवार्ता प्रायः प्रत्यक्ष रूपमा भेटेर लिइन्छ तर टेलिफोन प्रयोग गरी लिन पनि सकिन्छ, जसले गर्दा समय पनि बच्दछ र अन्तरवार्ताको वातावरण नियन्त्रित हुन्छ। प्रत्यक्ष अन्तरवार्ता दुई किसिमले लिन सकिन्छ :

प्रत्यक्ष भेटेर लिने अन्तरवार्ता : प्रत्यक्ष भेटेर लिने अन्तरवार्तामा थुप्रै प्रश्न र उत्तरहरू आउँछन्। यस्तो अन्तरवार्तामा विधायक वा दलका एकजना

KISELA VODA
YOUR MP STOJAN STOJANOVSKI
CARES ABOUT YOU!!!!

Your MP, Stojan Stojanovski would like to hear what you have to say. My party and I are personally interested in you and your opinion. We want to know what the most important thing is for you so that we can do a better job for you.

How do you obtain information?

- From daily newspapers
- Listening to radio
- By watching TV
- Talking to colleagues from the workplace
- Talking in a coffee shop
- Nothing from the above

In what order would you put priorities of the representatives who represent you:

- Opening new working places
- Fight against corruption
- Reduction of taxes
- Nothing from above
-

How satisfied are you of the care of the authorities towards:

a) Pensioners

- Bad
- Good
- Excellent

b) Garbage removal

- Bad
- Good
- Excellent

You proposals, comments, concerns

Please send or drop off questionnaire to my Constituency office at:
Promajsha br. 67, 1 000 Skopje
Tel/Fax: 02/677-777

मेसेडोनिया : छोटो प्रश्नपत्रको नमूना

मेसेडोनियामा प्रयोग गरिएको यो छोटो प्रश्नपत्रको नमूना निर्वाचन क्षेत्रका जनतालाई उनीहरूको विचार सजिलो तरिकाले सोध्न सकिने उपाय हो। यसमा जनतालाई लागेको कुरा भन्ने स्थान र सम्पर्क ठेगाना तथा फोन नम्बर दिइएको छ। प्रायः यस्ता प्रश्नपत्रहरू जिल्ला कार्यालयमा दिइन्छ र जनताले कार्यालयका बारेमा तथा उनीहरूका समस्यालाई कसरी लिइयो भन्ने प्रश्नहरू पनि समावेश गरिएको हुन्छ।

कर्मचारी वा स्वयंसेवकले कुनै विषयमा निश्चित प्रश्न सोधी छलफल गर्दछन् ।

नागरिक आफैले भर्नु पर्ने सर्वेक्षण : नागरिक आफैले भर्नु पर्ने सर्वेक्षणमा नागरिकहरूलाई प्रश्नहरू भएको फारम भर्न दिइन्छ र उनीहरू आफैले प्रश्नहरूको उत्तर दिई फारम फिर्ता दिन्छन् ।

प्रत्यक्ष भेटेर लिने अन्तरवार्ता वा नागरिक आफैले भर्नु पर्ने सर्वेक्षणमध्ये कुन प्रणालीले सर्वेक्षण गराउने हो भनेर विधायकले छान्नाका लागि परिस्थिति र कारणमा ध्यान दिनु पर्दछ । धेरै विषय, तिनका विस्तृत विवरण र भित्री कुरा खोतल्न छ भने प्रत्यक्ष भेटेर लिने अन्तरवार्ता सञ्चालन गर्नु पर्छ । जिल्लामा थाहा भएको कुनै एक विषयमा समर्थन छ कि छैन भनेर थाहा पाउन नागरिक आफैले भर्नु पर्ने सर्वेक्षणलाई सञ्चालन गर्न सकिन्छ । ■

अध्याय ४

जनप्रतिनिधिको जिल्ला कार्यालयहरूमाफत निर्वाचन क्षेत्रका जनताको सेवा गर्ने

जिल्ला कार्यालयहरूले निर्वाचन क्षेत्रका जनतालाई सेवा प्रवाह गर्ने र जनसम्पर्क गतिविधिहरूलाई सुधार गर्न सहयोग पुर्याउन सक्दछन्। यस अध्यायमा जिल्ला कार्यालय स्थापना गर्दा विचार पुर्याउनु पर्ने कुराहरूमा छलफल गरिएकोछ र कार्यालयको छवि उच्च बनाउन उपयोग गर्न सकिने विभिन्न विधि तथा जनतालाई दिने सेवाको स्तर कसरी बढाउने भन्ने बारेमा छलफल गरिएको छ। धेरै जसो विधिहरू जिल्ला कार्यालयहरूले अपनाउन सक्ने भएता पनि जिल्ला कार्यालय स्थापना नगरेका विधायकहरूलाई पनि यी विधिहरू उपयोगी छन्।

४.० जिल्ला कार्यालयको स्थापना

प्राय देशहरूमा विधायकहरूले जिल्ला कार्यालयको प्रयोग बिना नै अथवा विधायक र जनताको छलफल हुन सक्ने गरी तयार गरिएका स्थानहरूको उपलब्धता बिना नै जनतासँग सम्बन्ध बनाउने कामहरू सञ्चालन गर्दछन्। यस्ता देशहरूमा विधायक र नागरिकबिच हुने बैठकहरू घर, कार्यालय, चियापसल र अरू स्थानमा सम्पन्न हुन्छन्।

केही देशहरूमा जनताको बसोबास क्षेत्र नजिक निर्वाचन कार्यालय स्थापना गर्न विधायकहरूलाई रकम प्रदान गरिन्छ। यस्ता कार्यालयहरूमा राजधानीमा बाहेकका भिन्नै कर्मचारी र सामानहरू र आर्थिक स्रोतहरू हुन्छन्। प्रायः निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँगको सम्बन्धका लागि गरिने गतिविधिहरूका लागि विधायकले कोष छुट्ट्याउँछ र यो रकम हरेक विधायक वा विधायिका संसदमा प्रतिनिधित्व भएको दललाई दिइन्छ अनि उनीहरूले नै त्यसको परिचालन कसरी गर्ने भन्ने निर्णय गर्दछन्। विधायकको जिल्ला कार्यालय नगरपालिका कार्यालयसँगै वा अलग्गै हुन सक्छ। कहिलेकाँही दलको स्थानीय कार्यालयमा पनि हुन सक्छ तर यसलाई आदर्श मान्न सकिँदैन। विधायकले दलको मात्र प्रतिनिधि हो भन्ने छाप सकेसम्म पार्नु हुँदैन। विधायकको दललाई मत दिने र नदिने दुवै खाले जनताले आफूलाई परेका कुरा छलफल गर्न जान सजिलो ठाउँमा कार्यालय हुनु पर्दछ।

राम्रोसँग सञ्चालित जिल्ला कार्यालयले विधायकलाई सबैले देखभेट गर्न सक्ने बनाउँ र विधायकले समुदायमा सहभागी हुने भन्ने भावनाले स्थायित्व पाउँछ। भेटघाटको निश्चित ठाउँ हुँदा, समस्या समाधानकालागि

वा व्यक्तिगत अनुरोध लिइ आउने स्थान निश्चित हुँदा विधायकहरूले जनसम्पर्कको काम भन्नु कुशलतापूर्वक गर्न सक्छन्। बाँकी अध्यायमा कार्यालयको कार्यक्षमता बढाउने र कार्यालयमाफत गरिने जनसम्पर्कलाई कसरी प्रभावकारी बनाउने भन्ने विधि र तरिकाका बारेमा छलफल गरिएको छ। जिल्ला कार्यालयलाई ध्यानमा राखि लेखिएको भएता पनि कार्यालय भए वा नभएका दुवैखाले विधायकहरूका लागि यी सल्लाह उपयोगी छन्।

कोसोभो : निर्वाचन क्षेत्रमा कार्यालयको आवश्यकता

“अहिले म के विश्वस्त भएको छु भने मैले निर्वाचन क्षेत्रमा एउटा सम्पर्क कार्यालय खोल्नै पर्छ”- कोसोभोका शिटमेका सांसद

धेरैजसो विधायकहरूले आफ्नो कार्यालय दलको शाखा कार्यालयमा नै खोल्दछन् र यसो गर्नुको पछाडि आर्थिक कारणहरू छन् (कोसोभोमा सात त्यस्ता कार्यालयमध्ये चार ओटा दलका कार्यालयमै थिए)। केही विधायकहरू छुट्टै कार्यालय स्थापना गर्ने विचारमा सहमत छन् (पोदुजेभामा विधायकले कार्यालय भाडामा लिएका छन् भने अरू दुई विधायकले नगरपालिका भवनमै आफ्नो कार्यालय राखेका छन्)। उनीहरूले दलको कार्यकर्ताका रूपमा गर्ने काम र सांसदका रूपमा गर्ने कामलाई छुट्ट्याएका छन्।

४.१ कार्यालयको ब्रोशर

एउटा संक्षिप्त ब्रोशरले विधायकको बारेका पहिले नै सकारात्मक छाप बनाउन सहयोग गर्दछ। ब्रोशर भनेको सामान्यतः पर्चा वा पुस्तिका हुन् जसमा विधायकले आफ्नो, आफ्ना गतिविधिको र जनप्रतिनिधिले के काम गर्न सक्छन् भन्ने जानकारी दिइएको हुन्छ। एउटा राम्रो कार्यालय ब्रोशर महंगो हुन जरुरी छैन। सादा एक पानाको पर्चामा बनाइएको होस् कि विस्तृत विवरण सहितको टल्कने पानामा बनाइएको ब्रोशर होस् कार्यालयका लागि सही अभिलेख बनाउने केही तत्वहरू छन्।

ब्रोशरका तत्वहरू : राम्रो ब्रोशरमा तल उल्लिखितमध्ये सबै राख्न नसके पनि केही तत्व राख्नु नै पर्दछ।

- जनप्रतिनिधिको व्यक्तिगत विवरण र/वा एउटा परिचयात्मक टिप्पणी
- जरुरी सम्पर्क ठेगाना, फोन आदि
- जनप्रतिनिधिको राजधानी र जिल्लामा हुँदाका फोटोहरू
- जनप्रतिनिधिले प्रतिनिधित्व गर्ने निर्वाचन क्षेत्रको नक्शा र/वा अरू दृष्यहरू
- आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रका मतदाताहरूले आफूलाई विश्वास गरेको र उनीहरूलाई प्रतिनिधित्व गर्न अधिकार दिएकोमा मतदाताहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गरको छोटो विज्ञप्ति। कार्यालय ब्रोशर भनेको जनप्रतिनिधिले आफूलाई के कुराले जनसेवामा लाग्न उत्प्रेरणा दियो भन्ने कुरा जनतालाई स्पष्ट बनाउने ठाउँ पनि हो। जनसेवा किन आकर्षक छ, कस्ता विषयहरू नीतिनिर्माताहरूका लागि उपयोग हुन्छन् र जनतालाई सहयोग गर्न के गरिएको छ तथा जिल्लाका बारेमा सूचनाहरू राख्न सकिन्छ।
- विधायक र उनका कर्मचारीले कस्ता किसिमका सेवा वा कुन क्षेत्रमा सेवा दिन्छन् अथवा दिनसक्छन् भन्ने उल्लेख गर्न पर्दछ। ब्रोशरले जनतालाई विधायकहरूले कसरी उनीहरूका समस्या समाधान गरी सहायता गर्न खोज्दै छन् भन्ने जानकारी दिन्छन् तथा कुनै विशेष

इन्डोनेशिया : जिल्ला कार्यालयको ब्रोशर

इन्डोनेशियाका विधायक श्री सिमोन प्याट्रिस मोरिनले आफ्नो र जिल्ला कार्यालयको बारे निर्वाचन क्षेत्रका जनतालाई परिचय गराउन यो विस्तृत विवरणसहितको ब्रोशर बनाए। यसलाई सजिलोसँग तीनपटक दोबार्न मिल्ने खालको छ र यसमा उनले आफ्नो फोटो, संक्षिप्त व्यक्तिगत विवरण, कार्यालयको सम्पर्क ठेगाना र सूत्र तथा जिल्लाको नक्शा पनि राखेका छन्।

काममा दक्षता विकास गरेको जानकारी दिन्छन्। ब्रोशरको ढाँचा बनाउन र कार्यालयहरूले प्रदान गर्ने सेवाको सूचना सूचीकृत गर्नु चुनौतिपूर्ण छ। जनतालाई विधायकले के गर्न सक्दछन् र उनीहरूलाई दिने सेवा अन्तरगत कस्ता गतिविधि पर्दछन् भन्ने जानकारी हुँदैन। ब्रोशरमा निर्वाचन क्षेत्र कार्यालयहरूले दिने सेवाको सानो सूची दिँदा विधायक वा उनका कर्मचारीले सहायता गर्न नसक्ने विषयमा अब के गर्ने के नगर्ने भन्ने भावनालाई घटाउन सहयोग गर्छ।

४.२ कसले के गर्दछ ? कार्यालय सहयोगी र विशेषज्ञहरू

राजनीतिमा पहिलोपल्ट पार्ने छापले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ। कुनै निर्वाचित जनप्रतिनिधिको बारेमा पहिलो पटक र दीगो छाप तब पर्दछ जब जनता उनी वा उनका कर्मचारीसँग अन्तरक्रिया गर्दछन्। जिल्ला कार्यालयमा काम गर्ने कर्मचारी विनम्र र व्यावसायिक ज्ञान भएको हुनु पर्दछ।

एउटा प्रभावकारी कार्यालय सहयोगीले कार्यालय राम्ररी चलाउने र समूदायमा सकारात्मक छवि बनाउने काममा ध्यान दिनु पर्दछ। काम गर्नका लागि लिइएका मानिससँग काम अनुसार आवश्यक सीप हुनु पर्दछ र जिज्ञासु स्वभाव हुनु पर्दछ। हरेक कार्यालयमा कार्यालय सहायकका जिम्मेवारी अलग अलग हुन सक्छन् तर निम्न उल्लिखितमध्ये केहीलाई

समावेश गरिनु पर्दछ : कार्यालय व्यवस्थापन, सम्बन्धित सरकारी कार्यालयसँग जनताको सम्पर्क गराउने, बैठक आयोजना गर्ने, बैठक तथा जनताका अनुरोधको अभिलेख राख्ने, फोनबाट तथा अरू माध्यमबाट जनतासँग सम्पर्कको व्यवस्थापन गर्ने, सार्वजनिक बैठकको योजना बनाउने र जनप्रतिनिधि सहभागी हुने अरू गतिविधिको योजना बनाउने, पत्रकार सम्मेलन आयोजना गर्ने र प्रेस विज्ञप्ति लेख्ने र आवश्यक पर्दा राजनीतिक दललाई जनसम्पर्कका कार्यबारे प्रतिवेदन पेश गर्न विधायकलाई सघाउने।

सम्भव भए व्यावसायिक विशेषज्ञहरूलाई काममा लगाउँदा जनचासोका कुराहरूमा ठूलो असर पार्न सकिन्छ। कार्यालयका कर्मचारीले बाहेक

पनि को मानिसले के गर्न सक्छ भनी सूची बनाइयो भने जनतालाई निकै सहायता मिल्दछ। पहिलो यसले विधायकको योजना बनाउने तरिका र दूरदर्शिता झल्काउँछ। दोस्रो, यसले जनताले पछिपछि गर्नु पर्ने सम्पर्क र

भेटघाटको कुरालाई सहज बनाउँछ। अन्तमा यसले कर्मचारीको दक्षता कुन क्षेत्रमा छ भन्ने जानकारी विशेषज्ञलाई दिन्छ। कर्मचारीलाई विशेष भूमिका दिनाले कार्य विभाजन भई जवाफदेहितालाई बढाउँछ।

निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउन गर्ने काममा कर्मचारी व्यवस्था गर्ने वैकल्पिक उपाय

- निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउन गर्ने काममा तलब दिएर कर्मचारी राख्ने अवस्था नभएमा यी वैकल्पिक उपायवारे विचार गर्नुहोस् :
- समर्थकहरूलाई स्वयंसेवकको काम गर्न भन्नुहोस्। यमनमा केही विधायकहरूले चुनावी वा अरू सामूदायिक काम गर्दा राम्रोसँग चिनेका समर्थकहरूलाई जनतासँग सम्पर्क गर्ने कामका लागि सहयोग मागे। ती स्वयंसेवक समर्थकहरूले समूदायका कुरावारे विधायकलाई अधावधिक ज्ञान दिए, निर्वाचन क्षेत्र भ्रमण र जनतासँग भेटघाटको व्यवस्था मिलाए।
- समूदायमा परिवर्तन ल्याउन चाहने स्वयंसेवकहरूलाई काम दिनुहोस्। कम्बोडियामा स्थानीय गैरसरकारी संस्थाको सहयोगमा पहिचान गरी तालिम दिइएका “निर्वाचन क्षेत्रका स्वयंसेवकहरू” ले सार्वजनिक बैठक आयोजना गर्न, जनताका अनुरोधहरू अभिलेखीकरण गर्न र उनीहरूसँग सम्पर्कमा रही ती समस्या तथा अनुरोधका बारे के भइरहेको छ भन्ने कुरा बुझ्दछन्।
- निर्वाचन क्षेत्रमा विद्यार्थीहरूमाभइ इन्टर्नशीप (अभ्यास) कार्यक्रम गराउनुहोस्। एउटा माध्यमिक तहको वा विश्वविद्यालय तहको विद्यार्थीलाई जनसम्पर्क कार्यमा सहयोग गर्न आग्रह गर्नुहोस्। उसले निर्वाचन क्षेत्रको भ्रमणको विज्ञापन गर्न, विधायककोलागि सूचना बाँड्न तथा जनताका टिप्पणी वा चासोका विषय टिप्पणमा सहयोग गर्न सक्दछन्। विद्यार्थीले यसो गर्दा नयाँ शीप सिक्दछन्।

४.३ कार्यालय समय र जनतासँग भेटघाट

धेरै विधायकहरूले अधिकांश समय विधायकामै विताउने भएता पनि जिल्ला कार्यालयहरू भनेका उनीहरूको स्थानीय उपस्थिति जनाउने बिम्बहरू हुन्। यदि जिल्ला कार्यालय छुन् वा कहाँ राख्ने भन्ने बारेमा निर्णय गर्न पाइन्छ भने यसलाई सबैजनाले देख्न सक्ने ठाउँमा राख्नुहोस्। यसको अर्थ हो आफ्नै भवनमा हुनु, दलको कार्यालयमा हुनु, वा जनप्रतिनिधिले बेलाबखत प्रयोग गर्न सक्ने सार्वजनिक स्थानमा उनको जिल्ला कार्यालय हुनु। कुन समयदेखि कुन समयसम्म काम गर्ने हो भन्ने कुरा भित्तामा टाँस्नुहोस्। विधायकले जनतालाई भेट्न सक्ने दिन र समय पनि तोक्नुहोस्।

बैठकमा जनताले आफ्नो कुरा भन्न हिचकिचाएको अवस्थामा बाहेक अरू अवस्थामा कार्यालयका कर्मचारीले बैठकमा नै उनीहरूका छलफलका कुराहरू टिप्न सक्दछन्। यसले थोरै समयमात्र कुनै विषयमा छलफल गर्न भ्याउने विधायकको समय बचाउँछ भने विधायकले जनताको काम गरिदिने कार्यालयका कर्मचारीलाई उनीहरूमाभइ परिचित गराउन पाउँछन्।

यस प्रक्रियामा कर्मचारीलाई परिचय गराउँदा विधायकको बहुमूल्य समय बचदछ, र कर्मचारीले भविष्यमा समस्या समाधान गर्नलागि सम्बन्ध बनाउन सक्छन्।

मेक्सिको : नियमित कार्यालय समय तोक्ने

मेक्सिको राज्यको सोनारमा संस्थागत क्रान्ति नामक संसदीय दलका अध्यक्ष तथा स्थानीय विधायक कार्लोस डेनियल फर्नान्डेजले आफ्नो दलको जनसम्पर्क बढाउन चाहे। उनको नेतृत्वमा संसदीय दलले १४ जिल्लामा कार्यालयहरू स्थापना गरे र ती कार्यालयमा दलका राज्य सहायकले नियमित कार्यालय समयमा काम गर्न सक्दथे। यसो गरेपछि उनीहरूले बहस र मागलाई सम्बन्धित सरकारी निकायमा पुऱ्याउन सके तथा राज्य र संघीय सरकारका कार्यक्रमका सूचना जनतालाई दिन सके। कार्यालय एकदम देखिने ठाउँमा अर्थात् स्थानीय जनताले किनमेल गर्ने ठाउँ नजिक राखे।

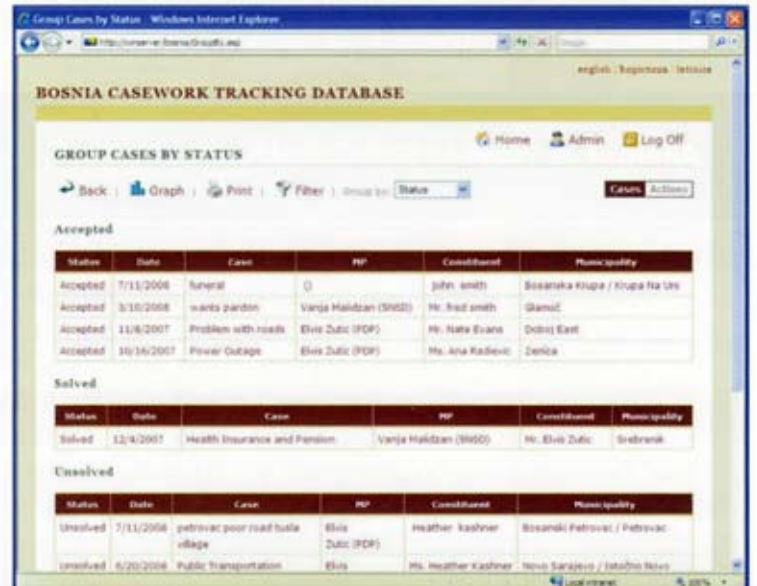
४.४ जनताका अनुरोधको पदचिन्ह पछ्याउने

विधायक तथा उनका कर्मचारीले जनतालाई सहयोग गर्न गरेका प्रयासहरूको राम्रो अभिलेख राख्नु पर्दछ। जब कोही कार्यालयमा आउँछ र विधायकलाई भेट्छ भने को आएको थियो र केका लागि आएको थियो भन्ने कुराको अभिलेख राख्नु पर्दछ ताकि भविष्यमा विधायक र उनका कर्मचारीले सम्झनाका भरका काम गर्न नपरोस्। जनताका बारेमा विवरण संकलन गर्नु यसको समाधानका लागि एउटा उपाय हो र यो कुरा भाग ५.२ मा छलफल गरिएको छ।

धेरै देशमा विधायकले समयक्रमका आधारमा मिलाइएको एउटा अभिलेख पुस्तिकामा जनताको भेटबारे टिप्ने गर्दछन्। यस्ता अभिलेखका बहीमा नाम, मिति, सम्पर्क सूचना तथा जनताको भेटको कारण बारे टिप्ने सामान्य व्यवस्था हुन्छ। केही विधायकले सामान्य नोटकापी र कलमको प्रयोग गर्दछन्। यी नराम्रा समाधान होइनन् तर कार्यालयमा कम्प्युटर छ भने त्यसले धेरै काम सजिलो बनाउँछ।

जनताका अनुरोध पछ्याउने कम्प्युटर सफ्टवेयर छ भने विधायक र कर्मचारीले सरल र सही तरिकाले जनताका विशेष अनुरोध, भेटको मिति, उठाइएका कदम र समाधानका बारेमा सूची बनाउन सक्छन्। अभिलेखको खाता भन्दा यस्तो कम्प्युटर सफ्टवेयर छिटो र बढी काम गर्ने हुनसक्छ तर यी सबैको मुख्य उद्देश्य सूचना सजिलै उपलब्ध होस् भन्ने हो। सूचना उपलब्ध भई विधायक र कर्मचारीले काम गर्न सक्नु पर्छ, कसरी त्यो सूचना संकलित गरी राख्ने भन्ने कुरा गौण हो।

विधायक, कार्यालय र कर्मचारीका बारे गरिएका टिप्पणीहरू संकलन र अभिलेखीकरण गर्ने उपाय पनि विधायकले खोज्नु पर्दछ। जनताले कार्यालयमा आई स्थानीय, राष्ट्रिय समस्या वा व्यक्तिगत विषयमा गरेका टिप्पणीलाई कर्मचारीले तत्काल टिपोट गरी स्थायीरूपमा अभिलेखीकरण

बोस्निया : कम्प्युटरको प्रयोग गरी आवश्यकता पछ्याउनु

माइक्रोसफ्ट एक्सेस जस्ता कम्प्युटर कार्यक्रम आएपछि धेरै गैरसरकारी संस्था तथा अरू संगठनहरूले जनताका सूचनालाई संकलन गर्ने सफ्टवेयरहरू विकसित गरेका छन्। यहाँ देखिएको कम्प्युटर कार्यक्रम बोस्नियाका २० निर्वाचन क्षेत्र कार्यालयहरूमा काम गर्दछ। यसमा तीन भाषाको प्रयोग छ र जनप्रतिनिधिलाई आफ्नो उत्तरदायित्व पूरा गर्न यसले सहयोग गर्दछ। ठाउँ हेरी यसलाई बेभमा आधारित वा स्थानीय कम्प्युटरबाट आधारित गरी चलाउन सकिन्छ र आवश्यकता परे राष्ट्रिय स्तरमा पनि जनसम्पर्कका लागि प्रयोग गर्न सकिन्छ।

गर्नु पर्दछ। जनताको प्रतिनिधित्व गर्न र जनभावनामा आएको परिवर्तन बुझ्न विधायकले कुनै विषयमा जनताको भावना के छ भन्ने कुरा थाहा पाउनु आवश्यक छ।

४.५ स्थानीय तहका सार्वजनिक सेवाहरूको सूची बनाउने

आएका सबै समस्या समाधान गर्ने स्रोतहरू विधायक र उनका कर्मचारीलाई उपलब्ध नहुन सक्छ र सीधै सम्बन्धित अधिकारीहरूसँग ती समस्याका बारेमा सोध्नुपर्छ गर्नका लागि तयार हुनु पर्छ। जनताका जनजीवनलाई असर पार्ने धेरै विषयहरूलाई स्थानीय प्रशासनीक निकायहरूले समाधान गर्न सक्छन्। प्रहरी, वारुणयन्त्र, आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा, खानेपानी तथा विद्युत् दाता, सरसफाइको व्यवस्था तथा स्थानीय स्वास्थ्यसेवा दिने संस्थाहरूले जनताका धेरै समस्या समाधान गर्न सक्छन्। गैरसरकारी संस्थाहरू तथा समाजसेवी संस्थाहरूसँग नागरिकका समस्या समाधान गर्ने स्रोतहरू हुन सक्छन्। तर धेरै मानिसहरूलाई कर्मचारी संयन्त्रले

अलमलमा पार्छ, तथा आवश्यक आधारभूत सूचना पनि ती मानिसहरूसँग हुँदैन। विधायकहरू र तिनका कर्मचारीहरूले स्थानीय सेवा प्रदायक संस्थाहरूका बारेमा थाहा पाउनु पर्दछ। निर्वाचन क्षेत्रको विवरण संकलनले यस्तो सूचना दिन सक्छ, र ती संस्थाहरूसँग सम्बन्ध बनाएर निर्वाचित प्रतिनिधिले आवश्यकता पर्दा सम्पर्क गर्न सक्दछन्। त्यसबाहेक सरकारी र गैरसरकारी संस्थाहरू तथा तिनका सेवाका बारे जानकारी संकलन गरी एउटा पुस्तिका प्रकाशन गरेका जनप्रतिनिधि सामूदायिक काममा सक्रिय छन् भन्ने कुरा सबैले देख्न सक्छन्।

■ स्थानीय सेवाहरूको सूची बनाउने

विधायकहरूले स्थानीय प्रशासनीक निकाय र गैरसरकारी संस्थाहरूको सेवाका विज्ञापनहरू भित्तेपात्रोमा संलग्न गरी आफ्नो क्षेत्रका जनतालाई वितरण गर्न सक्दछन्। वा कुनै पर्चामा विधायक र स्थानीय संस्थाहरू सहयोग गर्न तयार छन् भन्ने छापी बाँड्न सक्दछन्। यस्ता सूचना ब्रोशर मा पनि आउन सक्छन्।

स्थानीय संस्था तथा आकस्मिक सेवा प्रदान गर्ने संस्थाहरू जस्तै प्रहरी कार्यालय, दमकल, अस्पताल तथा विद्यालयका फोन नम्बर र ठेगाना याद राख्ने गर्नुहोस्। साथै गैरसरकारी तथा समाजसेवा गर्ने संस्थाहरूका प्रमुख काम, उनीहरूले उपलब्ध गराउने स्रोतको छोटो विवरण तथा सम्पर्क सूचना पनि राख्नुहोस्। प्रौढ शिक्षा केन्द्र, साक्षरता कार्यक्रमहरू, शिशुस्याहार केन्द्रहरू, सामूदायिक योजनाहरू तथा विकास योजनाहरू, रोजगारी सम्बन्धी सूचना दिने संस्था, आवासका स्रोत र सीधै महिला तथा युवाका लागि काम गर्ने संस्थाहरू जिल्लामा उपलब्ध गैरसरकारी सेवाहरू हुन सक्छन्।

यस्ता प्रकाशनहरूको फाइदा के छ भने यिनीहरूले दल र विधायकलाई आफ्नो काम लगातार सम्झाइ रहन्छन् तथा जनताले पनि विधायकको निरन्तर सम्पर्कमा रही महत्वपूर्ण सार्वजनिक सूचना प्राप्त गर्दछन्। यदि सूची प्रकाशनका लागि स्रोत सीमित छ वा सम्भव छैन भने सम्पर्क कार्यालयका कर्मचारी वा स्वयंसेवकले यो सूची राखी र जनतालाई सेवा उपलब्ध भएको जानकारी गराई काम गर्न सक्छन्।

Nr. crt.	ADRESE UTILE		HUNEDOARA		Tel.	Fax
	Institutia	Adresa	Conducere	Funcția		
1	Directia de Sanatate Publica a judetului Hunedoara	Deva, str. 22 Decembrie, nr. 58	Lucia BULUGEAN	Director executiv	211 848 217 580	213 758
2	Casa Județoană de Asigurari de Sanatate Hunedoara	Deva, str. 1 Decembrie, nr. 16	Dan FLORESCU	Director general	219 285 219 280	218 911
3	Inspectoratul Scolar al judetului Hunedoara	Deva, str. Gh. Baritiu, nr. 2	Anisor PARVU	Inspector scolar general	213 315 217 345	215 034
4	Directia pentru Cultura, Culte si Patrimoniul Cultural National Hunedoara	Deva, str. 1 Decembrie, nr. 28	Ioan Octavian RUDEANU	Director executiv	213 966	213 966
5	Directia pentru Sport a judetului Hunedoara	Deva, str. O. Goga, nr. 1	Constantin GRIGORE	Director executiv	212 067 214 985	218 469
6	Directia de Munca, Solidaritate Sociala si Familie	Deva, P-ta Unirii, nr. 2	Octavian BAGESCU	Director executiv	233 640 215 521	233 640
7	Agentia județeană pentru Ocuparea Forței de Munca Hunedoara	Deva, P-ta Unirii, nr. 2	Mariana BACILA	Director executiv	217 048 216 151	216 088
8	Inspectoratul Teritorial de Munca Hunedoara	Deva, Aleea Muncii, nr. 2	Dorel RAT	Inspector sef	216 157	233 670

रोमानिया : कार्यालयहरूको सम्पर्क सूची राख्ने

राम्रोसँग चलेको कार्यालयले महत्वपूर्ण कर्मचारी वा संस्थाको सूची सम्पर्कमा आएका जनतालाई तत्काल उपलब्ध हुने गरी राख्नु पर्दछ। यो सूची रोमानियामा निर्वाचन क्षेत्रका सम्पर्क कार्यालयका लागि बनाइएको हो र यसमा नाम, ठेगाना, स्थानीय सरकारी निकायका निर्देशकको फोन नम्बर राखिएको छ।

४.६ आम समस्याहरूका बारेमा मार्गनिर्देशन तयार पार्ने

धेरै निर्वाचित प्रतिनिधिहरूले उस्तै किसिमका प्रश्न र अनुरोध पटकपटक प्राप्त गर्दछन्। जब समस्या समाधानका उपाय सहज हुन्छन् विधायकहरूले आम समस्याका बारेमा मार्गनिर्देशन तयार गर्न सक्दछन्। समस्याका बारेमा, समस्या समाधान गर्न उत्तरदायी सम्बन्धित स्थानीय सरकारी निकाय र त्यसको सम्पर्कको विवरण त्यसमा राख्नु पर्दछ। यस्तो मार्गनिर्देशिका तयार गरी वितरण गर्नाले जनतालाई उनीहरूका विधायकले कुरा सुने

र सहयोग गर्न चाहे भन्ने देखिन्छ। यसले जनतालाई विधायकले कस्तो सल्लाह दिन सक्दछन् भन्ने देखाउँछ, तथा समस्या समाधानका लागि सीधै सम्बन्धित ठाउँमा जान सक्दछन्। यस्तो निर्देशिकाले जनतासँग प्रत्यक्ष अन्तरक्रियालाई प्रतिस्थापन गर्न सक्दैन तर अत्यावश्यक सेवा प्रदान गर्न सक्छ।

४.७ सम्पर्कका लागि प्रविधि र वेभको प्रयोग

धेरै देशहरूमा इन्टरनेटले राजनीतिकर्मी र दलहरूको कार्यशैलीमा परिवर्तन ल्याइदिएको छ। वर्ल्ड वाइड वेभमा होमपेज, राजनीतिक ब्लग बनाउने र सूचना दिने कुरालेविधायकले मतदातासम्म पुग्ने क्षमतालाई बढाइदिएको छ। इन्टरनेटले मतदातालाई विधायकसंग अन्तरक्रिया गर्ने पनि सहयोग गरेको छ। अमेरिका र पश्चिमी युरोपमा इन्टरनेटको महत्वजस्तो त अरू

ठाउँमा देखिएको छैन तर पनि यसले राजनीतिक वातावरणलाई व्यापक परिवर्तन गर्न सक्ने कुरालाई कम आँकन हुँदैन।

आफ्नो व्यक्तिगत होमपेज बनाई जिल्लाका लागि आफ्नो दृष्टिकोण तथा उपलब्धिहरू राख्न सकिन्छ, तथा जनताबाट अनुपोषण तथा प्रतिक्रिया

मान्नु पनि डिजिटल युगको राजनीतिमा महत्वपूर्ण कुरा हो । एउटा राम्रो होमपेज खाली व्यक्तिगत राजनीतिक विज्ञापन मात्र नभई, यसले जिल्ला तथा विधायकका विशेष पक्षका बारेमा पनि जानकारी दिन सक्छ । राम्रो संग सोचेर बनाइएको होमपेजमा कम्तिमा पनि निम्न कुराहरू हुन्छन् :

- जनप्रतिनिधिको व्यक्तिगत विवरण तथा कार्यालयका कर्मचारीको सूची
- विधायकले प्राथमिकता दिएका विषय र ती विषयलाई किन महत्व दिइयो भन्ने जानकारी
- विधायक वा उनका कर्मचारीलाई व्यक्तिगत सम्पर्क गर्ने अथवा इमेल गर्ने उनिहरूलाई सम्पर्क गर्ने एउटा तरिका हो
- जिल्लाका बारेमा जानकारी तथा त्यस क्षेत्रका अरू तत्वहरूसँग सम्पर्क सूचना
- यदि उपलब्ध छ भने प्रतिनिधित्व गर्ने क्षेत्रको फोटो वा नक्शा
- साना नगरपालिका वा सेवाप्रदायकको वेबसाइटसंग लिङ्क गर्ने
- जिल्लाका विशेष चरित्रहरूको विज्ञापन जस्तै राष्ट्रिय निकुञ्ज छन् कि, घुम्ने ठाउँ, सांस्कृतिक धरोहर, पर्यटकीय गन्तव्य वा विशेषखाले व्यापारको सम्भावन आदिलाई पत्ता लगाई उल्लेख गर्ने

केन्या : निर्वाचन क्षेत्रसम्बन्धी प्रभावकारी वेबपेज बनाउने

केन्याको लाइकिपिया पश्चिम निर्वाचन क्षेत्रका प्रतिनिधि माननीय नदेरितु मुरीथीको वेबसाइट एउटा राम्रो नमूना हो किनभने यसले पारदर्शिता तथा प्रतिबद्धता जस्ता सकारात्मक सन्देश जनतालाई दिन्छ । उनले सम्पर्क सूचना, फोटो, सार्वजनिक सेवाका सूचना र लाइकिपिया पश्चिम निर्वाचन विकास कोषको परिचालन बारे विस्तृत विवरण दिएका छन् । सबै राम्रा वेबसाइट्स जस्तै यो पनि मित्रवत्, अन्तरक्रियात्मक छ तथा राजनीतिक वा अरू परिवर्तन हुँदा के गर्ने बारेमा पनि उल्लेख गरिएको छ । उनको वेबसाइट हेर्नुहोस् : www.laikipiawest.org

४.८ सम्पर्कमा रहने

सफल चुनावी अभियानपछि निर्वाचन क्षेत्रका जनतालाई प्रभावकारी सेवा दिनले निर्वाचित पदाधिकारीका रूपमा सफल हुनका लागि महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ । कानुनीमामलामा धेरै कम नागरिकहरूले जनप्रतिनिधि

कम्बोडिया : सामूदायिक स्वयंसेवकमार्फत् सम्पर्कमा रहनु

विधायकको सफलताका लागि जनतासँग सम्पर्कमा रहनु जरुरी हुन्छ र यसका लागि धेरै मानिस पनि चाहिँदैनन् । कम्बोडियामा विधायकहरूलाई सम्पर्क कार्यालय स्थापना गर्न तथा कर्मचारी राख्न बजेट नपुग्ने हुँदा सामूदायिक स्वयंसेवकहरूको सहायताले उनीहरू जनताको सम्पर्कमा रही उत्तरदायी प्रतिनिधिको भूमिका निर्वाह गर्दछन् । स्वयंसेवकहरू जिल्लामै बस्दछन् र वासिन्दाका आवश्यकताहरू निरन्तर रूपमा बुझिरहन्छ । उनीहरूले जनताका अनुरोधको अभिलेखीकरण गर्छन्, विधायकहरूलाई जनतासोका कुराबारे सचेत गराउँछन् तथा विधायकले समस्या समाधानका लागि गरेका प्रयासहरूबारे जनतालाई सुसूचित गर्दछन् ।

वा सरकारी अधिकारीहरूबाट उनीहरूका कुरामा चासो लिई पत्राचार वा फोन गरेको पाएका छन् । जनता संग निरन्तर सम्पर्कमा रहनु जिल्ला र त्यहाँका जनतासँग वलियो सम्बन्ध कामय राख्नका लागि महत्वपूर्ण छ । समयमै र सही तरिकाले जनताका समस्या पत्ता लगाई कुनै पनि विधायकको कार्यालयले जनताका समस्या समाधान गर्न आवश्यक नमूनाहरू तयार गर्न सक्छ । एउटा साधारण पत्रले मानिसहरूको “मजस्ता जनताका लागि” विधायकले केही गर्दैनन् भन्ने भावना हटाई विधायकको प्रतिबद्धता प्रकट गर्दछ । यो काम जनताको समस्या समाधानको सफ्टवेयर वा समस्या टिपोट गरिएको फाइलबाट सूचना लिइ गर्न सकिन्छ (यसका दुवै तरिकाबारे माथि छलफल गरिसकिएको छ) ।

कतिपय देशहरूमा विधायकले जनताका समस्याको खोजीनीतिका लागि हरेक चरणमा पत्र लेख्नु पर्ने हुनसक्छ । जनतालाई समस्या पर्दा के गर्ने भन्ने एउटा सानो सूची बनाउँदा वा फोनकलले मात्र पनि चुनावका समयका लागि मत आर्जन गर्दछ र जनताले विधायक सक्रिय तथा प्रभावकारी प्रतिनिधि हुन् भनी सोच्दछन् । जनतासँग सम्पर्कमा रहने कुराको फाइदालाई कम आँकन हुँदैन । ■

अध्याय ५

निर्वाचन क्षेत्रका जनताका व्यक्तिगत
समस्या समाधान

निर्वाचन क्षेत्रका जनताका व्यक्तिगत समस्याहरू कर्मचारी संयन्त्रको भ्रमेलाबाट पार लगाई समाधान गर्ने काम वा मामिला मिलाउने काम धेरै मिहिनेत गर्नु पर्ने तर प्रायः एकदम फाइदा दिने र विधायकले गर्नु पर्ने दैनिक कामकै एक अंश हो । निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउन गरिने केही गतिविधिमात्र सीधै नागरिकका जीवनमा असर पार्ने खालका हुन्छन् र उनीहरूका विधायकको बारे दृष्टिकोण सुधार्ने किसिमका हुन्छन् । यस अध्यायमा विभिन्न प्रकारका मामिला मिलाउने कामहरू, तिनलाई पुरा गर्न सहयोग हुने उपायहरू, र किन विधायकहरूले यस्तो काम गर्नु पर्छ भन्ने कुराबारेमा छलफल गरिएको छ ।

५.० निर्वाचन क्षेत्रका जनताको समस्या समाधान : सामान्य परिचय

सारमा भन्दा निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँगको सम्बन्ध भनेको आफ्नो छिमेकका मानिसहरूका आधारभूत आवश्यकता पूरा गर्नु हो । फोहर संकलन गर्नु, विजुली जोड्नु, निवृत्तिभरणका समस्या समाधान गर्नु, नयाँ व्यापारलाई जिल्लामा प्रवेश गराउनु, वा स्थानीय प्रशासकसँग मिली नागरिक समस्या समाधान गर्नु जस्ता कामहरू नै जनप्रतिनिधिका मुख्य सफलता हुन् । आम जनताले भोगेका समस्याहरू समाधान गर्न सहयोग गर्नु नै जनतासँग सम्बन्ध बनाउने सफल उपायहरू हुन् र यी कामले चुनावका बेला विधायकका समर्थकहरू बढाउँछन् ।

मुद्दा मामिला मिलाउने भनेको सरकारी कार्यालयमा भोग्नु परेका व्यक्तिगत समस्याहरूलाई समाधान गर्न सहयोग गर्नु हो । प्रायः जनतालाई विधायकले के गर्न सक्छन् भन्ने कुरा थाहा हुँदैन । विधायक र उनका कर्मचारीलाई आम मानिसलाई भन्दा धेरै प्रशासनिक ज्ञान हुन्छ र उनीहरूले भ्रणभटिला र लामा कामलाई सहज बनाउन सक्छन् भन्ने कुरा चाहिँ नागरिकहरूलाई थाहा हुन्छ तर विधायकहरूले के गर्न सक्दछन् र के गर्न सक्दैनन् भन्ने चाहिँ थाहा हुँदैन । त्यसैले विधायकले ब्रोशर छापेर वा कार्यालयको वेबसाइटमा के के गर्ने भन्ने सूचना प्रकाशन गर्न सक्दछन् ।

केलाई मामिला वा समस्या मान्ने भन्ने कुरामा विधायकहरूका विचार फरकफरक हुन सक्छन् । कसैका लागि सरकारी निकायमा गर्नु पर्ने काम वा लिनु पर्ने सूचना मात्र यसमा पर्दछन् । अरूले जनताका कुनै पनि

अनुरोधलाई मामिलाका रूपमा लिन्छन् जसअन्तरगत कुनै सोधखोज नगरीकन जवाफ दिन सकिने प्रश्नहरू पनि पर्दछन् । जिल्लामा स्थापना गरिएका कार्यालयबाट मामिला मिलाउने काम गर्न सजिलो हुन्छ तर त्यस्ता कार्यालय छैन भने जनताका अनुरोध पत्ता लगाउन नै गाह्रो हुन्छ ।

कोसोभो : स्वास्थ्यसम्बन्धी समस्याहरूको समाधान

निर्वाचन क्षेत्रका जनतालाई सहयोग गर्नु भनेको उनीहरूका लागि कसैलाई फोन गर्नु, चिठ्ठी लेखिदिनु वा कुनै संस्थामा आफै जानु पर्दछ । स्वास्थ्यसम्बन्धी समस्या परेका बेला विधायकहरू पनि नागरिकहरूसँग कोसोभोको सार्वजनिक अस्तपतालमा पुगेका छन् ।

५.१ मामिला मिलाउने काम किन गर्ने ?

जनताले ल्याएका हरेक समस्याको समाधान विधायकले गर्न सक्दैनन् । वास्तवमा, जनताका कतिपय अनुरोध मान्नु गैरकानुनी हुन्छ जस्तै कानुनी निर्णयमा असर पार्ने काम वा अदालतको आदेश रोक्ने काम । तर पनि के कुरा मनमा सम्झनु पर्दछ भने एक जनसेवकको काम भेट्न आएका जनताप्रति सहानुभूति राख्नुपर्छ र उनीहरूका काम सकेसम्म गरिदिनु पर्दछ । जनता प्राय विधायकको पद र अधिकारलाई आफूलाई न्याय दिलाउने उत्तम, अन्तिम र एक मात्र उपायका रूपमा हेर्दछन्, र उनीहरूका काम गरिदिँदा निर्वाचनका समयमा भोट पनि पाइन्छ ।

जननिर्वाचित अधिकारीका लागि महत्वपूर्ण र लाभदायक भए पनि जनताको काम गर्नु चुनौतिपूर्ण छ तथा यसको आलोचक पनि प्रशस्तै हुन्छन् । विधायकका लागि दैनिक कार्यमा ठूलो दायित्व रहेको हुन्छ त्यसैले यसका लागि कति समय छुट्ट्याउने हो स्पष्ट हुनु पर्दछ । एउटा राजनीतिक दर्शनले के भन्छ भने विधायक र उनका कर्मचारीले आफ्नो समय र शक्ति सहयोगका लागि आउने जनतामाथि खर्चनु उपयुक्त छ भन्दछ तर यसले समय र शक्ति नाश गराउने मसलाको रूपमा पनि काम गर्न सक्छ । एकदम ग्रामिण क्षेत्रको र थोरै जनतामात्र आउने बाहेक अरू अवस्थामा विधायकहरूले यसमा तपाईं सहयोग गर्न सक्नुहुन्छ कि सक्नुहुन्न जस्ता प्रश्न गर्नेहरूको बाढी नै आउन सक्छ ।

खासमा भन्दा समस्या समाधानमा कति समय खर्चेने भन्ने प्रश्नको उत्तर छैन । जनप्रतिनिधिको उत्तर जिल्लाको आकार, उजुरीको संख्या, उपलब्ध कर्मचारी तथा कोष, तथा कस्तो समाधान हो जस्ता धेरै तत्वमा भर पर्दछ । किन मामिला मिलाउने काम गर्ने ? त भन्ने प्रश्नको उत्तर दिन सजिलो होला । विधायकले विभिन्न हैसियतमा काम गर्दछन् । एक असल प्रतिनिधिले उत्तरदायी कानून बनाएर, राम्रा नीतिहरू बनाएर र सरकारी नियमकानूनका मारमा परेकालाई सहयोग गरेर आफूले प्रतिनिधित्व गर्ने जनताको जीवनस्तर उकास्ने कोशिश गर्दछन् । जनताहरूको समस्या समाधान गर्दा विधायकले सरकारले कसरी काम गरिरहेको छ वा छैन भन्नेकुराको जनताकै दृष्टिकोणबाट आफैले बुझ्न सक्दछन् ।

यसबाहेक जनताका समस्या समाधान गर्दा नागरिकहरूलाई सन्देश जान्छ कि विधायकले सरकारी निर्णयले जनताको जीवनमा कस्तो असर पार्नो भन्ने कुरा बुझ्न चाहन्छ । प्रजातन्त्रमा जनप्रतिनिधिहरूले जनता आफ्ना “हाकिमहरू” हुन् र निर्वाचनले विधायकलाई सार्वजनिक विश्वासका आधारमा आफ्नो अधिकार प्रयोग गर्न दिएका हुन् भन्ने बुझ्नु पर्दछ । व्यावहारिक रूपमा, जनताको समस्या समाधान भनेको विधायक र दलले जनसेवकका रूपमा काम गरी अर्को चुनावसम्म जनविश्वास जित्ने महत्वपूर्ण उपायहरू हुन् ।

५.२ मामिला मिलाउने काम कसरी गर्ने भन्ने बारेमा केही सूझावहरू

मामिला खोल्नु : एकातर्फबाट हेर्दा जसले विधायकसँग सहयोग मागेको छ उसलाई आफ्नै शब्दमा आफ्नो कुरा सुनाउने मौका दिनु पर्दछ । अर्कोतर्फ जनप्रतिनिधिलाई आफूकहाँ आउने हरेकको उजुरी सुन्ने समय नहुन सक्दछ । त्यसो भए विधायक, कर्मचारी वा उनका स्वयंसेवकले सहयोग माग्ने आउने जनतालाई सहयोग गर्न सक्छन् त ? तलका केही उपायले विधायकलाई निर्णय गर्न सहयोग गर्न सक्दछन् :

जनताका बारेमा तथ्यहरूको विवरण : निर्वाचन क्षेत्रका जनताका बारेमा तथ्यहरूको विवरण सम्भावित समस्याहरूलाई झल्काउन सक्ने एउटा उपयोगी माध्यम हो । एउटा प्रभावकारी विवरण फारमले जनतालाई विधायकहरूलाई आफ्नो स्थिति लिखित रूपमा प्रस्तुत गर्न सहयोग

गर्दछ साथै आफ्नो परिचय दिन तथा समाधान होस् भनी चाहेको समस्याको बारेमा केही जानकारी दिन सहयोग गर्दछ । यस्तो विवरण फारम कार्यलयमा राख्नुका थुप्रै फाइदाहरू छन् :

- यसले जनतालाई आफ्नो जटिल र कहिलेकाहीं विरोधाभाषपूर्ण कुरालाई भन्नु भन्दा पहिले नै मनमा विचार गरी आधारभूत तथ्यहरूलाई खँदिलो बनाउन सहयोग गर्दछ ।
- यसले कर्मचारीलाई पछिका भेटमा पनि तथ्यहरूको सन्दर्भ लिन सहयोग गर्दछ ।
- यसले कर्मचारीलाई जनताले आफ्नै शब्दमा आफ्नो समस्या कसरी प्रकट गरेका थिए भन्ने कुराको अभिलेख राख्न सहयोग गर्दछ ।

तपाईंको समस्याको छोटो विवरण

नाम : _____

थर : _____

ठेगाना : _____

टेलिफोन नं. : _____

सांसदलाई किन भेट्न चाहनुहुन्छ (समस्याको विवरण दिनुहोस् र सांसदले के गरिदिएहुन्थ्यो भन्ने चाहनुहुन्छ, लेख्नुहोस्)

बासिन्दाको तथ्य विवरण

मामिला मिलाउने काम प्रक्रियामा विधायक तथा उनका कर्मचारीले प्रयोग गर्ने फारम जनताको तथ्य विवरण हो। सहयोगका लागि अनुरोध गर्दा जनताले आफै वा विधायकका कर्मचारीको सहयोग लिएर यो तथ्य विवरण फारम भर्दछन्। लिखित सूचना भएपछि विधायकको कार्यालयलाई मामिला पत्ता लगाउन र पछि लाग्न सजिलो हुन्छ। माथिको फारममा नाम ठेगानाजस्ता आधारभूत सूचना सोधिएको छ र समस्या वर्णन गर्न प्रसस्त ठाउँ छोडिएको छ।

एउटै समस्याले थुप्रै दिनको काम, ध्यान खाइदिन सक्छ र जनताबाट समस्या विवरण लिन लामो समय लाग्न सक्दछ तर यस्तो तथ्य विवरणले कार्यालयलाई स्थायी विवरण लिने र भविष्यका लागि अभिलेख राख्ने काममा अतिसक्रिय बनाइदिन्छ।

आदर्शरूपमा विधायकका कर्मचारी र जनताले संयुक्त रूपमा त्यो विवरण फारम भर्नु पर्ने हुन्छ। यसले जनतालाई सशक्तीकरण गर्न सहयोग मिल्छ र उनलाई कार्यालयको कोही व्यक्तिले मेरो समस्या समाधानका लागि समय दिए भन्ने छाप पर्दछ।

तथ्य फारमा फिर्ता पाएपछि विधायक र उनका कर्मचारी जनताकहाँ गएर अन्तरवार्ता लिनु पर्दछ। अन्तरवार्तापछि कर्मचारीले समस्या समाधान गर्न कति सजिलो वा कठिन छ भन्ने पत्ता लगाउनु पर्दछ। कति घटनामा कार्यालयको घण्टौ समय र ठूलो स्रोत लाग्न सक्छ भने कतिमा एक कल फोन वा एउटा चिट्ठीले काम गर्न सक्दछ। चार तरिकाले समस्या समाधान गर्न सकिन्छ जसलाई तल भाग ५.३ मा मामिला मिलाउने कामका आधारहरू अन्तरगत छलफल गरिएको छ।

५.३ मामिला मिलाउने कामका आधारहरू

जनताका अनुरोधका बारेमा निर्वाचित जनप्रतिनिधिले सामान्यतया निम्न चार किसिमका प्रतिक्रिया दिन सक्छन् :

१. मामिला अर्को (प्रायः स्थानीय विकास) अधिकारीलाई शिफारिस गर्ने
२. मामिला लिन अस्वीकार गर्ने
३. थुप्रै जनताको समस्या सामूहिक रूपमा पछिको कुनै समयमा समाधान गर्ने
४. आफू नै व्यक्तिगत रूपमा लागेर कुनै व्यक्तिको समस्या समाधान गरिदिने

उपाय १ : मामिला शिफारिस गर्ने

धेरै पटक जनतालाई सहयोग गर्नु भनेको उनको मामिला सम्बन्धित सरकारी निकाय वा मन्त्रालयमा शिफारिस गरिदिनु मात्रै हुनसक्छ। कसलाई सोध्ने र सल्लाहका लागि कहाँ जाने भन्ने थाहा नहुँदा समस्याहरू उत्पन्न भएका हुन सक्छन्। यस्ता अवस्थामा सही मार्ग निर्देशन गरी विधायकले नागरिकहरूलाई सहायता गर्न सक्दछन्। कर्मचारीले अरू निकायलाई

फोन गर्न सक्दछन्, समय मिलाइदिन सक्दछन् वा स्थानीय प्रशासनलाई सम्बोधन गरी समस्या समाधान गरिदिन अनुरोध गर्न सक्दछन्। यी सजिला र तुरुन्तै गर्न सकिने कामहरू हुन् र यति गरि दिनाका कारण सरकारी कर्मचारीले नागरिकहरूका कुरा राम्ररी सुनिदिन सक्दछन्। अरू अवस्थामा जब स्थानीय सरकारी निकायले काम गरिदिँदैन अथवा गर्न सक्दैन भने अन्य कुनै गैरसरकारी संस्था वा समाजसेवा गर्ने संस्थाहरूले जनतालाई सहयोग गर्न सक्दछन्। यस्तो अवस्थामा विधायकले सिधै शिफारिस गर्नु पर्दछ।

यहाँनेर सम्झनु पर्ने कुरा के हो भने स्थानीय निकायसँग काम गर्दा राष्ट्रिय निकायसँग काम गर्दाभन्दा फरक ढंगले काम गर्नु पर्दछ। स्थानीय निकायमा विधायकको सामान्य फोन कल वा विधायक अथवा उनका कर्मचारीको परिचयले नै पनि काम गर्दछ। राष्ट्रिय निकाय वा मन्त्रालयले नै गर्नु पर्ने काम छ भने र मन्त्रालयमा अत्यन्त राम्रो सम्पर्क नभएको अवस्थामा फोन कल भन्दा पनि विधायकले परिपत्र गर्दा प्रभावकारी हुन्छ।

■ उपाय २ : सबभन्दा गान्हो काम : “सक्दिन” भन्नु

“सक्दिन” भन्नु राजनीतिकर्मीका लागि सजिलो काम होइन। राम्रो राजनीतिज्ञलाई सबै ढोका खुला राख्ने र दुष्मन नबनाउने कुराको सहज बोध हुन्छ। तर कानुनी समस्या, पारिवारिक किसिमका वा पैसाका झगडा जस्ता घटनाहरूमा थुप्रै कारणहरूले गर्दा “म तपाईंलाई सहयोग गर्न सक्दिन” भन्ने वाक्य भन्नु पर्ने हुन्छ। उदाहरणका लागि अदालतमा मुद्दा परेका वा अदालतले निर्णय दिएका घटनामा विधायकले जनतालाई सहयोग गर्न सक्दिनन् त्यसो गर्नु पनि हुँदैन।

जनताको मामिला मिलाउने काम प्रश्नपत्र	
सांसद सदस्यको हैसियतमा म मेरो निर्वाचन क्षेत्रका जनतालाई सम्भव भएसम्मको सेवा प्रदान गर्न चाहन्छु। यो सर्वेक्षणले तपाईंहरूले गर्नु भएको सोधपुछपछि हाम्रातर्फबाट कस्तो प्रतिक्रिया पाउनु भयो भन्ने कुरा मापन गर्न मलाई सहयोग गर्ने छ। यो फारम भरेर मलाई वा मेरो सम्पर्क कार्यालयका सहायकलाई फिर्ता गरिदिनुहोला। तपाईंहरूको प्रतिक्रियाका लागि धन्यवाद।	
१. तपाईंलाई जुन गतिमा हामीले प्रतिक्रिया दिंयौं त्यसबाट सन्तुष्ट (१-५) हुनुहुन्छ ?	अरू टिप्पणी
असन्तुष्ट (१ २ ३ ४ ५) सन्तुष्ट	
२. तपाईंले उठाएको विषयलाई मैले सम्बोधनबाट सन्तुष्ट (१-५) हुनुहुन्छ ?	
असन्तुष्ट (१ २ ३ ४ ५) सन्तुष्ट	
३. मेरो प्रतिक्रिया कति स्पष्ट (१-५) थियो ?	
अस्पष्ट (१ २ ३ ४ ५) स्पष्ट	नाम :
४. मेरो प्रतिक्रियाबाट तपाईं कति सन्तुष्ट हुनु भयो ? त्यसलाई १ देखि ५ अंक दिनुहोस्।	ठेगाना :
असन्तुष्ट (१ २ ३ ४ ५) सन्तुष्ट	फोन, इमेल :

फिडब्याक (अनुपोषण) लिनुको महत्त्व

विधायकले कसैलाई सहयोग गर्दछन् वा सहयोग गर्ने कोशिश गर्दछन् भने ती व्यक्तिबाट सुझाव लिँदा सधैं राम्रो हुन्छ। यसले विधायकलाई आफूले जनतालाई दिएको सुविधाका कुन पक्ष अत्यन्त प्रभावकारी छन् र कुन पक्षमा सुधार गर्न सकिन्छ भन्ने कुराको जानकारी दिन्छ। माथिको नमूनाले कस्ता प्रश्न सोध्न सकिन्छ भन्ने उदाहरण दिन्छ।

त्यसै गरी आपराधिक घटनामा वा मुद्दा चलिरहेका घटनामा दखल दिनु अनैतिकमात्र होइन गैरकानुनी हुन्छ। समस्या समाधान गर्न नसकिने यस्ता अवस्थामा इमान्दारी नै राम्रो नीति हो।

■ उपाय ३ : समस्या समाधानको सामूहिक आधार

निर्वाचन क्षेत्रका जनताको मामिला व्यक्तिगत तहमा समाधान गर्नुअघि यो विषयलाई सामूहिक रूपमा समाधान गर्दा अझ राम्रो हुने स्थिति छ कि भनेर विचार गर्नुहोस्। कतिपय परिस्थितिमा नागरिकहरूका समस्यालाई

व्यक्तिगत भन्दा सामूहिक समाधान गर्दा प्रभावकारी तथा दक्षतापूर्ण हुन्छ। विधायकहरूसामू उस्तै किसिमका अनुरोधहरू पटकपटक आउँछन्। निवृत्तिभरणको हिसाबकिताब, जमिनको स्वामित्वका समस्या र उपभोग्य वस्तु वा यातायातका पूर्वाधारसम्बन्धी समस्याहरू सामूहिक हुन्छन्। यस्ता अवस्थामा केही समयसम्म पर्खेर अलि ठूलो समूदाय जम्मा भएपछि समूहिकरूपमा समस्या समाधानको प्रयास गर्नु उपयुक्त हुन्छ।

नयाँ ढंगको काम के हुन सक्छ भने सार्वजनिक बैठक बोलाएर मानिसहरूलाई छलफलका लागि बोलाउने र विधायकका कर्मचारीलाई छलफलमा उठेका व्यक्तिगत समस्याका कुराहरू टिप्न लगाउने गर्न सकिन्छ। यसले विधायकको छवि राम्रो बनाउँछ। अर्को उपाय के हुन सक्छ भने सम्भव भएमा आमहितकालागि वकिलको कानुनी सल्लाह लिने। धेरै वकिलहरूलाई समस्या थाहा नै हुन्छ र उनीहरूले समस्या समाधान गर्न ठूलो सहयोग गर्न सक्दछन् र विधायकका कर्मचारीले खर्च गर्नु पर्ने समयलाई धेरै घटाइदिन सक्दछन्। अर्को उपाय चाहिँ संयुक्त हस्ताक्षर भएको निवेदन र उजुरीलाई सम्बन्धित राष्ट्रिय कार्यालयमा पठाउने र उक्त पत्रका साथ विधायकले पनि यी समस्या समाधान गर्न चाहेको र समस्या समाधानका उपायहरू पनि उल्लेख गरी पत्र पठाउने गर्न सकिन्छ। यस्तो गरियो भने जनतालाई विधायकको कार्यालयले समय निकालेर यी कामहरू गरेको जानकारी दिनुहोस्। जब कार्यालय जनताका कठिन काममा लागेको हुन्छ त्यसबेला जनताले विधायकले समय दिई उनीहरूका लागि काम गरेको जानकारी पाउनुपर्दछ।

■ उपाय ४ : वकालतकर्ताको भूमिका खेल्नु

निर्वाचित सदस्य वा यीनका कर्मचारीले सीधै जनताको मामिला समाधान गर्ने निर्णय गर्दछन् भने विभिन्न तरिकाले वकालतकर्ताको भूमिका खेल्न सकिन्छ। समस्या समाधान सुरु गर्नु अघि उपयुक्त सम्पर्कको व्यक्ति वा निकाय खोज्नुहोस्। स्थानीय सरकारी कार्यालयका व्यक्तिहरूको सम्पर्क सूची तयार पारियो भने दीर्घकालीन फाइदाहरू छन् (यसबारेमा भाग १.१ र ४.५ मा छलफल गरिएको छ)। के कुरा एकदम महत्वपूर्ण छ भने विधायक वा उनका कर्मचारीले राष्ट्रिय, स्थानीय वा नगरपालिकाका प्रशासनमा सम्पर्क गर्दा “विशेष सुविधा” का रूपमा सहयोग मागेको छाप पर्नु हुँदैन। जनप्रतिनिधिको कार्यालय र कर्मचारीले प्रशासनिक प्रक्रियामा जनताले पाउनु पर्ने सुविधा सुनिश्चित गर्नका लागि सहयोग गरेको भन्ने छाप पार्नु पर्दछ। जनप्रतिनिधिले पाएको कानून निर्माताको प्रतिष्ठा बाहिरी मानिसले विधायकले कानून उल्लङ्घन होइन पालन गरेको हो भन्ने देख्नु पर्दछ।

सम्बन्धित व्यक्तिलाई कसरी सम्पर्क गर्ने ? मामिला मिलाउने काम चिट्ठी पठाएर कि फोन गरेर कि आफैले भेटेर गर्ने हो ? औपचारिक सोधपुछ (यसबारेमा तल छलफल गरिएकोछ) कस्तो अवस्थामा गर्ने ? यी कुराहरू

मालावी : वकालतकर्ताको रूपमा प्रभावकारी भूमिका

मालावीकी एक विधायकले जिल्ला खानेपानी कार्यालयमा कहिले काम सिद्धिन्छ भनी पटकपटक फोन गरी थुप्रै पानीका मुहानहरूको सम्बर्धन गराउन सफल भएकी थिइन् । मालावीकी अर्की एक विधायकले आफ्नो क्षेत्रबाट प्रान्तीय राजधानीसम्म गाडीमा गइन् र सिंचाइ तथा जलस्रोत मन्त्रालयबाट एक प्राविधिकलाई लिएर पानीको भत्किएको मुहानमा ल्याई तत्काल बनाइदिन लगाइन् । यी दुवै काम निकै समय खर्च गर्ने पर्ने खालका थिए तर अन्तमा हरेक जनताले यी कामको प्रशंसा गरे ।

जिल्लाले पनि यसमा असर पार्दछ । ग्रामिण जिल्ला निकायले छोटो भेटघाट वा फोन प्रयोग गर्न सक्छन् भने ठूला नगरपालिकाले लिखित नै माग गर्न सक्छन् ।

टेलिफोन कल : फोन कलहरू छिटो र तत्काल कार्य गराउन सकिने साधन भएता पनि यसको प्रयोगमा निकै ताकेताको आवश्यक पर्दछ जुन कुरा व्यस्त कार्यालयमा प्रायः जसो बेवास्ता गरिन सक्छ । सरकारी कर्मचारीले नागरिकका समस्या समाधान गरिदिनेमा सहमति जनाउन सक्दछन् र विधायक पनि सन्तुष्ट हुन सक्छन् तर त्यही समस्या महिनौपछि जस्ताको तस्तै देखा पर्न सक्छ । लिखित रूपमा समस्या समाधान गर्न गरिएको अनुरोधले विधायकलाई ताकेता गर्न निकै सहायता गर्दछ । यसरी पत्राचार गर्ने कुरालाई वार्तालापहरूको अभिलेखका रूपमा राख्न सकिन्छ तर पत्रहरू भए भने लामो समयसम्म फाइल बनाई काम गर्न, बीचमा सम्पर्क टुटेमा वा नयाँ कर्मचारी आएमा काम गर्न सहयोग मिल्दछ । अर्को कुरा के हो भने सजिलो कुरा अनुरोध गर्दा चाहिँ फोन कल निकै उपयोगी हुन्छ ।

व्यक्तिगत कार्य शैली र दक्षतामा भर पर्दछन् तर विधायकहरूले कुन उपाय सबभन्दा उपयुक्त हुनसक्छ भनेर सोच्नु पर्दछ । प्रतिनिधित्व गर्ने

५.४ स्थानिय जनतालाई पत्र

निर्वाचन क्षेत्रका जनतालाई निर्वाचित प्रतिनिधिले लेख्ने चिठ्ठीले एक तह सम्मको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछ । यस्ता चिठ्ठी प्रायः दुई प्रकारका हुन्छन् : विशेष पत्र र अप्रार्थित पत्रहरू । यी दुवैका बारेमा यहाँ छलफल गरिएको छ :

विशेष पत्रहरू : यसले जनताका दोधारे मनस्थितिलाई सम्बोधन गर्दछ । यस्ता पत्रहरू व्यक्तिगत पनि हुन सक्छन् र यिनीहरू चासोका विषयवस्तु बारेमा हुन्छन् । चिठ्ठी छोटो हुनु पर्दछ र सम्भव भए समस्याको समाधान पनि उल्लेख गरिएको हुनु पर्दछ ।

अप्रार्थित पत्र : यसले समूहका सदस्यहरूलाई सम्बोधन गर्दछ । यो कुनै विशेष विषयका बारेमा ठूलो संख्यामा मानिसहरूसम्म पुग्ने उपाय हो । अप्रार्थित पत्रले सामान्यतया जनप्रतिनिधिका तर्फबाट कुनै सम्पर्क होला भन्ने आशा नगरेका समूहसम्म पुग्न सकिन्छ । यस्ता पत्रले विधायकलाई आफूहरू गतिविधिहरूमा सहभागी हुनेबारेमा जानकारी नभएका जनता माझ परिचित गराउँछ । समाचारपत्र पठाउनु, वा समाचारमा आएका अथवा जिल्लाकै कुनै समस्याका बारेमा लेखिएका पत्रहरूलाई आमजनता माझ समूहगत पत्राचार यस अन्तरगत पर्दछ ।

५.५ स्थानीय प्रशासनलाई पत्र

ग्रामीण क्षेत्रमा कुनै समस्या पर्नासाथ विधायकका कर्मचारी स्थानीय प्रशासन कार्यालयमा फोन गर्ने अथवा आफै गइ कुरा गर्न सक्दछन् । यस्तो चलनलाई धेरै ठाउँमा निरुत्साहित नगरे पनि हुन्छ । तर जनप्रतिनिधिबाट प्रशासनीक कार्यालयमा पत्र पठाइयो भने यसले समस्या समाधानका

लागि कार्यालयले अभिलेख राख्न सक्छ । यसले जनताले राजनीतिक तहबाट उनीहरूको समस्या समाधानमा देखाइएको चासोका रूपमा पनि लिन सक्छन् किनभने उनीहरूले त्यही काम गर्न एक निकाय देखि अर्को निकायमा धाउनु पर्ने हुन्छ ।

५.६ सरकारी निकायहरू तथा अरू राष्ट्रिय प्रशासनिक निकायलाई पत्र

राजधानीमा नबस्ने बाहिरका स्थानीय जनतालाई टाढा रहेका मन्त्रालय वा सरकारी निकायबाट राहत पाउन कठिन हुन्छ । धेरैजसो अवस्थामा त नागरिकलाई कहाँ गएर सहयोग पाउन सकिन्छ र समस्या समाधान गर्न के गर्न सकिन्छ भन्ने थाहा पाउन नै गाह्रो पर्दछ । यस्ता अवस्थामा विधायकको चिठ्ठीले धेरै लामो हुने काम छोट्याउन तथा सजिलो बनाउन

सहयोग गर्दछ । विधायकको कार्यालयले समस्याका बारेमा जानकारी लिइसके पछि एउटा औपचारिक पत्र लेखी सम्बन्धित अधिकारीहरूलाई पठाइयो भने नागरिकहरूको आफ्नो काममा सफलता पाउन सहयोग पुग्छ ।

५.७ जनताका तर्फबाट औपचारिक सोधखोज

विषयवस्तु गम्भीर छ भने विधायकले विधायिकाको शक्ति प्रयोग गरी नागरिकहरूका तर्फबाट सोधखोज गर्न सक्छन् । औपचारिक सोधखोजहरू लिखितरूपमा (जस्तै चिठ्ठी) वा मौखिकरूपमा (उदाहरणका लागि बहस वा संसदको छलफलमा) गरी सरकारसंग जानकारी माग्न सकिन्छ ।

धेरै संसदीय व्यवस्थामा यो प्रक्रियालाई स्पष्टीकरण माग्ने भनिन्छ, तथा सरकारले यस्ता मागको जवाफ दिनुपर्ने हुन्छ । स्पष्टीकरण मागेर विधायकले सरकारसँग औपचारिक र सार्वजनिक सोधखोज गर्दछ र यो कुरा मामिला मिलाउने काम बाट सुरु भएको हुन सक्दछ ।

५.८ सामूदायिक विकास र सुधारको प्रवर्धन

जनप्रतिनिधिहरू आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रमा आर्थिक विकास र सुधारको प्रवर्धन गर्न सक्ने विशिष्ट स्थानमा हुन्छन् । उनीहरूले विधायकको हैसियत प्रयोगमा ल्याई जनतालाई सरकारी कर्मचारीतन्त्रको भ्रूणभटबाट बाहिर निकाल्दै तथा सुधार योजना लागू गर्न सरकारी वा गैरसरकारी संस्थाको संभाव्य लगानी क्षेत्र पहिचान गर्न सक्छन् । विधायकहरूले आफ्ना क्षेत्रमा विकासको प्रवर्धन गर्न केके गरेका छन् भनी छलफल गरिएको छ ।

■ अनुदानका निवेदनमा सहयोग

धेरै देशमा अत्यावश्यक सामाजिक आवश्यकताका लागि प्रसस्त अनुदान रकम उपलब्ध छ । विधायकहरूले नागरिकहरू, समूहहरू तथा सामूदायिक विकासका अगुवाहरूलाई यस्तो रकमसम्मको पहुँच सहज बनाउन सक्दछन् । चाहे साना व्यापार सुरु गर्न, जिल्लामा सुधारका कार्यक्रम ल्याउन वा सफा पिउने पानीका लागि इनार खन्न वा वातावरण सफा गर्न सामूदायिक समूहले वा स्थानीय संस्थाले जब अनुदान पाउँदछ, पूरै समूदायले यसको लाभ पाउँदछ । राष्ट्रिय वा स्थानीय सरकारले अथवा स्थानीय वा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था अथवा अन्तर्राष्ट्रिय दात्री संस्थाले अनुदान उपलब्ध गराउँछ । जनप्रतिनिधिले विभिन्न तरिकाले सहयोग गर्न सक्छन् :

- अनुदानको उपयुक्त स्रोत पत्ता लगाउने
- अनुदान प्रस्ताव लेख्न वा निवेदन फारम भर्दा सल्लाह दिने
- सहप्रायोजक को हुन सक्छ भनी सल्लाह दिने वा प्रस्तावलाई विधायकको समर्थन जनाउने
- अनुदानका लागि कसरी प्रस्ताव लेख्ने भन्ने तालिम दिने तथा विगतका प्रस्तावहरू पत्ता लगाउने
- कहाँ र कसरी सहयोग रकम बाँडफाँड गरिएको छ पत्ता लगाउने
- कुनै कार्यक्रमको योजना बनाउन, व्यवस्थापन गर्न र सुरुआत गर्न सहयोग गर्ने, नागरिक समिति वा समूदायका नेतासँग सल्लाह गर्ने, दातृ निकायसँग नागरिकहरूका तर्फबाट सम्पर्क गर्ने
- सल्लाह र उत्साह दिने, बेलाबखतमा कार्यक्रम स्थल भ्रमण गरी आवश्यक पर्दा दाताहरूलाई बुझाउनु पर्ने प्रतिवेदन तयार गर्न सहयोग गर्ने

निर्वाचन क्षेत्र विकास कोष

कतिपय देशहरूमा विधायकहरूले निर्वाचन क्षेत्रमा वितरण गर्नका लागि निश्चित गरिएको कोषको रकम कुनै कार्यक्रमका लागि परिचालन गर्न पाउँछन् वा कसरी परिचालन गर्ने भन्ने निर्णय गर्न पाउँछन् । यो रकमको दुरुपयोग हुँदा अंग्रेजीमा 'पोर्क ब्यारेल स्पेन्डिङ' भन्ने चलन छ तर 'सदुपयोग गरियो भने जिल्लामा अत्यन्त आवश्यक परेको कुराका लागि खर्च हुन्छ ।

- केन्याका विधायकहरूले निर्वाचन क्षेत्र कोषले पुल, स्वास्थ्यकेन्द्र, खानेपानी व्यवस्था र विद्यालयजस्ता कुरामा रकम खर्च गर्न पाइने व्यवस्था छ । अहिले केन्याको निर्वाचन क्षेत्र विकास कोष राष्ट्रिय बजेटको २.५ प्रतिशत छ र २००६-२००७ मा त्यसको रकम ६,५६,००० अमेरिकी डलर थियो । (जोयल डी. बार्कन, "लेजिस्लेटरस् अन द राइज ?" जर्नल अफ डेमेक्रेसी, वर्ष १९, अंक २, अप्रिल २००८, पृष्ठ १३१)
- जाम्बियामा निर्वाचन क्षेत्र विकास कोषको व्यवस्था छ तर रकमको व्यवस्था केन्याको भन्दा धेरै कम छ ।
- फिलिपिनी कांग्रेस सदस्यहरूलाई प्राथमिक विकास सहयोग कोष अन्तरगत १.२ मिलियन अमेरिकी डलर दिइन्छ, सिनेटरहरूलाई ३.६ मिलियन अमेरिकी डलर जिल्लाका योजनाहरूलाई तिर्नका लागि दिइन्छ । (योजना सरकारले लागू गर्दछ तर अनुदान कसरी प्रयोग गर्ने भन्ने सांसदहरूले विचार गर्दछन् ।)

सांसदहरूका लागि अभिमुखीकरण हातेपुस्तिका, जोन के जोन्सन तथा रोवर्ट टी नाकामुरा, विश्व बैंक, २००६

मोरक्को : स्थानीय संस्थाहरूलाई तालिम

मोरक्कोका सांसद मोहम्मद औडोरले स्थानीय सेवा प्रदायक गैरसरकारी संस्थाहरूले कसरी आफ्ना योजनाका लागि कोष बढाउन सक्छन् भन्ने विषयमा कार्यशाला आयोजना गरे। प्रान्तका मुख्य सचिवसँग समन्वय गरी उनले स्थानीय गैरसरकारी संस्थाहरूको क्षमता वृद्धि गर्न सहयोग गरी उनले ती संस्थामात्र होइन नागरिकहरूका बारेमा पनि ध्यान दिन्छन् भन्ने कुरा देखाए। कार्यशालाले जनतामाझ उनको विश्वसनीयता बढायो र औडोरलाई आफ्नो क्षेत्रको ख्याल राख्ने सक्रिय जनप्रतिनिधिका रूपमा स्थापित गर्‍यो।

■ गैरसरकारी संस्थाहरूसँग सहकार्य

स्थानीय र अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरू तथा दात्री संस्थाहरूलाई जिल्लामा विकास योजनाहरू चलाउन विधायकहरूले प्रोत्साहित गर्न सक्छन्। कुन कुन गैरसरकारीसंस्थाहरू निर्वाचन क्षेत्रमा सक्रिय छन् पत्ता लगाउने र तिनीहरूका प्रतिनिधिहरूलाई भेट्ने गर्नु पर्दछ (पुस्तकको ४.५ भागमा व्याख्या गरिएको सार्वजनिक सेवाका सूचीले यसमा सहायता गर्न सक्छ)। संस्थाहरूले सधैं मद्दत गर्न नसक्लान् तर आफ्नो क्षेत्रका जनताका आवश्यकताहरूको गहिरो बुझाई भएमा विधायकले गैरसरकारी संस्थाहरूलाई उनीहरूका योजना र प्राथमिकता निर्धारण गर्न सहयोग गर्न सक्दछन्। प्रतिनिधिहरूले आफूहरूलाई योजनाहरूसँग जोड्न सक्छन्, नागरिकका आवश्यकताहरू प्रति प्रतिबद्धता देखाउन सक्छन् र आफ्नो लोकप्रियता पनि बढाउन सक्छन् जुन अर्को चुनावी अभियानताका सहयोगी हुन सक्छ।

■ सरकारी योजनाहरूको अनुगमन

धेरैजसो देशहरूमा विकास योजनाहरू प्रायः सरकारी निकायहरूद्वारा सञ्चालित हुन्छन्। सरकारी रकम लगानी गरेर चलिरहेका विकास योजनाहरूका प्रगतिलाई अनुगमन गरेर विधायकहरूले आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रभित्र आर्थिक तथा सामाजिक विकासको प्रवर्धनमा सहयोग गर्न सक्छन्। योजनाहरूले सान्दर्भिक आवश्यकताहरूलाई समुचित ढङ्गले सम्बोधन गरेका छन् कि छैनन् भन्ने बारेमा र योजनाहरूका सफलताका बारेमा जान्न जनता तथा उनीहरूका समूहहरूसँग सम्पर्कमा रहनु पर्दछ। यदि योजना राम्रोसँग चलिरहेको नभएमा स्थानीय सरकारी निकायहरू वा सम्बन्धित मन्त्रालयहरूमा सम्पर्क गरेर जनसमुदायको पक्षमा रही विधायकहरूले हस्तक्षेप गर्न सक्छन्। केही अवस्थामा समस्या समाधान गराउन एउटा फोन कल पनि पर्याप्त हुन सक्छ।

५.९ निर्वाचन क्षेत्रमा गरिएको कामको सफलता मापन

समस्याको विभिन्न समाधानहरूको बारेका पत्ता लगाइसकेको भएपनि तपाईंका प्रयासहरू असफल प्रमाणित हुन सक्छन्। एकदमै न्यायोचित सन्दर्भमा पनि सधैं न्याय मिल्न सक्दैन। तापनि एउटा निश्चित मामलाका लागि निर्धारित गर्नुभएको परिणाममा प्राप्त गर्न सक्नु भएन भन्दैमा तपाईं असफल हुनु भयो भन्ने अर्थ चाहिँ लाग्दैन। सावधानीपूर्वक र होशीयारी साथ गरेको काम बाट कम्तिमा पनि एकजना नागरिकले तपाईंको वा

तपाईंको कार्यालयको र विधिगत प्रक्रियाको बारेमा सकारात्मक अनुभव गरेको हुने छ। कुनै मामिलामा काम गरी र नागरिकका कुरालाई गम्भीरतापूर्वक लिई तपाईं कसैलाई सशक्तीकरण गर्न एक कदम अघि सरिसकेको हुनुहुनेछ। तपाईंले एउटा उदार राजनीतिक कार्य पनि गरिसक्नु भएको छ र यो कार्यलाई चुनावको समयमा राम्ररी सम्झिइने छ। ■

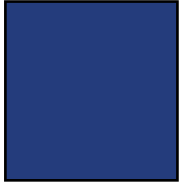
अध्याय ६ निष्कर्ष

निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउन गर्ने काम प्रभावकारीरूपमा सञ्चालन गरियो भने विधायकहरू र राजनीतिक दलहरूलाई जनताका जनजीवनमा सकारात्मक प्रभाव पार्न सक्षम बनाउँछ। निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउनका लागि राम्रोसँग सञ्चालित गरिएका कामले सार्वजनिक संस्थाप्रति जनविश्वास बढाएर तथा सहभागिता, जवाफदेहिता र पारदर्शिताका मान्यताहरूलाई बलियो स्थापना गरी देशमा प्रजातन्त्रलाई दरिलो बनाउन सहयोग गर्दछन्।

विश्वका विभिन्न देशहरूमा नागरिकहरू सरकारले आफ्नो प्रतिनिधित्व गर्दैन र आफ्ना कुरामा चासो देखाउँदैन भनेर सजिलै विश्वास गर्दछन्। नागरिकहरूसँग प्रभावकारी सम्बन्ध बनाउने उत्तरदायी विधायकहरूले यस्तो जनभावनालाई परिवर्तन गराउन सक्दछन्। विधायक र दलले मतदाताका सदिच्छा र विश्वास कायम राख्न चाहन्छन् भने विधायकहरूले कामप्रति समर्पण देखाउनु पर्दछ र मतदानद्वारा जनताले दिएको अधिकारको सम्मान गर्नु पर्दछ।

विधायकले निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउनका लागि गर्ने काम अन्तरगत आवश्यक रणनीति तयार पार्न र कार्यान्वयन गर्नका लागि संचारमाध्यम प्रयोग गरी सम्पर्क गर्नु वा सीधा जनसम्पर्क गर्नुदेखि लिएर जिल्ला कार्यालय स्थापना हुँदै मामिला मिलाउने कामसम्ममा प्रशस्त छनौटका उपायहरू छन्। छानिएका उपायहरू विविध हुनु पर्दछ र जनता तथा विधायकबीच दोहोरो सम्वाद गराउने खालका हुनु पर्दछ। सूचना दिनु महत्वपूर्ण त हुँदै हो तर जनताका कुरा सुन्नु उनीहरूलाई प्रतिनिधित्व गर्ने प्रभावकारी उपायमा एक हो। रणनीतिमा स्थानीय गैरसरकारी संस्था, स्थानीय सरकार, वा दलको स्थानीय तहसँग सहकार्य गर्ने कुरालाई पनि ध्यानमा राख्नु पर्दछ। सहकार्य खर्च कम गर्नका लागि साथै स्थानीय तहका समस्या समाधान गर्नका लागि आवश्यक हुन्छ।

यस निर्देशिकाले निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउनका लागि उत्तम अभ्यासहरूमा र यथार्थ अनुभवमा आधारित रही संसारका सबैक्षेत्रका विधायकहरूको उदाहरण लिई व्यवहारिक विधि र उपायहरू प्रदान गर्दछ। कुनै पनि प्रजातान्त्रिक विधायिकाका लागि निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँगको सम्बन्ध भनेको सदा अगाडि बढी रहने प्रक्रिया हो। जनताका चासो र विषयहरू समयअनुसार परिवर्तन हुँदै जान्छन्। निर्वाचन क्षेत्रका जनतासँग सम्बन्ध बनाउन अपनाइने सफल रणनीतिहरूले निर्वाचित जनप्रतिनिधि तथा दलहरूलाई आफूलाई परिवर्तन गर्न र अझ प्रभावकारी प्रजातान्त्रिक संस्था बन्न सहयोग गर्दछन्। ■

थप श्रोतहरु

Constituency Handbook for Elected Representatives in Namibia. National Democratic Institute, Washington, DC, and Namibia.

Available at: http://www.accessdemocracy.org/library/1376_na_constituencyhdbk.pdf

Constituency Handbook for Members of Parliament. National Democratic Institute, Washington, DC, and Malawi.

Available at: http://www.accessdemocracy.org/library/127_mw_constituency.pdf

Constituency Outreach: Creating Channels of Access. National Democratic Institute, Washington, DC, and Capetown, South Africa.

Available at http://www.accessdemocracy.org/library/190_sa_const_outrch.pdf

Constituency Outreach in Sierra Leone: A Guide for Members of Parliament. National Democratic Institute, Washington, DC, and Freetown, Sierra Leone.

Available at http://www.accessdemocracy.org/library/1376_na_constituencyhdbk.pdf

Constituent Service Manual for Romanian Parliamentarians: Effective Methods of Bringing Constituents in the Decision Making Process. National Democratic Institute, Washington, DC, and Bucharest, Romania, 1996. Available at: http://www.accessdemocracy.org/library/380_ro_conrelparl.pdf

Effective Local Councilors: Your Place in the Council, Among the People, and in Your Party! National Democratic Institute, Washington, DC, and Zagreb, Croatia.

Available at: http://www.accessdemocracy.org/library/1624_gov_councilormanual_033105.pdf

A Guide to Organizing Public Forums. National Democratic Institute, Washington, DC, and Islamabad, Pakistan, 2004.

Available at: http://www.accessdemocracy.org/library/1700_pak_forum_complete.pdf

Legislative Public Outreach on Poverty Issues: Parliaments and Poverty Series, Toolkit No. 3. National Democratic Institute for International Affairs (NDI) and United Nations Development Programme (UNDP), 2004.

Available at: http://www.accessdemocracy.org/library/1684_gov_poverty_public_050504.pdf